

**T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER BİLİM DALI
(EĞİTİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI)**

**ERGENLİKTE KİMLİK STATÜLERİNİN BAĞLANMA STİLLERİ,
CİNSİYET VE EĞİTİM DÜZEYİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ümit Morsünbül

**Ankara
Temmuz, 2005**

**T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER BİLİM DALI
(EĞİTİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI)**

**ERGENLİKTE KİMLİK STATÜLERİNİN BAĞLANMA STİLLERİ,
CİNSİYET VE EĞİTİM DÜZEYİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ümit Morsünbül

Danışman : Prof. Dr. Figen ÇOK

**Ankara
Temmuz, 2005**

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR LİSTESİ.....	iii
I. BÖLÜM	
GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
KİMLİK KAVRAMI.....	3
ERIK ERIKSON'UN PSİKOSOSYAL GELİŞİM KURAMI.....	8
JAMES MARCIA'NIN KİMLİK STATÜLERİ YAKLAŞIMI.....	15
BERZONSKY'NİN SOSYAL-BİLİŞSEL KİMLİK GELİŞİMİ YAKLAŞIMI.....	21
BAĞLANMA KURAMI.....	27
ERGENLİK DÖNEMİNDE BAĞLANMA.....	30
YETİŞKİN BAĞLANMA BİÇİMLERİ.....	32
KİMLİK BAĞLANMA İLİŞKİSİ.....	37
KİMLİK İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	40
Kimlik, Yaş ve Cinsiyet İlişkisini İnceleyen Araştırmalar.....	41
Kimliği Sosyo-Kültürel Çevre Bağlamında İnceleyen Araştırmalar.....	42
Kimlik, Bilişsel Gelişim ve Başarıya İlişkin Araştırmalar.....	43
Türkiye'de Kimlik ile İlgili Yapılan Çalışmalar.....	45
BAĞLANMA İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	49
Türkiye'de Bağlanma ile İlgili Yapılan Çalışmalar.....	53
KİMLİK BAĞLANMA İLİŞKİSİYLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	56
ARAŞTIRMANIN AMACI.....	59
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	59
ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	61
TANIMLAR.....	61

II. BÖLÜM

YÖNTEM.....	62
Araştırma Modeli.....	62
Araştırma Grubu.....	62
Veri Toplama Araçları.....	63
Verilerin Toplanması.....	68
Verilerin Analizi.....	68

III. BÖLÜM

BULGULAR.....	69
Kimlik Statüleriyle Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin Analizi.....	73
Kimlik Statülerinin Cinsiyete Göre Analizi.....	79
Kimlik Statülerinin Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre Analizi.....	81
Bağlanma Stillerinin Cinsiyete Göre Analizi.....	83
Bağlanma Stillerinin Lisede ve Üniversitede Olmaya Göre Analizi.....	85

IV. BÖLÜM

BULGULARIN TOPLUCA DEĞERLENDİRİLMESİ VE TARTIŞMA.....	89
---	----

V. BÖLÜM

ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	102
SUMMARY.....	106
KAYNAKÇA.....	108
EKLER.....	122

TABLOLAR LİSTESİ

TABLO 1: Erikson'un Sekiz Psikososyal Gelişim Evresi ve Bunlara Karşılık Gelen Kimlik Duyguları.....	11
TABLO 2: Kimlik Gelişimi Yaklaşımları Sınıflaması Tablosu.....	26
TABLO 3: Bağlanma Yaklaşımları ve Sınıflamaları.....	36
TABLO 4: Araştırma Grubunun Cinsiyet, Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre Dağılımları.....	63
TABLO 5: Araştırma Grubunun Cinsiyete Göre BKSÖ Dağılımları.....	69
TABLO 6: Araştırma Grubunun Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre BKSÖ Dağılımları.....	70
TABLO 7: Araştırma Grubunun Cinsiyete Göre İÖA Dağılımları.....	71
TABLO 8: Araştırma Grubunun Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre İÖA Dağılımları.....	72
TABLO 9: BKSÖ'ye Göre İÖA Ortalamaları ve Standart Sapma Puanları.....	74
TABLO 10: Kimlik Statülerinin Bağlanma Stillerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan MANOVA Sonuçları.....	75
TABLO 11: Başarılı Kimlik Statüsünün Bağlanma Stillerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi.....	76
TABLO 12: İpotekli Kimlik Statüsünün Bağlanma Stillerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi.....	77
TABLO 13: Dağımk Kimlik Statüsünün Bağlanma Stillerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi.....	77
TABLO 14: Askıya Alınmış Kimlik Statüsünün Bağlanma Stillerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi.....	78
TABLO 15: Başarılı Kimlik Statüsünün Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları.....	79

TABLO 16: İpotekli Kimlik Statüsünün Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları.....	80
TABLO 17: Askıya Alınmış Kimlik Statüsünün Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları.....	80
TABLO 18: Dağınık Kimlik Statüsünün Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları.....	81
TABLO 19: Başarılı Kimlik Statüsünün Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre t Testi Sonuçları.....	81
TABLO 20: İpotekli Kimlik Statüsünün Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre t Testi Sonuçları.....	82
TABLO 21: Askıya Alınmış Kimlik Statüsünün Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre t Testi Sonuçları.....	82
TABLO 22: Dağınık Kimlik Statüsünün Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre t Testi Sonuçları.....	83
TABLO 23: Güvenli Bağlanma Stilinin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları.....	84
TABLO 24: Korkulu Bağlanma Stilinin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları.....	84
TABLO 25: Saplantılı Bağlanma Stilinin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları.....	85
TABLO 26: Kayıtsız Bağlanma Stilinin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları.....	85
TABLO 27: Güvenli Bağlanma Stilinin Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre t Testi Sonuçları.....	86
TABLO 28: Korkulu Bağlanma Stilinin Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre t Testi Sonuçları.....	86
TABLO 29: Saplantılı Bağlanma Stilinin Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre t Testi Sonuçları.....	87
TABLO 30: Kayıtsız Bağlanma Stilinin Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre t Testi Sonuçları.....	88

1. BÖLÜM

GİRİŞ

PROBLEM

Sidarta, içinde bir hoşnutsuzluk beslemeye başlamıştır. Ve hissetmeye başlamıştı ki, babasının sevgisi, annesinin sevgisi, ayrıca dostu Govinda'nın sevgisi kendini her zaman mutlu kılamayacaktı, açlığını gideremeyecek, ona yetmeyecekti. Saygıdeğer babasının ve öbür öğretmenlerinin, bilge Brahmanların bilgeliklerinden en çoğunu ve alasını kendisine sunduklarını, kendi feyizlerini onun beklenti içindeki testisini akıttıklarını, ama testisinin bir türlü dolmadığını, aklının bu kadarla yetinmek istemediğini, ruhunun dinginliğe kavuşup gönlündeki açlık ve susuzluğun giderilemediğini sezmeye başlamıştı. Kutsal yıkanmalar iyi güzeldi, ama suyu yıkayan nihayet ve su günahlardan arındırmıyordu. Tanrılara sunulan sungulara ve yalvarıp yakarmalara söz yoktu, ama bu kadarlık mıydı hepsi? Sungular mutluluk getiriyor muydu? Sonra bu tanrılarda durum nasıldı? Gerçekten Prajapati mi yaratmıştı dünyayı? Atman değil miydi yaratan, Atman, o, biricik varlık evrende tek varlık? Tanrılarda birer yaratık değil miydi, benim ve senin gibi halkedilmiş, zamanla bağımlı, ölümlü yaratıklar? Eğer böyleyse durum, iyi bir şey mi, doğru bir şey miydi, anlamlı ve en yüce davranış mıydı tanrılara kurbanlar sunmak? Atman'dan, bu biricik varlıktan başkasına kurbanlar sunulabilir, başkasına tapınılabiliyor mıydi o zaman? Ve nerde bulunabilirdi Atman, yeri yurdu neresi olabilir, ezeli ve ebedi kalbi nerede çarpabilirdi insanın kendi beninden, kendi özünden, herkesin kendi içinde taşıdığı o yok edilemezlikten başka? Peki nerdeydi bu ben, bu öz, bu en son nesne? Oraya kadar ben'e, bana, Atman'a kadar sokulabilmek için aramaya değer bir başka yol var mıydı? Yazık, kimse çıkıp gösteremiyordu bu yolu, kimse onu bilmiyor, babalar bilmiyor, anneler bilmiyor, sungu törenlerinde söylenen ilahiler bilmiyordu (Hermann Hesse, Sidarta).

Yukarıda aktarılan bölüm Hesse'nin kitabındaki kahraman Sidarta'nın düşünceleri. Sidarta ergenlik dönemi olarak belirlenen yaş dilimi içerisindedir. Kendine ve çevresine ait yeni tanımlar oluşturma çabası içerisindedir. Bu çabayı Sidarta'nın kendi kimliğini oluşturma çabası olarak belirlenebilir.

Ergenlik bireyin bedensel, bilişsel ve toplumsal olarak hızlı değişimler yaşıdığı bir dönem olarak nitelenebilir. Bu dönemde birey artan zihinsel yeterliliği ile kendisine ve çevresine karşı sorularını artırarak araştırma dönemine girer.

Ergenlik dönemine ilişkin olarak birçok çalışma yayınlamış olan Hall ergenliği “fırtına ve stres” dönemi olarak belirtmiştir (Arnett,1999).

Arnett’e (1999, 2000) göre ergenlikte fırtına ve stres görüşü üç alanda kendisine destek sağlar. Bunlar anababa ile çatışma, duygu karmaşası ve risk alma davranışlarıdır. Arnett’e göre bütün ergenler fırtına ve stresi deneyimlemezler. Yazar ergenlikte fırtına ve stresin batı toplumlarında fazla olduğunu, doğu toplumlarında bu durumun daha düşük düzeyde olduğunu da belirtir.

Ergenlikte bireyin yaşadığı bedensel, bilişsel ve fizyolojik değişimler kimlik gelişiminin hızlanmasını sağlar. Erikson ergenlik dönemini kimlik oluşturmaya karşı kimlik kargaşası dönemi olarak belirlemiştir. Erikson’a (1968) göre kimlik sadece ergenlikte oluşturulmaz. Kimlik oluşturma sürecinin yaşam boyunca sürdüğünü ancak yoğun olarak ergenlik döneminde oluşturulduğunu belirtir.

Bowlby (1973) bağlanmayı, insanların, kendileri için önemli gördükleri kişilere karşı geliştirdikleri güçlü duygusal bağlar olarak tanımlamaktadır .

Hem Erikson’un (1968) Psikososyal Gelişim Kuramına, hem de Bowlby’nin (1973) Bağlanma Kuramına baktığımızda iki kuramcı da gelişimsel açıdan yaşamın ilk dönemlerini önemli görmüşlerdir .

Erikson (1968) yaşamın ilk dönemini temel güvene karşı güvensizlik olarak belirlemiştir. Bu dönemde bakıcının çocuğa karşı tepkileri tutarlı olursa çocuk temel bir güven oluşturacaktır. Benzer şekilde Bowlby’ de (1973) yaşamın ilk döneminde bakıcıların davranışlarının bebekte güvenli veya güvensiz bağlanmanın oluşmasını sağlayacağını belirtmiştir

Bowlby'e (1973) göre bağlanma ve keşfetme birbiriyle bağlantılıdır. Bireyin toplumsal ve fiziksel çevreyi öğrenebilmesi için bireyin araştırma yapması gerekir ancak keşif hem zor hem de tehlikelidir keşfin olabilmesi için bağlanma figürünün ortamda mevcut olması ya da keşfetmek için bireye güven sağlanmalıdır. Kimlik oluşturma sürecinde de temel etkinlik bireyin yeni roller denemesi yani keşif etkinliğini ortaya koymasıdır. Bu yönüyle ilk yıllarda güvenli bağlanan bireylerin kimlik oluşturma sürecinde araştırmayı daha fazla kullanacağı söylenebilir. Bu yönleriyle kimlik kuramıyla bağlanma kuramı birbiriyle yakından ilişkili kuramlar olarak görülmektedir .

Bu araştırmada kimlik statülerinin bağlanma stillerine göre farklılaşp farklılaşmadığı sorusu ele alınacaktır. Ayrıca kimlik statülerinin ve bağlanma stillerinin cinsiyete ve lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenecektir. Bundan sonraki bölümde kimlik ve bağlanma kavramları ele alınacaktır.

KİMLİK KAVRAMI

Kimlik kavramı farklı alanlarda, farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Kimlik kavramının tanımında ortak bir noktada buluşulamamasının nedeni kavramın fiziksel, bilişsel ve toplumsal öğeleri içermesidir. Bütün alanlarda ortak olarak kullanılabilir bir tanım en basit anlamıyla “ben kimim?” sorusuna bireyin ya da bireylerin verdiği yanıtıdır. Herkes yaşamının çeşitli anlarında “ben kimim?” sorusunu sormaktadır. Myers'in (1980) deyişiyle, yaşamımızı, mutlu veya mutsuz, üretken veya kısır görmemiz bu sorunun cevabına bağlıdır (Akt.Bilgin, 1994).

Kimlik kavramı ilk zamanlar daha çok klinik psikologlar tarafından yoğun olarak incelenirken daha sonra gelişim psikologları, sosyal psikologlar ve sosyologlar tarafından da incelenmiştir.

Literatürde ben, benlik, kendilik, kişilik ve kimlik (I, Self, Self concept, Personality, Identity) kavramları bazen eş anlamlı, bazen farklı anlamlarda kullanılmıştır. Ancak bu kavramların ortak yönü bireyi diğerlerinden ayıran duygu, düşünce, tutum ve davranışların bütünü olarak kullanılmasıdır.

Kimlik terimi, genellikle Avrupa sosyal psikoloji çevrelerinde daha çok tercih edilmektedir ; bireysel ve sosyal olanın eklemlenmesini içerecek tarzda, benliğin diğerleriyle ve toplumla ilişkisinde temsili bir kurgusu olan kimlik, benliğe kıyasla kişilerarası etkileşimi ve sosyal gerçekliğe atfı daha çok içermektedir (Bilgin, 1994). Kihlstrom ve Cantor'a (1984) göre benlik, herkesin kendi öz kişiliği hakkında sahip olduğu bilişsel temsildir. Kimlik ise Mussen'e (1986) göre bireyin kendi kendisini, davranışları, gereksinimleri, güdülenmeleri ve ilgileri belirli bir ölçüde tutarlık gösteren, kendi kendine sadık, diğerlerinden ayrı ve farklı bir varlık gibi algılamasını içeren, bilişsel ve duygusal nitelikte bileşik bir bilişsel yapıdır (Akt. Bilgin, 1994).

Adams'a (1992) göre kimlik kavramını en iyi şekilde açıklayan iki kuramcı Erikson ve Blos'tur.

Erikson'un Kızılderili yaşam alanlarında edindiği deneyimler, II. Dünya savaşı sırasında çalıştığı San Fransisko'daki Gaziler Rehabilitasyon merkezinde pekiştirdi. Bu çalışmalar sonucunda bireylerde kimlik karışıklığı sorunu olduğunu görmüştür. Yaşamındaki bu deneyimler Erikson'un kimlik konusuna daha çok eğilmesini sağlamıştır (Elkind,1979).

Erikson, Evans'la yaptığı söyleşide kimlik kavramını çalışmalarının temeline almasının nedenini şöyle açıklamaktadır;

Belki ben bu ülkede göçmen olduğum için kimlik kavramı benim yaşantımda temeli bir noktada yer aldı (Evans, 1981 s.29).

Kimlik kavramı E. Erikson'un Psikososyal Gelişim kuramı içinde ayrıntıları ile incelenmiştir.

Erikson Freud'un Psikanalitik kuramını çekirdek ailenin ve çocukluk yaşantılarının sınırları dışına çıkararak, yalnızca erken çocukluk deneyimleri ve oedipal sorunlarla yetinmeyerek çocuğun akranları, öğretmenleri, çocuğun yaşadığı toplumsal ortamı da işin içine katarak Psikososyal Gelişim kuramını oluşturmuştur. Erikson bireyin ve toplumsal kültürün özünde yer alan kimlik oluşum süreciyle ilgilenmiştir. Erikson'a göre kişi çevreyle etkileşim süreci içerisinde yaşam boyunca gelişir. Erikson kişisel gelişim ile toplumsal değişimlerin ve bireyin yaşamındaki kimlik krizi ile tarihsel gelişimdeki güncel krizlerin (ekonomik kriz, savaş gibi) birbirinden ayrılmayacağını çünkü bu alanların birbirlerini tamamladıklarını belirtmiştir. Erikson'un kuramında tüm yaşam döngüsü gelişimsel evreler biçiminde tanımlanmış ve kimliğin yapılanmasında en kritik evrenin ergenlik olduğu öne sürülmüştür. Erikson, kimlik oluşumunu psikolojik ve toplumsal ile gelişimsel ve tarihsel özellikler arasındaki ilişki olarak tanımlamıştır (Erikson,1963; Erikson,1968; Erikson,1984).

Erikson'a göre *“Bireyin yaşamındaki kimlik krizi ve tarihsel gelişim içindeki çağdaş krizler birbirinden ayırt edilemezler çünkü bunlar birbirlerini tanımlamak için birbirlerine yardım ederler”* (Erikson,1968,s.23).

Erikson kuramını oluştururken egonun uyumsal işlevlerine odaklanan Heinz Hartmann ve Anna Freud'dun kuramlarından etkilenmiştir (Waterman,1992).

Erikson kimliği disiplinlerarası bir yolla ortaya koymuştur. Kavramı biyolojik miras, deneyimin kişisel örgütlenmesi ve kültürel bağlam içerisinde tanımlamıştır. Erikson'a göre kimlik en özet tanımıyla *“bireyin biriciklik duygusunun sürekliliğidir”* (Kroger,1989).

Erikson'un kimlik kavramını tanımlaması çok yönlü, karmaşık ve soyut oluşu araştırmacılara kimlikle ilgili araştırmalarında zorluklar oluşturmuştur (Cote ve Levine,1987; Bosma,1992; Bosma,1994; Bosma,1995; Paterson, Sochting, Marcia,1992).

Erikson bireyin gelişimini üç değişken arasındaki ilişki olarak görür. Bunlar biyolojik değişkenler, toplumsal çevresel etkiler ve ego süreci olarak belirtilen kişisel deneyimler ve diğerlerinin gerçekliği içinde aynılık ve sürekliliğin, tutarlı bir kişiliğe yol açan değişkendir.

Erikson egoyu üst benle id arasındaki bir arabulucu rolünden çıkararak çevreye dönük bir işleve büründürmüştür (Kroger,1989).

Erikson'a göre ego bütünleyici ve düzenleyici bir yapıdır. Ego;“*Farklı alanlarda düşüncelerimize giren ve bizi harekete geçiren izlenimlerimizi, duygularımızı, anılarımızı ve dürtülerimizi gözden geçirerek ve sentezleyerek, tutarlı bir varoluş sürdürmemizi koruyan bir içsel yapıdır*” (Erikson, 1968, s.218). Erikson çalışmalarında kimlik kavramına ilişkin olarak kesin bir tanımlama yapmamıştır. Erikson'a göre “*kimlik bireyin biricikliğin bilinçli duygusu olarak, deneyimlerin sürekliliği için bilinçsizce çaba ve grubun düşünceleri ile dayanışmadır*” (Erikson,1968,s.208).

Erikson, Evans'la yaptığı söyleşide kimlik kavramını şu şekilde tanımlamaktadır;

Kimlik önceki bütün özdeşim ve benlik imajları ile tamamlanmadır....Diğer bir deyişle gerçekte kimlik biçimlenmesi süreci umulan geleceğin ışığında, önceki bütün özdeşimlerin yeniden yapılanmasıdır (Evans, 1981 s.36).

Erikson'a göre kişisel kimliğe sahip olmanın bilinçli duygusu aynı zamanlı iki gözleme dayanır. İlki kişinin benlik aynılığının zamanda mekanda varlığının sürekliliğinin algısıdır. İkincisi bir başkasının kişinin benlik aynılığını ve sürekliliğini tanımlamasıdır (Erikson,1968). Erikson'un değerlendirmesinde bireyin kendi tarafından kendi aynılık ve sürekliliğini tanımlaması ve diğerlerinin bireyin aynılık ve sürekliliğini tanımlaması gerekir. Buradaki iki kavram çevreden gelen bilgileri düzenleyen ego ve kişinin duygusal alandaki algılarını ifade eden içsel yaşantıya denk gelen benlik (self) tarafı vardır.

Bireyin kimlik arayışında gözlenen olgulardan hareketle Tap (1992), kişisel kimlik boyutlarını şu biçimde ifade etmektedir.

- a) Kimlik duygusu zamansal bir boyut içerir,
- b) Kişisel kimlik, bir birlik veya tutarlılık duygusu içerir,
- c) Kişisel kimlik çok sayıda kimliği bütünleştiren bir sistemdir,
- d) Kişisel kimlik ayrılmayı, özerkliği ve kendini ortaya koymayı içerir,
- e) Kişisel kimlik, orijinallik duygusunda pekişir,
- f) Kişisel kimlik, bir eylem ve eser verme / üretme etkinliğinde kök salar,
- g) Kişisel kimlik bir değer olarak yerleşir (Akt. Bilgin, 1994).

Blos'a (1967) göre kimlik kavramı ayrılma (separation) yapılanmalarıdır. Blos ergenliği ikinci bireyleşme dönemi olarak tanımlar. Ergenlik dönemi bir yeniden yapılanma dönemidir. Bu dönemde ergen bu döneme kadar içselleştirdiği anne-baba örüntülerini dışarıdan yeni sevgi objeleri bulmak için bırakır. Bu dönemde ergenler anne-babalarına karşı olana duygusal yönelimlerini arkadaşlarına doğru yönlendirirler (Kroger, 1985; Kroger, Haslet, 1987).

Bosma (1994) kimlikle özdeşim arasındaki farkı ortaya koymuştur. Kişinin özdeşim kurması kişinin diğerlerini nasıl gördüğü ya da düşündüğüdür. Kişinin kimliği ise kişinin kendisini nasıl gördüğü ve düşündüğüdür. Kimlik özdeşime göre daha geniş bir kavramdır. Kimlik çoklu özdeşimlerden oluşur.

Kroger (1989) kimliği ele alırken, Erikson, Blos, Leovinger ve Kegan gibi evre yaklaşımını ortaya koyan kuramcılarının görüşlerinin temel alınabileceğini belirtmiştir. Bu kişilerin kimliği farklı şekillerde tanımlamakla birlikte ortak olan şeyin yaşamın farklı aşamalarında bireyin kendisiyle diğerleri arasında bir denge oluşturma çabası içerisinde olduğunu belirtmiştir.

ERİKSON'UN PSİKOSOSYAL GELİŞİM KURAMI

Erikson psikanalitik gelişim kuramının temel kavramlarını alarak sekiz evreli bir gelişim kuramı oluşturmuştur. Psikanalitik Ggelişim kuramında odak noktaları çocukluk yaşantıları ve cinselliktir. Erikson ise gelişim kuramında toplumsal öğeleri ve yaşamın tüm dönemlerini katmıştır.

Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramının Temel Kavramları

Erikson'un gelişim kuramı kavramlarından ilki aşamalı oluşum ilkesidir (Epigenetic Principle). Erikson, Evansla yaptığı söyleşide aşamalı oluşum ilkesini şu şekilde tanımlamaktadır.

“Epi” üstünde; “genetic” (genesis) ise ortaya çıkama anlamındadır. Bundan dolayı epigenetic (epigenesis) zaman ve mekan içerisinde bir parçanın diğer parça üzerinde gelişmesi anlamındadır (Evans, 1981 s.21).

Aşamalı oluşum ilkesine göre organizma ilke olarak önceden belirlenmiş adımlar uyarınca, belli bir temel tasarıma göre gelişir. Bu tıpkı annenin döl yatağında gelişen dölütün aşamalı ve önceden belirlenmiş gelişimine benzetilebilir. Erikson'un kuramında söz edilen temel tasarım planı ile belirtilen minyatür ve önceden belirlenmiş bir özelliğin gelişmesinden çok evresel ve hiyerarşik bir gelişimin olmasıdır (Erikson,1963; Erikson,1984).

Erikson'un diğer kavramı psikososyal bunalımdır. Birey temel tasarım planında belirtilen sekiz evreye ayrılan çatışmaları çözmek zorundadır. Her çatışma içerisinde benliğin yeterliliğini belirleyen biri olumlu, biri olumsuz iki karşıt uç vardır. Örneğin temel güvensizliğe karşı temel güven gibi. Bu benliğin, yaşamın o dönemi boyunca yaşadığı çatışmadır. Bu çatışmalar hiç bir zaman bütünüyle kesin bir çözüme kavuşmazlar. Her dönem kendisinden sonra gelen

dönem için bir basamak oluşturur ve her dönem önceki dönemlerin etkisi ile biçimlenir (Erikson,1963; Erikson,1984).

Erikson'un kuramında diğer önemli üç kavramda bölge (Zone) , organ işlev biçimi (Organ Mode) ve toplumsal işlev örüntüsü (Social Modality) kavramlarıdır. Bölge; organizmanın gelişim evresine uygun beden bir bölümünü temsil eder. Organ işlev biçimi; gelişim evresine uygun beden bölgesinin davranışını belirtir. Toplumsal işlev örüntüsü; gelişim evresine uygun beden bölgesinin davranış biçimi, kişilerarası ilişki örüntüsünü belirlemesidir. Örnek olarak yaşamın ilk evresindeki bebeğin gelişimsel evresine uygun beden bölgesi ağız (bölge) ve bu bölgenin organ işlev biçimi içe alma, bedene katmadır. Bu organ işlev biçimi tüm beden bölgelerine yayılarak bir davranış örüntüsüne dönüşür. Bebek yalnızca ağız yoluyla değil, gözleriyle de çevresini izler, hatta temel bir refleks olan yakalama refleksiyle de dokunma duygusunu kullanarak avucuna değen nesneyi yakalayarak içine alma işini yapar. Bu evrenin toplumsal işlev örüntüsü ise bebek ve bakıcısı arasındaki alma verme ilişkisinin niteliğidir. Bu ilişki nitelik sayesinde bebek toplumsal alışveriş anlamındaki ego yetilerini kazanır (Erikson,1984; Öztürk,1997).

Ego Kimliği

Yaşamın ilk zamanlarında bebeğe bakan kişiyle bebek arasında alma verme niteliğinde bir ilişki vardır. Bu ilişki içerisinde bebek kendisiyle ilgili çeşitli algılamalar oluşturur. Bu da egosunun ilk tasarımlarını ve ego kimliğinin ilkel formlarını oluşturur. Ego kimliği öznel bir deneyim ve dinamik bir gerçekliktir (Erikson,1963; Erikson,1968; Erikson,1984).

Ego Kimliği Duygusu

Erikson (1968, s.17) ego kimliği duygusunu; "*kişisel aynılık ve tarihsel süreklilik duygusu*" diye tanımlamıştır.

Ego kimlik duygusu birinin erken evrelerde ilkel durumda olan daha sonra yeni roller ve koşullarla yeniden biçimlenen kimliğine olan güveni ve buna ilişkin olarak bireyin kendilik algılamalarının aynılık ve sürekliliğidir (Erikson,1984).

Sosyal Kimlik

Erikson'a göre sosyal kimlik kişinin sosyal alanla iletişimi sonucunda edinilen, bir anlamda diğerlerinin gözünde aynılık ve süreklilik duygusunun test edilmesi ve gözlenmesidir (Erikson,1968).

Kişisel kimlik

Kişisel kimlik, insanın geçmişi ve geleceği ile ilgili beklentileri üzerine kurulan bir aynılık ve süreklilik algısıdır (Erikson,1968).

Erikson'un kişisel kimlik ve sosyal kimlik yapıları farklı kavramlar olarak değil ego kimliğinin bileşenleri olarak görülür. Kimlikle ilgili kavramları göz önüne aldığımızda kimlik, bireyin yaşantıları, özdeşimleri ve sosyal çevreyle etkileşimiyle değişir ve biçimlenir.

Erikson'un tanımlamasında üç yapı kimlik duygusunun oluşması için gereklidir. İlki kişi içsel aynılığı ve bütünlüğü deneyimlemelidir. Bundan dolayı eylemler ve kararlar rasgele değildir. İkincisi içsel aynılık duygusu zaman içerisinde sürmelidir. Üçüncüsü ise kimlik önemli değerlerinin topluluğunda deneyimlenmesidir (Patterson,1992).

Aşağıda Erikson'un sekiz evresine ait yaş dönemleri, psikososyal gelişim evresi ve bunlara karşılık gelen kimlik duygusu verilmiştir.

TABLO 1

Erikson'un sekiz psikososyal gelişim evresi ve bunlara karşılık gelen kimlik duyguları.

Yaş dönemleri	Psikososyal gelişim evresi	Kimlik duygusu
Bebeklik	Temel güven-Güvensizlik	"Ben bana verilenim"
İlk çocukluk	Özerklik-Utanç,kuşku	"Ben oluşturduğum şeyim"
Oyun çağı	Girişimcilik-Suçluluk	"Ben olacağımı hayal ettiğim şeyim"
Okul çağı	Çalışkanlık-Aşağılık duygusu	"Ben öğrenebildiklerim tümüyüm"
Ergenlik	Kimlik duygusu-Rol karışıklığı	"Ben kimim"
Genç Yetişkinlik	Yakınlık-Yalıtılmışlık	"Biz sevebildiklerimizin tümüyüz"
Yetişkinlik	Üretkenlik-Durgunluk	"Ben ürettiğim şeyim"
Yaşlılık	Ego bütünlüğü-Umitsuzluk	"Ben geride bırakabildiklerimim"

(Kaynak; Erikson,1963, s.273).

Tabloda 1'de görüldüğü gibi Erikson ergenlik dönemini kimlik duygusuna karşı kimlik karışıklığı olarak tanımlamıştır. Bu dönemdeki kimlik duygusu da ben kimim sorusudur.

Kimlik Duygusu Kazanmaya Karşı Kimlik Kargaşası

Erikson'un psikososyal gelişim kuramında her evrede çözülmesi gereken çatışmalar vardır. Ergenlik evresinde kimlik duygusuna karşı kimlik kargaşası temel çatışmayı oluşturur.

Erikson'a göre ergenlikten önce varolan tüm aynılık ve süreklilikler ergenlikte yeniden az ya da çok sorgulanırlar; çünkü bu evrede erken çocukluk döneminkine benzeyen bedensel büyüme ortaya çıkmaktadır. Büyüyen ve gelişen ergenler kendilerini ne olarak hissettikleriyle karşılaştırmalı olarak başkalarının gözünde nasıl göründüklerini bulmaya çalışacaklardır (Erikson,1984).

Erikson'a göre kimlik gelişimi süreci ne ergenlikle başlayan bir süreç ne de ergenlikle biten bir süreçtir. Kimliğin tüm yaşam boyunca süren bir süreç olduğunu belirtir; ama kimlik sorunu dönüm noktasına ergenlikte ulaşır (Erikson,1968; Bosma,1985).

Ergenlikte kimlikle ilgili araştırmaların yoğunlaşmasının çeşitli nedenleri vardır. İlki, ergenlik sırasında fiziksel görünüşte meydana gelen büyük değişikliklerdir. Bu da ergenin benlik kavramını ve diğerleriyle olan ilişkilerini değiştirir. İkincisi gelişmiş bilişsel kapasiteleri ergenlik esnasında bireylere sorunlar, değerler, kişilerarası ilişkiler hakkında yeni düşünme yolları sağlar. Buda ergenler farklı yönlerden kendileri hakkında düşüncelerini olanak sağlar. Üçüncüsü, ergenlik iş, evlilik ve gelecek hakkında önemli kararların verilme zamanı olmasıdır (Steinberg, 2002).

Ergenlik dönemindeki fizyolojik değişimler, genital olgunlaşma ve bedendeki hızlı değişimler ergende kendini tanımlama sorunu yaratır. Kimlik oluşumu sürecinde ergenin fizyolojik değişimleri ve libidinal duygularını kendi parçası olarak kabul etmesi beklenir (Muuss,1988).

Erikson'a göre ergenlikte aşık olmak bütünüyle ya da temel olarak cinsel bir sorun değildir. Ergenlikte aşık olmak belirli bir dereceye kadar, kişinin kendi karışmış benlik imgelerini başkasına yansıtıp böylece, onları yansıyan ve giderek açıklığa kavuşan biçimlerinde görerek, kendi kimliğinin bir tanımına varma çabasıdır. Gençlik aşklarının çoğunun söyleşiyle geçmesinin nedeni budur (Erikson,1968; Erikson,1984).

Kimlik duygusunun oluşması ergenin çevresiyle etkileşime girmesini gerektirmektedir. Ergen bu dönemde kendisini ailesinden uzaklaştırarak tek başına bir birey olarak kalmaya çalışır ve kendisine yakın arkadaş gruplarıyla birlikte olmaya çalışır. Ergenlikte arkadaş ilişkileri temel güç olarak görülür (Muuss,1988).

Çoğu ergen için mesleki kimliğin gelişimi de çatışmalıdır. Bu dönemde ergen kendisine uyan bir meslek seçimi yapmaya çalışır. Buradaki sorun ergenlerin gerçekçi olmayan mesleki roller hayal etmelerinden kaynaklanır. Ergen çok az sayıda kahramanın sahip olduğu mesleklere ulaşmak ister; modeller, aktörler, rock müzik sanatçıları, araba yarışçıları, astronot ve diğer çekici kahramanlar. Bu noktada ergenler nadiren kendilerini aileleriyle tanımlarlar, bunun aksine onlar sıklıkla ailelerinin başatlığına, değer sistemlerine ve özel yaşamlarına karşı çıkarlar. Bu büyümenin doğal bir parçasıdır. Ergenler olgunlaşmak için kimliklerini ailelerinden ayırmalı ve kendi özerkliklerini geliştirmelidirler (Muuss,1988).

Ergenlerin kişisel kimlik arayışları, bireye olayları yorumlamada genel bir bakış açısı gerektiren kişisel bir ideoloji ya da yaşam felsefesinin oluşumunu da içermektedir. Böyle bir genel bakış açısı seçim yapmaya ve davranışa rehberlik etmeye yardımcı olur. Toplumlarda böyle hazır ideolojiler ya da yaşam felsefeleri bulunduğu için ergenin hazır olanı seçmek yerine kendisinin bir ideoloji oluşturması da olanaklıdır. Hazır bir ideolojiyi ya da yaşam felsefesini benimsemek kolaydır, ancak bu bireyin kişisel gelişimi için uygun değildir (Muuss,1988).

Ergenlik döneminde bireyler bilişsel, bedensel ve psikolojik değişimler sonucunda toplumun beklentileri ile karşı karşıya kalırlar. Bir yandan çocukluk özdeşimlerinin ve kendilik algılamalarının sürdürülmesi mevcut olan dengeyi sürdürme çabaları iken diğer taraftan toplumsal beklentiler değişimi zorunlu kılmaktadır. Bu durumda ergen kendi kimliğini yeniden tanımlayarak toplum

içinde yer edinmek zorunda kalır. Böylece kimlik bunalımı (Identity crisis) ortaya çıkar.

Ergenlik döneminde bireylerin yaşadığı kimlik bunalımı farklı şekillerde sonuçlanabilir. Bir sonraki evreye olumlu geçiş sağlayacak, yeni yaşantılara açık bir kimlik duygusunun kazanılmasıyla sonuçlanabilir.

Erikson'a göre kimlik duygusu; *“bedeninde kendini evinde hissetme, nereye doğru gidiyor olduğunu bilme ve kendisi için önemli olan insanların onu kabul ettiği duygusudur”*(Erikson,1968,s.16)..

Kimlik bunalımı ayrıca askıya alma (Psychosocial moratorium), kimlik dağınıklığı (Identity diffusion) ya da ters kimlik (Negative identity) ile sonuçlanabilir.

Askıya alma gencin yetişkin sorumluluklarını almaya geçişte bir tür hazırlanma ve zaman kazanma dönemidir. Erikson'a göre toplum, ergenlere askıya alma dönemini bilinçli olarak verir. Ergen bu dönemde kesinleşmiş bağlanmalar yapmadan önce çeşitli alternatifleri dener (Erikson,1984).

Erikson (1968, s.203) askıya almayı şöyle tanımlar; *“askıya alma, henüz yükümlülük almaya hazır olmayan kişiye tanınan ve dayatılan bir erteleme dönemidir”*.

Ergen seçenekleri deneyimleme sürecinde toplum tarafından engellemelerle karşılaşursa kimlik kargaşası yaşayabilir. Kimlik kargaşası, genç insanın çeşitli roller ve yaşantılar arasında eş güdümlenme yapamaması, egoya aktarılan yoğun bilgileri organize edememesi sonucunda ortaya çıkar. Kimlik kargaşası durumunda bireyler kümeleşme ve bu kümelerin norm ve kurallarına sıkı sıkıya bağlanma eğilimini ortaya çıkarabilmektedir. Kimlik duygusunun kazanılması belirli bir çabayı gerektirir. Ergenin farklı rolleri ve yaşantıları bütünleştirememesi, dışarıdan gelen bilgileri örgütleyememesi sonucunda bazı klinik belirtiler ortaya çıkabilir. Bu

durumun daha da ağırlaşması kimlik dağınıklığı durumunu ortaya çıkarır (Erikson,1968; Erikson,1984).

Ergenlikte kimlik bunalımının neden olduğu başka bir sonuçta ters kimliktir. Ters kimlik statüsündeki ergenler toplumun ondan beklediği rollere karşı gelerek aşırı uçtaki rolleri ve davranışları benimser. Erikson'a göre kimlik gelişimini olumlu ve kabul gören bir ortamda tamamlamayan ergenlerin hiçbir şey olmaktansa kötü ya da toplumun kabulüne ayrı bir seçeneği tercih edeceğini belirtir. Toplumlarda bu örneklere rastlanabilir; polis şefinin kızının yasalarla başı derde giren prestijli ve başarılı ailenin kızının okula gitmeyi reddetmesi bu durumu yansıtmaktadır (Erikson,1968; Erikson,1984; Dereboy,1994; Dereboy,1999).

Erikson'un psikososyal gelişim kuramı ergenliği anlamada en önemli yaklaşımlardan birisi olmuştur. Bu özelliğinden dolayı bir çok araştırmaya da temel oluşturmuştur. Ancak Erikson'un kimliğe ilişkin görüşlerinin işevuruk tanımlarının yapılması zorluğu ortaya çıkmıştır. James Marcia'da Erikson'un ego kimliği kavramını ölçülebilir ve gözlenebilir niteliğe sokmak için kimlik statüleri yaklaşımını ortaya koymuştur. Aşağıda J. Marcia'nın görüşleri aktarılacaktır.

JAMES MARCIA'NIN KİMLİK STATÜLERİ YAKLAŞIMI

J. Marcia Erikson'un ego kimliği kavramının ölçülebilme sorunuyla ilgilenmiştir. Marcia (1989, 1994) Erikson'un kuramında söz ettiği görüşlerin kuramsal açıdan önemini kabul etmiş ancak ölçüm sorunları nedeniyle yeni bir model girişimin olması gerektiğini belirtmiştir. J. Macia, genel olarak ergenlikte kimlik gelişimi konusunda Erikson'un görüşlerine tamamen katılmaktadır.

Marcia (1989,1994) kimliğin kazanılmasıyla ilgili iki kavram önermiştir. Bu iki kavram bunalım (Crisis) ve bağlanma (Commitment)'dir. Marcia ilk zamanlar

bunalım kavramını benimserken, daha sonra seçeneklerin araştırılması (exploration of alternatives) kavramını kullanmıştır.

Seçeneklerin araştırılması ergenlik döneminde bireyin kendisi için olası alternatif iş, inanç, düşünceleri sorgulaması yani seçenekler arasında seçim yapma ve bu seçim doğrultusunda davranışlar ortaya koymasını ifade etmektedir.

Marcia (1989, 1994) bireyin yaşamla kurduğu anlamlı bağların bazı alanlarda açıkça görülebileceği sayıtlısıyla belli başlı bazı yaşam alanları tanımlamıştır. Marcia temel olarak iki yaşam alanı belirlemiştir. Bunlar meslek ve ideoloji alanlarıdır. Daha sonra özellikle cinsiyet farklarını göz önüne alarak bu iki alanı ideoloji ve kişilerarası alan olarak belirlemiştir. İdeoloji alanında dini inançlar, politik seçimler, meslek seçimi ve felsefi yaşam biçimi yer almaktadır. Kişilerarası alanda ise arkadaşlık, flört, cinsiyet rolü, serbest zaman uğraşları gibi yaşamsal alanlar tanımlanmıştır. Kişinin bu yaşam alanlarında kimlik tanımları yaptığı ve kimlik duygusunun bireyin bu alanlardaki davranışlarıyla gözlenebileceği sayıtlısı Marcia'nın görüşlerinin temelini oluşturur.

Marcia ideoloji alanının, kişilerarası alanı, bağlanma ve seçenekleri araştırma süreçleri göz önüne alarak dört kimlik statüsü belirlemiştir. Dört kimlik statüsü aşağıda açıklanmıştır (Marcia,1989; Marcia,1994; Patterson,1992; Muuss,1988 ; Dusek,1987; Coleman ve Hendry,1995).

Dağınık Kimlik Statüsü (Identity Diffusion): Bu statüdeki bireyler gelişigüzel araştırmalar yapar, ancak herhangi bir bağlanmada bulunmazlar. Dağınık kimlik statüsündeki bireyler meslek seçimi, dinsel inanç ya da politik görüş konularında kişisel bir bağlanma yapmamışlardır. Dağınık kimlik statüsü çeşitli davranış ve kişilik yapısını içerdiğinden dağınık kimlik statüsünde yer alan bireyler üzerinde yapılan araştırmalar tutarlı sonuçlar vermemektedir. Dağınık kimlik statüsündeki bireyler herhangi bir şeye bağlanmadıklarından, dışarıdan gelecek etkilere açıktır ve bu nedenle de ele geçirdikleri fırsatları amaçsızca değerlendirmek isterler.

Kimlik dağınıklığının uzaması kişilik dağılmasına yol açabilir ve bu da intihara ya da şizofreniye neden olan psikopatolojik tanımlamanın oluşmasını sağlar.

Askıya Alınmış Kimlik Statüsü (Moratorium): Askıya alınmış kimlik statüsündeki bireyler seçenekleri araştırırlar, denemelerde bulunurlar ancak kalıcı herhangi bir bağlanma yapmazlar. Bu bireyler sürekli yeni rolleri denerler. Marcia'ya göre askıya alınmış kimlik başarılı kimlik için bir ön koşuldur. Kişi askıya alınmış kimlik statüsündeyken dünya ergene sabit, kontrol edilebilir ve hoş bir yer olarak görünmez. Askıya alınmış kimlik statüsündeki bireyler genellikle hükümeti, politikayı, eğitimi kısaca her şeyi değiştirmek isterler.

Başarılı Kimlik Statüsü (Identity Achievement): Başarılı kimlik statüsündeki bireyler etkin olarak araştırma sürecini yaşayıp çeşitli rolleri deneyerek bağlanmalar oluştururlar. Başarılı kimlik statüsündeki bireyler kimliğe karşı kimlik dağınıklığı çatışmasını başarıyla çözümlenmişlerdir. Kimlik başarısı ego gücünü artırır. Başarılı kimlik statüsündeki bireyler kendileri ile uyum içindedir, kendi kapasitelerini, sınırlılıklarını ve düşüncelerini kabul ederler.

İpotekli Kimlik Statüsü (Foreclosure): İpotekli kimlik statüsündeki bireyler herhangi bir araştırma yapmadan bağlanma yapar. Bu statüdeki bireyler anne-baba, akraba ya da diğer önemli kişilerin beklentilerine göre kimliğini oluşturur. Akran gruplarının belirlediği roller ve değerler de bazen ergenin herhangi bir sorgulama yapmaksızın ipotekli kimlik oluşturmasını sağlayabilir.

Marcia'nın kimlik statüleri yaklaşımına göre başarılı ve askıya alınmış kimlik statüleri üst, ipotekli ve dağınık kimlik statüleri alt kimlik statüleri olarak belirlenmiştir.

Marcia (1989, 1994) kimlik gelişiminin belirli bir anda değil süreç içerisinde parça parça geliştiğini ortaya koymuştur.

Waterman kimlik statülerinin görel olarak durağan olduğunu ve statüler arasında birbirini izleyen sırasal geçişler olduğunu belirtmiştir. Yapılan

çalışmalarda sırasal geçişler olduğu dūřüncesini desteklemektedir. Yař ve kişinin koşulları ile ilişkili olarak kimlik statülerinin ilerleyici ya da gerileyici geçişler konusundaki yorumu şöyledir. Başarılı kimlik statüsü bu yönde ilerleyebilir ya da bazı alanlar açısından askıya alınabilir, uzak bir olasılıkla da dağınık kimlik statüsü olabilir. İpotekli kimlik statüsü aynı yönde ilerleyebilir ya da askıya alma veya dağılmayla sonuçlanabilir. Dağınık kimlik statüsü ise ya durağanlığını devam ettirir ya da ipotekli kimlik statüsüne dönüşebilir. Dūřük olasılıkla da askıya alınmış kimlik statüsüne dönüşebilir (Waterman,1992; Waterman,1999).

Kimlik Statüleri ve Bazı Değişkenlerle İlişkileri

Marcia'nın kimlik statüleri modeline dayanılarak pek çok çalışma yapılmıştır. Aşağıda kimlik statüleri ile bazı değişkenler arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalara yer verilmiştir.

Özerklik ve Uyuşturucu Kullanımı

Hem başarılı kimlikteki hem de askıya alınmış kimlik statüsündeki bireyler kendi davranışlarının sorumluluğunu, dağınık kimlik statüsündeki bireylerden deha fazla kabul ederler. İpotekli kimlik statüsündeki bireyler kişisel özerklik konusunda en dūřük puanı alırlar ve sosyal kabule gereksinim duyarlar (Muuss,1988).

Askıya alınmış ve dağınık kimlik statüsündeki bireyler uyuşturucu kullanmaya daha eğilimlidirler. Dağınık kimlik statüsündeki bireyler uyuşturucu ve alkol kullanımını krizlerden uzaklaşmak, yalnızlığını gidermek ve karmaşıklık, dağınıklıktan kaçınmak için kullanırlar. Askıya alınmış kimlik statüsündeki bireyler yeni deneyimlere açık oldukları için uyuşturucu kullanırlar (Muuss,1988).

Bilişsel İşlevler ve Sorun Çözme Becerileri

Bir çok araştırma (Bob,1968; Cross and Allen,1970) dört kimlik statüsüyle, bilişsel işlevler ve okul yeterlilikleri arasında sistematik bir ilişkinin olmadığını göstermiştir (Muuss,1988).

Kişisel değişkenler

İpotekli kimlik statüsündeki bireyler diğer üç kimlik statüsündeki bireylere göre daha yetkeci görünmektedir. Askıya alınmış kimlik statüsündeki bireylerin diğer üç kimlik statüsündeki bireylere göre daha kaygılı oldukları görülmektedir. Başarılı ve ipotekli kimlik statüsündeki kızlar diğer statüdeki kızlara göre daha az olumsuz duygu durumu yaşarlar. Başarılı ve askıya alınmış kimlik statüsündeki bireyler dağınık ve ipotekli kimlik statüsündeki bireylere göre benlik saygıları daha yüksektir. Askıyı alınmış kimlik statüsündeki bireyler ailelerini sürekli değişiyormuş gibi görürler. Onlara göre anababalar tutarlı değillerdir. Bir yandan kabullenici bir yandan da reddedicidirler. Başarılı kimlik statüsündeki bireylerin aileleriyle ilişkileri hem rahat hem de moderndir. İpotekli kimlik statüsündeki bireyler aileleriyle yakın ilişki içindedirler ve onların değerlerini kabul etme eğilimindedirler. Dağınık kimlik statüsündeki bireyler aileleriyle uzak ve tutarsız ilişkileri vardır (Muuss,1988).

Ahlaki Akıl Yürütme

Ahlak gelişimiyle ego kimliğinin gelişimi yakın ilişki içindedir. Başarılı ve askıya alınmış kimlik statüsündeki bireyler ipotekli ve dağınık kimlik statüsündeki bireylere göre ahlaki akıl yürütme yönünden daha yüksek düzeydedir (Muuss,1988).

Marcia'nın Modeline Yönelik Olarak Yapılan Eleştiriler

Bosma (1985,1992) Marcia'nın kimlik statüleri yaklaşımının sınırlılıkları olduğunu belirtmiştir. İlk sınırlılık kimlik statüsü görüşmelerinde seçilen alanla

ilgilidir. Kimlik statüleri belirlenirken bunun için genellikle 18-25 yaş arasındaki erkek üniversite öğrencilerine uygulanan araştırma sonuçlarının göz önüne alındığını belirtir. Bu da kimlik statüsü araştırmalarında kızlar için olumsuzluk yaratmaktadır. İkinci sınırlılık ergenliğin sadece bir karar verme süreci olarak görülmesidir. Oysa Coleman (1974) tersine ergenliğin, ergenin farklı seçeneklerle karşılaştığı ve farklı bağlanmalara gereksinim duyduğu, birkaç farklı dönemden oluştuğunu belirtmektedir. Üçüncü sınırlılık statü modelinin kategori karakterinin altında yattığını belirtmiştir. Bireyler dört olası kategoriden birisine yerleştirilir. Bu durumun kişilerarası farklılıkların ortaya konması açısından ancak olduğunu ancak birey içi farklılıklar (Intra-individual differences) açısından uygun olmadığını belirtmektedir. Dördüncü sınırlılık statü modelinin psikometrik özellikleri ile ilgilidir. Statülerin güvenli biçimde puanlanmasının kolay bir iş olmadığı belirtilmektedir.

Van Hoof'un kimlik statülerine ilişkin eleştirisi Marcia'nın kimlik statülerinin Erikson'un kimlik kavramının yapısal yönünü tam anlamıyla yansıtmadığını belirtmiştir. Ayrıca Van Hoof güçlü statü kavramının olmamasını gerektiğini bunun olumsuzluk yarattığını belirtmiştir (Berzonsky and Adams,1999).

Dereboy ve arkadaşları (1999) Marcia'nın yaklaşımında kimlik bocalamasına karşılık gelen dağınık kimlik statüsünün bunalım ve bağlanmanın yokluğu ile belirginleştiğini belirtir. Bu kavramlaştırmanın da Erikson'un düşünceleri ve klinik gözlemlerle uygunluk göstermediğini belirtir. Kimlik dağınıklığının, kimlik bunalımının derinleşmesi ve çözümsüz bir görünüm kazanmasından başka bir şey olmadığını belirtir. Dolayısıyla da kuramsal düzlemde Marcia'nın kimlik statüleri kurultusunun geçersiz olabileceğini belirtir.

Sonuç olarak Marcia'nın kimlik statüleri yaklaşımı çeşitli eleştiriler almasına karşın literatürde en çok kullanılan yaklaşımdır. Kimlik gelişimi konusunda bir diğer yaklaşım da kimlik gelişiminde sosyal bilişsel süreçleri ön plana alan Berzonsky'nin sosyal – bilişsel kimlik gelişimi yaklaşımıdır. Aşağıda Berzonsky'nin kimlik gelişimi kuramı aktarılmaya çalışılacaktır.

BERZONSKY'NİN SOSYAL-BİLİŞSEL KİMLİK GELİŞİMİ YAKLAŞIMI

Berzonsky (1992) kimlik gelişiminde değişik sosyal bilişsel süreçlerin rol oynadığını belirtmiştir. Berzonsky'e göre Marcia'nın kimlik statülerindeki bireyler sosyal-bilişsel süreçleri kullanma açısından farklıdır. Bireylerin karar verme süreçlerini, sorunlarla başa çıkmaları ve kimlik sorunlarını çözmek için kullanmaları gerekir. Bu sorunları çözerken de bireyler farklı şekillerde yaklaşır.

Berzonsky sosyal-bilişsel kimlik gelişimi kuramında üç yönelim tipi tanımlamıştır.

Norm Yönelimli Kimlik (Norm oriented)

Norm yönelimli kimliğe sahip bireyler aileler ve toplumsal referans gruplarını içeren bireylerin beklenti ve isteklerini göz önünde bulundurlar. Bu bireyler Marcia'nın kimlik statüleri sınıflamasında ipotekli kimlik statüsüne karşılık gelmektedir. Sorun çözümü ve karar verme sürecinde bu bireyler diğer kişilerden aldıkları bilgiyi kullanırlar. Yeni bilgilere kapalıdır ve yeni bilgiler bu bireyler için değer ve inançları tehdit edicidir. İlişkisel çalışmalara göre norm yönelimli kimlik, toplumsal yapıya göre tanımlanmış kimlikle, toplumsal kimlik bilinciyle, diğerlerine bakarak kendini değerlendirmeye diğerlerine yönelimli sorun çözme stratejileri ile olumlu ilişki içersindedir (Berzonsky,1992; Berzonsky ve Ferrari,1996; Berzonsky,1999; Berzonsky ve Adams,1999).

Bilgi Yönelimli Kimlik (Informational oriented)

Bilgi yönelimli kimliğe sahip bireyler amaçlı olarak kimlikle ilgili kararları ve bağlanmaları yapmadan önce benlikle ilgili bilgileri araştırırlar. Bilgi yönelimli bireyler kimlik çatışması ve kimlikle ilgili kararlarda bilgiyi etkin olarak araştırır ve değerlendirirler. Bu bireyler Marcia'nın kimlik statüleri sınıflamasında başarılı ya da askıya alınmış kimlik statüsünde yer alırlar. İlişkisel çalışmalara göre bilgi yönelimi kimlik, amaçlı benlik araştırmasıyla, kişisel kimlik tanımlanmasıyla, soruna odaklı çözümlerle, bilişsel çabayı üst düzeyde isteyen, içe

bakışı isteyen birçok sosyal-bilişsel boyutla, yeni düşünce, değer ve eyleme açık olmayla olumlu bir ilişki içerisindedir (Berzonsky,1992; Berzonsky ve Ferrari,1996; Berzonsky,1999; Berzonsky ve Adams,1998).

Kaçınma Yönelimli Kimlik (Diffuse/ Avoidant oriented)

Kaçınma yönelimli kimliğe sahip bireyler sorun çözme ve karar verme durumlarıyla karşılaşmaktan kaçınırlar. Sorun çözmek yerine kaçınmak ya da ertelemeyi tercih ederler. Bu bireylerin durumu Marcia'nın kimlik statüleri sınıflamasında dağınık kimlik statüsüne karşılık gelmektedir. İlişkisel çalışmalara göre kaçınma yönelimi duygusal odaklanmayı kullanmayla, problemle başatme davranışından kaçınmayla, dışsal kontrol beklentisi, dağınık kimlik statüsüyle, kimliğin toplum tarafından tanımlandırılmasıyla olumlu bir ilişki içerisindedir. Kaçınma yönelimi bilişsel işlev gereksinimleriyle, düşüncelere açıklıkla ve içe bakışla olumsuz ilişki içerisindedir (Berzonsky,1992; Berzonsky ve Ferrari,1996; Berzonsky,1999; Berzonsky ve Adams,1998).

Berzonsky'nin sosyal-bilişsel kimlik gelişimi kuramında bireyler kararlarını oluşturmadan önce seçenek ve sonuçları sistemli bir şekilde değerlendirirler. Berzonsky'e göre yeni uyarılar varolan kimlik yapısındaki dengeyi bozduğunu böylece yeniden değerlendirilerek uyuma ile yeni bir yapı oluştuğunu belirtir. Berzonsky'e göre bireysel farklılıkları kimlik oluşumu sürecinde psikososyal etkileşim sonucu ortaya çıkan bilişsel şemalar oluşturur.

Kimlik gelişimi yaklaşımlarından biri de Waterman'ın en iyi (Optimal) psikolojik işlev olarak kimlik yaklaşımıdır.

Waterman (1992) kimlik gelişimi yaklaşımında kimlikle, iyi olma duygusu arasındaki ilişkiyi ön plana çıkarmıştır. Waterman'a göre kimlik duygusunun olumlu ya da olumsuz olması optimal psikolojik işlevin işlevselliğini gösterir. Waterman optimal psikolojik işlevi dört ölçüt ile belirlemiştir. Bunların sırası ile şunlardır. Optimal psikolojik nitelikler kişisel iyi olma duygusuna neden

olmalıdır; Optimal psikolojik nitelikler bireylerin belirlediği hedeflerin gerçekleşmesini sağlar; Optimal psikolojik nitelikler sosyal kabulü sağlamalıdır; Optimal Psikolojik nitelikler sosyal yapısal amaçlara hizmet etmelidir.

Waterman (1992) Marcia'nın kimlik statülerini belirlerken seçenekleri araştırma ve bağlanma olmak üzere iki değişkeni temel aldığını belirtmiştir. Waterman ise buna üçüncü bir alan olan kişisel anlamlılık (expressiveness) duygusunu eklemiştir. Bu kavram köklerini insanların kendilerini doğru benliklerine göre tanımlamalarını ve ona göre yaşamalarını belirten ahlaki kuramdan (eudonimanim) almıştır. Eudaimonia ya da kişisel anlamlılık hissi bireye kimlik öğelerinin iyi seçilip seçilmediğini konusunda değerlendirme yapmasını sağlar.

Kişisel anlamlılığın eklenmesiyle Marcia'nın dörtlü kimlik statüsünü Waterman yediye çıkarmıştır. Yedili sınıflama aşağıda aktarılmıştır.

1-Anlamlandırmış başarılı kimlik statüsü (Expressive identity achievers)

Anlamlandırmış başarılı kimlikteki bireyler araştırmadan sonra onların yetenek ve tutumlarıyla uyuşan amaçlara, değerlere ve inançlara bağlanır ve bunları yaşamında daha sonraki amaçları olarak algılar.

2-Anlamlandırmamış başarılı kimlik statüsü (Nonexpressive identity achievers)

Anlamlandırmamış başarılı kimlik statüsündeki bireyler, araştırmadan sonra, kurulmuş bağlanmaları temelde yararlı olarak algırlar. Ancak amaçları ile ilgili

bağlanmalar ne onların yetenek ve tutumları ne de yaşamlarındaki hedeflerle bütünleşmiş değildir.

3-Anlamlandırmış askıya alınmış kimlik statüsü (Moratoriums expressive)

Bu statüdeki bireyler kimlik konuları ile anlamlı çözümler ararlar.

4-Anlamlandırmamış askıya alınmış kimlik statüsü (Nonexpressive moratoriums)

Bu statüdeki bireyleri kimlik krizlerini çözmek için kriterleri yoktur.

5-Anlamlandırmış ipotekli kimlik statüsü (Expressive foreclosures)

Bu kimlik statüsündeki bireyler ilk alternatifi ciddi biçimde düşünüp bağlanan bireylerdir. Özel kimlik parçaları içeren bütünler daha sonra kişinin tutum, yetenek ve yaşamlarındaki amaçlarda deneyimlenecektir.

6-Anlamlandırmamış ipotekli kimlik statüsü (Nonexpressive Foreclousures)

Bu statüdeki bireyler seçenekleri düşünmeden kimlik bağlanmasını biçimlendiren bireylerdir, ve bağlanmaların hizmet işlevleri yetenek, tutum ya da yaşamdaki amaçlarla ilgili değildir.

7-Dağınık kimlik statüsü

Dağınık kimlik statüsündeki bireyler herhangi bir bağlanma yapmadıkları ve kimlik biçimlenmesi göreviyle ilgili olmadıkları için Waterman kişisel anlamlılık kavramının bu statüde olmayacağını varsaymıştır.

Waterman'ın yaklaşımı literatürde pek fazla yer almasa da Kroger (2000) kimlik kararının yapılmasının niteliğiyle ilgilendiği için Waterman'ın yaklaşımını gelecek çalışmalar için büyük yarar sağlayacağını belirtmektedir.

Kimlik gelişimi ilgili bir diğer yaklaşım da Kegan'nın yapısal gelişimsel yaklaşımıdır.

Bu yaklaşım Kegan tarafından oluşturulmuştur. Kegan'a göre kimlik anlam oluşturma sürecidir. Kegan kimlik gelişimini açıklamaya çalışırken ego psikolojisi, nesne ilişkileri, ahlak gelişimi ve bilişsel gelişim modellerinden yararlanarak kuramını oluşturmuştur. Anlam oluşturma sürekli bir süreçtir. Ben ve diğerleri arasındaki sınırların yeniden yapılandırılmasıyla oluşur. Başka bir deyişle kaybolma ve yeniden oluşturma (lost-reformed) sürecidir. Oluşturulan anlam dengesini kaybetmeye başladığında ben ve başkalarını ayıracak yeni bir anlam oluşturulur. Oluşturulan yeni anlamlandırma yeni bir kimliktir (Kroger,1989).

Kimlik gelişimi ile ilgili olarak bir çok kuram geliştirilmiştir. Bu kuramlara genel olarak baktığımızda tümü kişinin “ben kimim” sorusunu nasıl cevapladığını ve cevaplama sürecinde bireyin ve çevrenin kullandığı yapıları anlamaya çalışmışlardır.

Tablo 2’de kimlik gelişimi ile ilgili yaklaşımların sınıfları gösterilmiştir.

TABLO 2

Kimlik Gelişimi Yaklaşımları Sınıflaması Tablosu

Erikson'un yaklaşımı	Marcia'nın Yaklaşımı	Berzonsky'nin Yaklaşımı	Waterman'ın Yaklaşımı
Temelgüven-Güvensizlik	Dağınık kimlik statüsü	Norm yönelimli kimlik	Anlamlandırılmış Başarılı kimlik statüsü
Özerklik-Utanç,kuşku	Askıya alınmış kimlik statüsü	Bilgi yönelimli kimlik	Anlamlandırılmamış başarılı kimlik statüsü
Girişimcilik-suçluluk	Başarılı kimlik statüsü	Kaçınma yönelimli kimlik	Anlamlandırılmış askıya alınmış kimlik statüsü
Çalışkanlık-Aşaşğılık	İpotekli Kimlik statüsü		Anlamlandırılmamış askıya alınmış kimlik statüsü
Kimlik duygusu-Rol karışıklığı			Anlamlandırılmış ipotekli kimlik statüsü
Yakınlık-Yalıtılmışlık			Anlamlandırılmamış ipotekli kimlik statüsü
Üretkenlik-Durgunluk			Dağınık kimlik statüsü
Ego bütünlüğü-Umutsuzluk			

Bu çalışmanın diğerk bir araştırma konusu da bağlanmadır. Bağlanma ve kimlik gelişimi kuramları birbirinden ayrı geliştirilse de bir çok benzer özelliğe sahiptir. Aşağıda bağlanma kuramı ile ilgili geliştirilen kuramlar ve daha sonrada çocukluk, ergenlik ve yetişkinlikte bağlanma yapılarının ne tür özelliklere sahip olduğu aktarılacaktır.

BAĞLANMA KURAMI

Bowlby (1973) bağlanmayı, insanların kendileri için önemli gördükleri kişilere karşı geliştirdikleri güçlü duygusal bağlar olarak tanımlamaktadır. Duygusal bağ kurma eğilimi ve gereksinimi yeni doğanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli ve gelişimsel açıdan işlevsel olan bağlanma sistemini ifade eder.

Bowlby bağımlılık (dependency) kavramıyla bağlanma kavramını birbirinden ayırmaktadır. Bağımlılık kişinin fiziksel gereksinimleri için bir başkasına güvenmesidir. Bebek yaşamının ilk haftalarında annesine bağımlıdır ancak annesine halen bağlanmamıştır. Bağlanma da yakınlık bozulduğunda diğerk bir insana ya da kişilere yakınlığın korunması söz konusudur. Ayrıca bir davranışın bağlanma statüsünde yer alması için bağlanma örüntüsünün bir ya da daha fazla özel kişi ya da kişilere sahip olması gerekir ve bir durum karşısında bağlanılan kişiye verilen tepkinin diğerk kişilere verilen tepkiden farklı olması gerekir (Maccoby, Masters, 1970).

Bowlby'nin bağlanma kuramı etiyoloji, nesne ilişkileri ve psikodinamik yaklaşımlar üzerine kurulmuş bir kişilik gelişim kuramıdır (Bretherton,2000). Bowlby'e göre insanlar evrim süreci içerisinde güçlü anne-bebek bağlanmasına proglanmışdır (Liebert, Poulos, Marmor, 1977).

Bowlby'e (1973) göre bağlanma sistemi bebeğin ona bakan kişiye yakın olmasını ve çocuğun dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı korunmasını sağlar. Bakıcı ile kurulacak yakınlığın korunması bağlanma sistemi içindeki en temel hedeftir ve bu sayede bebeğe güven içinde gelişebileceği bir alan sağlar. Yakınlık bebeğin çevresini keşfetmede kullanabileceği ve tehlike anında korunabileceği bir sığınak işlevi görür.

Bağlanma çocukla bakıcısı arasında gözlenen dört davranış biçimiyle tanımlanır: yakınlığı arama ve koruma, ayrılığı protesto etme, keşfetme etkinlikleri için bakıcıyı güvenli bir üs olarak kullanma, son olarak ta destek ve güvenlik için bakıcıyı sağlam bir sığınak olarak kullanma (Hazan ve Shaver,1994).

Bowlby'e (1973) göre bakıcıyla tekrarlanan günlük deneyimler çocuğun gelişiminde bakıcının içsel temsillerini oluşturur. Bakıcının çocuğa verdiği tepkiler ve onun yakınlık isteğine karşı sergilediği davranışlar bilişsel temsiller olarak kodlanır. Bowlby'nin kuramında bilişsel temsiller içsel çalışan modeller (Internal working models) olarak adlandırılmıştır.

İçsel çalışan modeller Bowlby'nin kuramının temelini oluşturur. Kendisi ve başkalarına ilişkin bilişten oluşan içsel çalışan modeller bakıcının tepkileri ile ilişkilidir. Çocuk ihtiyacı olduğunda bakıcısından gereken desteği ve olumlu tepkiyi görürse bakıcısının ulaşılabilir, güvenilir ve destekleyici olduğuna ilişkin bilişsel temsiller geliştirir. Tersisi durumda ise çocuğun bakıcısı çocuğun gereksinimlerine duyarsız ya da bunlarla uyuşmayan tepkilerle karşılık verdiğinde çocuk bağlanma figürünü reddedici, kendini de sevilmeye ve desteklenmeye değer biri olarak kodlar. Bowlby'e (1973) göre benlik değeri ve benlik güveni yapıcı ve destekleyici aile çevresinden gelir.

Bowlby'nin bağlanma kuramını Ainsworth genişletmiştir. Ainsworth laboratuvar koşullarında bebeğin bakıcısından ayrılmasına ve tekrar birleşmesine verdiği tepkileri incelemiştir.

Ainsworth duygusal bağlarla sosyal ilişkiyi birbirinden ayırmıştır. Ainsworth (1989) göre duygusal bağlar sosyal ilişkiden (relationship) üç yönden farklıdır;

Duygusal ilişkiler, sosyal ilişkiden daha uzun ömürlüdür

Sosyal ilişki karşılıklıdır. Duygusal bağlar ise bireyin özellikleridir ve bireyin içsel örgütlenmesinde temsilleri gerektirir.

Sosyal ilişkinin doğası iki birey arasındaki toplam ilişki tarihinden oluşur. Bu ilişki değişime eğilimlidir. Sosyal ilişki birçok kategoriyi içerir. Bundan dolayı da sosyal ilişki birçok ögeyi içerir ve bazıları da bağlanma ya da duygusal bağlanma türünü oluşturan öğelerle ilişkisizdir.

Ainsworth'a (1998) göre bağlanma duygusal bağdır ve bundan dolayı da bağlanma figürü asla tamamıyla başka bir bağlanma figürüyle değiştirilemez.

Ainsworth laboratuvar koşullarında bağlanmayı incelemiştir. Güvenli ve güvensiz bağlanma arasındaki farklılıkları ortaya koymuştur. Ainsworth ve arkadaşları bağlanma davranışındaki farklılıkları belirlemek amacıyla 12-24 aylık çocukları gözlemlemiştir. Bu çalışmalarda çocukların bilmedikleri bir ortamda, araştırma çabalarında bakıcılarını ne derce güvenli üs olarak kullandıklarını, ortamdaki bir yabancıya yakınlık çabalarına nasıl tepki verdiklerini ve yabancı bir ortamda bakıcının yokluğundan kaynaklanan kaygıyla nasıl baş edebildiklerini incelemeye yönelik üç bölümden oluşur.

Ainsworth ve arkadaşları bu çalışmayla çocukların bağlanma stillerini üçe ayırmıştır;

Güvenli (Secure) olarak sınıflandırılan çocuklar bakıcıları ileyken istekli bir biçimde ortamı araştırma çabasına girmişlerdir. Bakıcının yokluğunda çok az kaygı tepkisi göstermişler, bakıcının ortama dönmesi üzerine onlarla yakın temas kurmak istemişler ve temas sonucunda kızgınlık göstermeksizin yatışmışlar daha sonra ortamı araştırmaya geri dönmüşlerdir.

Kaygılı- Kararsız (Anxious-Ambivalent) çocuklar çok az araştırma davranışı ortaya koymuşlardır. Bakıcılarının yokluğunda oldukça kaygılanmışlar, dönüşü üzerine de kolay yatışmamışlar ve bakıcılarına karşı yakınlık ve temas isteğine eşlik eden kızgınlık ve direnç içeren ikilemli tepkilerde bulunmuşlardır.

Kaçman (Avoidant) çocuklar bakıcılarından ayrı oldukları sürece çok az stres belirtisi göstermişler, bakıcıları ile yakınlığı reddetmişler, Onlarla bir araya geldiklerinde bakıcılarından uzaklaşmışlar ve dikkatlerini ortama yöneltmişlerdir (Ainsworth, 1989; Bretherton, 2000; Hazan ve Shaver, 1990; Cassidy ve Berlin, 1994).

Bowlby (1973) göre ilk yaşlarda oluşan bilişsel modeller pek fazla değişime uğramadan yaşamın daha sonraki dönemlerine aktarıldığını ileri sürmektedir. Ainsworth ve arkadaşlarının ortaya koydukları bebeklikteki bağlanma stillerinin yaşamın daha sonraki dönemlerine aktarıldığını destekleyen araştırmalar (Waters, 1987; Main ve ark.,1985) yapılmıştır (Davilla, Burge, Hammen, 1997).

ERGENLİK DÖNEMİNDE BAĞLANMA

Bağlanma ergenlik döneminde ergenin yeni durumlarla baş etmesinde temel rol oynar. Bağlanma bakış açısından ergenlik bir geçiş dönemidir Bu dönemin başında ergen ilk bağlanma figürü olan bakıcısına daha az bağımlı olmak için büyük çaba harcar (Allen ve Land , 1999). Ergenlik dönemiyle birlikte, ergen mantıksal ve soyut düşünme yeteneklerini içeren formal düşünce yeteneği gelişir. Formal düşünce ergenlerin anne babalarını ve bağlanma deneyimlerini çocukluk döneminden farklı bir biçimde değerlendirmelerini sağlar (Allen ve Land, 1999).

Ergenlik aynı zamanda ben ve diğerleri arasındaki ayırma yapmada büyük ilerlemenin olduğu bir dönemdir. Bu ayırma ergenin bakıcılarıyla olan ilişkisinden farklı olan daha tutarlı bir benliğin oluşmasını sağlar. Bu da çocuklukta baskın olan ilişkilerde eylem odaklı benlik görünüşünden farklıdır.

Çocukluk döneminde bağlanma ilişkisi tek yönlüdür. Çocuk bağlanma figürünün bakım ve ilgisine gereksinim duyar. Ergenlik dönemi ilişkilerde karşılıklılık ilkesinin geçerli olduğu ve ergenin de başkaları için güvenli bir üs olmaya başladığı dönemdir (Allen ve Land, 1999).

Ergen özerkliğini kazanmaya çalışırken ergenin diğer kişilerle olan ilişkilerinde aile ve ailesel ilişkilerin etkisi hala sürmektedir. Ailedeki güvenli çevre ve güvenli duygusal ilişkiler ergenin yüksek benlik saygısına sahip olmasını sağlar. Anne ve baba ile olumlu duygusal ilişkiler ergenin diğer kişilerle yeni olumlu yakın ilişkiler kurmasına yardımcı olur. Anne babayla güvenli ilişkiler kuramamış ergenler kendilerini daha az sevmeye değer gördükleri için diğer insanlarla ilişki kurmakta zorlanırlar. Bundan dolayı ilk bağlanma stilleri daha sonraki ergenlik dönemindeki ilişkilerde ilişkinin niteliğini belirler (Allen, Hauser, Bell ve O'Conner, 1994).

Trinke ve Bartholomew (1997) romantik ilişkisi bulunan ergenlerin bağlanma figürü sıralamasına bakıldığında birinci sırayı romantik ilişkide oldukları kişi, daha sonrada anne, baba, kardeşler ve en iyi arkadaşlarının aldığını belirtmiştir. Romantik ilişkisi olmayan ergenlerde ise bu sıra bir sıra kayarak anne, baba, kardeşler, ve en iyi arkadaşlar olmaktadır. Bu sıralamanın yaşla bir bağlantısı olmadığı görülmüştür. Trinke ve Bartholomew'in (1997) bu bulgusu anababanın güvenli üs olarak işlevlerinin ortadan kalkmadığını, ancak bu rolü ergenin bakış açısından başkalarıyla özellikle romantik ilişkideki diğer kişiyle paylaştıklarını gösterir. Bu bulgu da Hazan ve Shaver'in (1994) çocuklukta bağlanmaların yetişkinliğe de taşındığı düşüncesini doğrular.

Araştırma bulguları ergenin farklı bağlanma stilleri ve bunun ergenin ilişkilerine ve psikososyal gelişimine etkilerine çeşitli kanıtlar sağlar. Araştırma sonuçlarına göre güvenli bağlanan bireyler diğer kişilerle olumlu ilişkiler

kurarlar. Bu bireylerin de benlik saygıları güvensiz bağlanan bireylere göre daha yüksektir (Brennan ve Morris, 1997; Mikulincer, Florian ve Tolmaez, 1990).

YETİŞKİN BAĞLANMA BİÇİMLERİ

Bowlby (1973) ilk yaşlarda oluşan bilişsel modellerin pek fazla değişime uğramadan yaşamın daha sonraki dönemlerine aktarıldığını ileri sürmektedir. Ainsworth ve arkadaşlarını ortaya koydukları bebeklikteki bağlanma stillerinin yaşamın daha sonraki dönemlerine aktarıldığını destekleyen (Waters, 1987; Main ve ark., 1985) çalışmalar yapılmıştır (Davilla, Burge, Heven, 1997).

Yetişkin bağlanma stillerine yönelik ilk çalışmalar Main, Kaplan ve Casidy (1985) tarafından yapılmıştır. Araştırmacılar yarı yapılandırılmış yetişkin bağlanma görüşmeleri ile bireylerden anne-babaları ile ilişkilerini, bu ilişkilerin zaman içerisinde nasıl değiştiği ve bunların yetişkin kişiliklerini nasıl etkilediğini betimlemeleri istenir. Görüşmeler sonucunda çocukluktan yetişkinliğe kadar anne-babayla oluşturulan ilişkinin niteliği belirlenmeye çalışılmış ve Ainsworth'un üçlü bağlanma biçimleri kapsamında değerlendirilmiştir. Yapılan sınıflandırmayla güvenli olarak sınıflandırılan kişilerin çocuklukla ilgili anılarını daha fazla hatırladıkları belirlenmiştir ve bu kişilerin hatırladıkları da çoğu zaman olumlu olmuştur. Kaçınan olarak sınıflandırılan kişilerin bağlanma ilişkilerinin değerini düşürme eğiliminde oldukları ve özel bağlanma deneyimlerini hatırlamakta sık sık zorlandıkları görülmüştür. Saplantılı bağlanan gruptakiler anne-babalarını olumlu ve destekleyici olarak tanımlamaktadırlar. Ancak bu kişilerin çocukluk anılarını tutarlı bir şekilde bütünleştirmekte zorluk yaşadıkları görülmüştür (Kobak ve Sceery, 1988).

Main ve arkadaşları yetişkin bağlanma stillerini belirlerken çocukluk dönemi bağlanmaları üzerine yoğunlaşırken, Hazan ve Shaver (1987) romantik sevgiyi bağlanma süreci olarak belirlemiş ve yetişkinlikteki bağlanma stillerinin Ainsworth

ve arkadaşlarının yaptıkları sınıflandırma ile benzer olduğunu belirtmişlerdir. Güvenli bireyler ilişkilerinde güvenli mutlu ve eşlerinin hatalarını rahatlıkla kabul eder tutumları ortaya koyar. Kaygılı-kararsız bireyler kendilerinden kuşku duyan, başkalarının kendileri ile yakınlık kurmada isteksiz olarak gören ilişkileri ile takıntılı ve kıskanç oldukları, sürekli duygusal inişler çıkışlar yaşadıkları gözlenmiştir. Kaçınan bireyler yakınlıktan kaçınırlar çünkü onlar yakınlıktan korkarlar.

Hazan ve Shaver'ın yetişkinlikteki bağlanmayı romantik sevgi olarak belirlemesi ve bunu çocuklukta bağlanmayla ilişkilendirmesine karşın Tennov'a (1979) göre romantik sevgiyle çocuk-anne baba arasındaki ilişkide farklılıklar vardır. İlki romantik sevginin iki yönlü olmasıdır. Eşler bazen kaygı ve güvenlik arayışındadır bazen de güvenlik ve bakan konumunda olurlar. İkinci önemli farklılık romantik sevgi her zaman cinsel ilişkiyi içinde barındırır (Hazan ve Shaver, 1987).

Main ve arkadaşları, Hazan ve Shaver yetişkin bağlanma stillerini belirlerken farklı dönmelere yoğunlaşmışlardır. Aynı zamanda farklı yöntemler kullanmışlardır. Main ve arkadaşları çocukluk dönemi bağlanmalarına odaklanırken Hazan ve Shaver yetişkin romantik ilişkileri üzerine odaklanmışlardır. Main ve arkadaşları görüşme tekniğini kullanırken Hazan ve Shaver bireylerin kendilerini açıklamaları ile veri toplamışlardır (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Yukarıda belirtilen iki yaklaşımdan farklı olarak Bartholomew ve Horowitz (1991) dörtlü bir bağlanma modeli önermiştir. Bartholomew ve Horowitz'e (1991) göre görüşme ve kendilik raporunu kullanan çalışmalar da iki farklı kaçınan bağlanma stili oluşur. Görüşme yöntemine göre kaçınan bağlanma stiline sahip kişiler bağlanmalarını küçümseyen ve ilişkilerinde yaşadıkları sorunları kabul etmeyen kişilerdir. Kendilik raporu yöntemini kullanan çalışmalarda ise kaçınan bağlanma stiline sahip kişiler yakın ilişki kurmaktan korkan ve bu ilişkiyi kurduklarında yaşadıkları sıkıntı ve kaygıyı kabul eden kişiler olarak tanımlanmaktadır. Bundan dolayı Kaçınan bağlanma stiline tek bir bağlanma

biçimi yerine iki ayrı bağlanma biçimini barındırır. Bunlar kayıtsız ve korkulu bağlanma stilleridir.

Dörtlü bağlanma modeli Bowlby'nin bilişsel modeller kavramını, bireyin kendisi ve başkaları hakkında olumlu yada olumsuz temsillere sahip olması, kullanarak yetişkin bağlanması için dörtlü bir model önermiştir. Buna göre kişiler olumlu ve olumsuz benlik modeline (kendisinin sevmeye ve desteklenmeye değer olduğu ve olmadığı) ve olumlu ve olumsuz başkaları modeline (diğer insanların güvenilir ve mevcut oldukları ya da güvenilmez ve reddedici olmaları) sahip olmalarına göre dört stille ayrılırlar.

BENLİK MODELİ (Bağımlılık)

	Olumlu (Düşük)	Olumsuz (Yüksek)
Olumlu (Düşük)	GÜVENLİ I Yakın ilişki kurma konusunda rahat ve özerk	SAPLANTILI II İlişkilere takıntılı
BAŞKALARI MODELİ (Kaçınma)	KAYITSIZ IV Yakınlığa karşı kayıtsız ve karşıt-bağımlı	KORKULU III Yakınlıktan korkan ve sosyal açıdan kaçınan
Olumsuz (Yüksek)		

Şekil 1- Yetişkin Bağlanma Biçimi – Dörtlü Bağlanma Modeli

Bartholomew ve Horowitz'den (1991) alınmıştır.

Bartholomew ve Horowitz'in (1991) dörtlü bağlanma modelinde iki boyut vardır. Olumlu ve olumsuz olmak üzere benlik ve başkaları modelidir.

Şekil 1'te I. hücre güvenli bağlanma stilini gösterir. Güvenli bağlanma stiline sahip bireyler hem kendilerine, hem de diğerlerine ilişkin olarak olumlu

bilişsel modellere sahiptir. Güvenli bağlanan kişiler değerlilik, sevillebilirlik duygularına ve yüksek özsaygıya sahiptir. Bu kişiler diğer insanların kendisini kabul edebileceğini ve gerektiğinde kendisine yanıt vereceğini düşünür. Aynı şekilde, diğer insanlara sıcak ve yakın davranırlar. Arkadaşlıkları ve romantik ilişkileri dengelidir. Yaşamlarında kontrolün kendi ellerine olduğunu düşünürler. Bu kişiler sorun durumlarında strese karşı dayanıklıdır ve aileleri ve arkadaşları ile problem durumlarında iletişime geçerler (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Howard ve Medway, 2004).

II. hücre saplantılı bağlanma biçimini gösterir. Bu kişiler olumsuz benlik ve olumlu başkaları modeline sahiptir. Bu kişiler kendisini değersiz görme eğilimindedir. Bu kişiler diğerlerinin kabulünü elde ederek benlik kabulünü oluşturmaya çabalar, ancak bunu yaparken diğer insanları kendisinden uzaklaştırır. İlişkilerinde tutarsız ve abartılı duygular ortaya koyarlar. Bu kişilerin duygularını ifade etme düzeyleri, ağlama sıklıkları, başkalarına güvenleri, başkalarını güvenli dayanak olarak kullanma düzeyleri yüksektir. Romantik ilişki düzeyleri yüksektir, ancak arkadaş ilişkilerinde tutarlılık ve denge kontrolleri düşüktür. Bu kişiler sorun durumlarında zayıf başetme mekanizmalarına sahiptirler. Sorun durumlarında umutsuzluğa kapılırlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Howard ve Medway, 2004).

III. hücre korkulu bağlanma biçimini gösterir. Bu kişiler hem olumsuz benlik hem de olumsuz başkaları modeline sahiptir. Bu kişiler yakın ilişkilerden kaçınırlar, çünkü reddedilme korkusu yaşarlar. Güvensiz kişilik ve diğerlerine güvenmeme duygusu içerisindedirler. Bu kişiler sorun durumlarında zayıf baş etme mekanizmalarına sahiptirler. Sorun durumlarında ya reddetmeyi ya da kaçınmayı yeğlerler (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Howard ve Medway, 2004).

IV. hücre kayıtsız bağlanma biçimini gösterir. Bu kişiler olumlu benlik modeline ve olumsuz başkaları modeline sahiptir. Bu kişilerde sevgi-değerlilik duygusu diğer insanlara karşı olumsuz tutumlarla birleşir. Bu kişiler yakın ilişkilerden uzak kalarak kendilerini hayal kırıklığına karşı korurlar ve böylece

bağımsızlıklarını ve tehditlere karşı korunmuşluk duygusunu sürdürürler. Bu kişilerin kendilerine güvenleri yüksektir. Ancak duygusal ifadeleri ve ağlama, sıcak davranma sıklıkları düşüktür. Bu kişilerin sorun durumlarında baş etme mekanizmaları zayıftır. Sorun durumlarında çok kaygılı ve sinirli davranırlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Howard ve Medway, 2004).

Dörtlü bağlanma modelinde kayıtsız ve korkulu bağlanma stilleri yakınlıktan kaçınma boyutunda birbirlerine benzerler. İki stil başkalarının onayını sürdürme ve olumlu benlik saygısı bakımından farklılaşırlar. Saplantılı ve korkulu bağlanma stiline sahip kişiler olumlu benlik saygılarını sürdürmek için güçlü bir biçimde diğerlerine bağımlılık (dependencey) gösterirler. Saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri yakın ilişkilere hazır olma bakımından birbirinden farklılaşırlar. Saplantılı bağlanma stiline sahip kişiler bağımlılık ihtiyaçlarını gerçekleştirmek için başkalarına ulaşmaya çalışırlar. Korkulu bağlanma stiline sahip kişiler ise olası hayal kırıklığını yaşamamak için yakın ilişkilerden kaçınırlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Tablo 3’te bağlanma yaklaşımları ve sınıflamaları gösterilmiştir.

TABLO 3

Bağlanma Yaklaşımları ve Sınıflamaları

Ainsworth’un Sınıflaması	Main ve ark. Sınıflaması	Hazan ve Shaver’in Sınıflaması	Bartholomew ve Horowitz’in Sınıflaması
Güvenli bağlanma	Güvenli bağlanma	Güvenli bağlanma	Güvenli bağlanma
Kaygılı kararsız bağlanma	Saplantılı bağlanma	Kaygılı kararsız bağlanma	Saplantılı bağlanma
Kaçınan bağlanma	Kaçınan bağlanma	Kaçınan bağlanma	Kayıtsız bağlanma
			Korkulu bağlanma

KİMLİK BAĞLANMA İLİŞKİSİ

Kimlik ve bağlanma kuramları ayrı ayrı geliştirilse de bu yapılar birbirleri ile ilişkili görünmektedir (Matos ve ark., 1999).

Meeus ve arkadaşlarına (2002) göre kimlik ve bağlanma arasındaki araştırmalarda şunlara dikkat edilmelidir. İlki, kimlik ve bağlanma ile ilgili çalışmalar çoklu analitik stratejileri kullanmalıdırlar ve çalışmalar genel kimlik yapıları yerine özel kimlik yapılarına yoğunlaşmalıdırlar. İkincisi kuramsal çerçeveden araştırmacılar dikkatlerini bağlanma ile araştırma-keşfetme davranışı üzerine yoğunlaştırmalıdırlar. Yani araştırmacılar kimlik statüleri üzerine yoğunlaşmamalıdırlar. Araştırmacılar kimlik ölçümlerinde bağlanmayı (commitment) ve araştırmayı ayrı ayrı ele almalıdırlar. Üçüncü olarak da araştırmacıların anne-babaya bağlanma çalışmalarına ek olarak daha fazla arkadaş bağlanması çalışmalarına ihtiyaçları vardır.

Hem Erikson'un (1968) kimlik kuramı, hem de Bowlby'nin (1973) bağlanma kuramına baktığımızda iki kuramcı da gelişimsel açıdan yaşamın ilk dönemlerini önemli görmüşlerdir.

Erikson (1968) yaşamın ilk dönemini temel güvene karşı güvensizlik olarak belirlemiştir. Bu dönemde bakıcının çocuğa karşı tepkileri tutarlı olursa çocuk temel bir güven oluşturacaktır. Benzer şekilde, Bowlby'de (1973) yaşamın ilk döneminde bakıcıların davranışlarına göre çocukta güvenli ya da güvensiz bağlanmanın oluşacağını belirtmiştir.

Erikson (1968) kimlik kuramında sekiz evre belirlemiştir. Bir evrenin nasıl geçirileceği ondan önceki evrelerin nasıl geçirildiği ile ilgilidir. Ergenlik döneminde, ergenlerin kimlik duygusuna karşı-rol karışıklığı çatışmasını çözmesi gerekir. Bu çatışmanın nasıl çözüleceği önceki evrelerin nasıl geçirildiği ile ilgilidir.

Bowlby'e (1973) göre ilk yıllarda oluşan bilişsel modeller pek fazla değişime uğramadan yaşamın daha sonraki dönemlerine aktarılmaktadır. Ainsworth ve arkadaşlarının ortaya koydukları bebeklikteki bağlanma stillerinin

yaşamın daha sonraki dönemlerine aktarıldığını destekleyen araştırmalar (Waters. 1987; Main ve ark., 1985) yapılmıştır (Davilla ve ark., 1997).

Ainsworth ve arkadaşları yaptıkları çalışma sonucunda da güvenli ve güvensiz bağlanma örüntüleri arasındaki farklılıkları ortaya koymuşlardır. alışmalarının sonuçlarına göre güvenli bağlanan çocuklar daha fazla araştırma davranışı içerisine girmişlerdir. Güvensiz bağlanan çocuklar ise çok az araştırma davranışı göstermişlerdir.

Hazan ve Shaver'a (1987) göre güvensiz bağlanma örüntüsü içerisinde yer alan bireyler çevrelerini daha az araştırmaya ve romantik ilişkilere de girmeye yakın durmadıklarını belirtmişlerdir.

Marcia'ya (1989) göre güvenli bağlanma, başarılı kimlik statüsünün gelişmesini sağlayacaktır çünkü bu ergenler çevrelerini keşfetmede kendilerini güvenli ve özgür hissedeceklerdir. Bu ergenlerin deneyim ve tutumlarını aileleri ile tartışıp konuşacakları sağlam bir dayanakları vardır. Bunun tersine güvensiz bağlanma örüntüsüne sahip ergenlerde keşfetme davranışı ya az yada hiç olmadığı için ya da dağınık kimlik statüsünde ya da ipotekli kimlik statüsünde yer alırlar.

Bartholomew ve Horowitz (1991) Bowlby'nin zihinsel modeller kavramını kullanarak geliştirdikleri dörütlü bağlanma modelinde de güvenli bağlanma stilinde (kendilerini ve başkalarını olumlu gören) yer alan bireylerin korkulu (kendilerini ve başkalarını olumsuz gören) bağlanma stilinde yer alan bireylere göre daha fazla araştırma davranışı içerisinde olduklarını belirtmişlerdir.

Buraya kadar aktarılan kuramsal bilgilere baktığımızda kimlik gelişimiyle bağlanma araştırma davranışı açısından birbiri ile ilişkilendirilmektedir. Araştırma davranışının olup olmaması da ilk yaşlarda oluşturulan bağlanma biçimiyle ilintili görünmektedir. Hem Erikson hem de Bowlby yaşamın ilk yaşlarında oluşturulan yapıların daha sonraki yaşam dönemlerine aktarıldığı konusunda ortak fikre sahiptirler. Erikson'un kavramlarını kullanarak kimlik statülerini geliştiren Marcia da güvenli bağlanmanın başarılı kimlik statüsü ile ilişkilendirildiğini ve Bowlby'nin temel yapılarını kullanarak dörütlü bağlanma modeli öneren

Bartholomew ve Horowitz de de olumlu benlik ve başkaları modeline sahip olan güvenli bağlanma stiline sahip kişilerinde aktif araştırma süreci içerisinde olacaklarını belirtirler.

Kroger'e (1985) göre ergenlerin ideolojik ve meslekle ilgili keşifleri yapmaları için anne-baba bağlanmalarını bırakmaları ve dış dünyaya yönelmeleri gerekmektedir. Bu yönüyle bakıldığında başarılı kimlik statüsünde yer alan ergenler çocukluk bağlanma örüntülerini bırakıp etkin keşifler yaparak kendi kendi değerlerini keşfedip bunlara bağlanacaklardır. Başarılı kimlik statüsünde yer alanların güvenli bağlanma stiline yer alacakları düşünülür. Askıya alınmış kimlik statüsündeki ergenlerinde yeniden bir yapılandırma süreci içersine girecekleri görülür. Askıya alınmış kimlik statüsündeki bireylerin kaygılı bağlanma stiline yer alacakları düşünülebilir. İpotekli kimlik statüsündeki bireyler yeniden bir yapılandırma sürecine girmezler. İpotekli kimlik statüsündekiler ergenlik dönemine kadar edindikleri değer ve tutumları sürdürme eğilimindedirler. İpotekli kimlik statüsündeki kişilerin kaygılı bağlanma stiline yer alacakları düşünülmektedir. Dağınık kimlik statüsünde yer alan bireylerin anababaları ile ilgili herhangi bir örüntüleri yoktur. Bundan dolayı da ergenlik döneminde de yeni bir yapılanma içerisine girme çabaları yoktur. Bu bireylerin güvensiz bağlanma stiline yer alacakları düşünülür.

Yukarıda verilen bilgiler göz önüne alındığında başarılı kimlik statüsünde yer alan bireylerin olumlu benlik ve başkaları modeline sahip oldukları için güvenli bağlanma stiline yer alacakları düşünülür. Askıya alınmış kimlik statüsünde yer alan bireylerin saplantılı bağlanma stiline yer alacakları düşünülür. Askıya alınmış kimlik statüsünde etkin araştırma süreci vardır ancak sürekli bir bağlanma yok gibidir. Saplantılı bağlanma stiline yer alan bireylerde olumsuz benlik ve olumlu başkaları modeline sahiptir. Bu kişiler olumlu başkaları yapısına sahip oldukları için etkin araştırma davranışı içerisine girerler. Ancak onların olumsuz benlik modeli -ki bu kendilik güveninin düşüklüğüne neden olur- bu kişilerin herhangi bir bağlanma davranışı içerisine girmesine engel olur. İpotekli kimlik statüsünde yer alan bireylerin, etkin araştırmanın olmadığı ancak uzun

sürelî bağlanmanın olduğu statü, kayıtsız kimlik statüsünde yer alacakları düşünülür. Çünkü kayıtsız bağlanma stili kendini olumlu kendilik modeli ve olumsuz başkaları modeli ile otaya koymaktadır. Bu kişilerin olumsuz başkaları modeli diğerlerini ve onlarla olacak ilişkilerinin küçümsenmesine neden olur. Bu da bireyin etkin araştırma süreci içerisinde girmesini engeller. Dağınık kimlik statüsünde, araştırmanın ve bağlanmanın olmaması, yer alan bireylerin korkulu bağlanma stili içinde yer alması beklenir. Korkulu bağlanma stilindeki bireyler olumsuz kendilik ve başkaları modeline sahiptir. Bu bireyler olumsuz kendilik ve başkaları modeline sahip oldukları için herhangi bir araştırma ve bağlanma davranışı içerisinde görülmez (Sümer, Cozzarelli, 1994).

Aktarılan bilgiler göz önüne alındığında kimlik ile bağlanma seçeneklerin araştırılması bağlanma ve olumlu ve olumsuz benlik ve başkaları boyutlarında birbirleri ile ilişkilendirilmektedir.

Bundan sonraki bölümde sırası ile kimlik, bağlanma ve kimlik ve bağlanmayı birlikte ele alan çalışmalara yer verilmiştir.

KİMLİK İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Literatüre baktığımızda kimlik ve kimlik statüleri ile ilgili bir çok çalışma bulunmaktadır. Yapılan çalışmaların büyük bölümünde Marcia'nın kimlik statüleri modeli kullanılmıştır. Son zamanlarda ise özellikle bilişsel yapıları ön plana alan Berzonsky'nin sosyal bilişsel kimlik modelini kullanan çalışmalar artmaktadır. Kimlik konusu ile ilgili çalışmalarda kimliğin bir çok değişkenle olan ilişkisi araştırılmıştır. Bu bölümde sırasıyla kimliğin yaş ve cinsiyet göre inceleyen çalışmalara, kimliği sosyo kültürel çevre bağlamında inceleyen çalışmalara ve kimliği bilişsel gelişim açısından inceleyen çalışmalara yer verilmiştir.

Kimlik, Yaş ve Cinsiyet İlişkisini İnceleyen Araştırmalar

Wires, Barocas ve arkadaşları (1994) yaş ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmaya yaşları 15-17 arasında olan 197 erkek lise öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre erken yaşlarda alt kimlik statüleri görülürken, ilerleyen yaşla birlikte daha üst kimlik statülerine doğru bir gelişme olduğu bulunmuştur.

Lewis (2003) yaptığı çalışmada kimlik statülerini yaş, cinsiyete göre incelemiştir. Çalışmaya 434 kişi katılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre yaşın ilerlemesi ile kimlik statüleri arasında farklılıklar yaşandığını saptamıştır. Askıya alınmış ve ipotekli kimlik statülerinin yaşın ilerlemesi ile azaldığını, başarılı kimlik statüsünde yaşla birlikte herhangi bir farklılaşmanın olmadığı saptanmıştır. Cinsiyet açısından herhangi bir farklılık saptanmamıştır.

Lacombe ve Gay (1998) yaptıkları çalışmada ergenlerin kimlik ve yakınlıkla ilgili karar oluşturma süreçlerinde cinsiyetler arasındaki farklılıkları incelemişlerdir. Çalışmaya 120 kişi katılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre kızlar erkeklerden daha yüksek kimlik puanları almışlardır. Kızlar, yakınlık ve kimlikle ilgili yapılarda nasıl karar verdiklerine ilişkin açıklamalarda erkeklerden daha fazla açıklamada bulunmuşlardır.

Bernard ve arkadaşlarının (1990) yaptığı çalışmada cinsiyet kimliği ve bilişsel yetenekler arasındaki ilişkiyi araştırılmıştır. Araştırmaya 140 erkek ve 181 kız katılmıştır. Araştırmaya katılan bireyler Bem Cinsiyet Rolü Kimliği Ölçeğiyle yüksek erkeksi-yüksek kadınsı, yüksek erkeksi-düşük kadınsı, düşük erkeksi-düşük kadınsı, gruplarına ayrılmıştır. Araştırma sonucunda bilişsel yetenekler yönünden farklılıklar cinsiyet rolü grupları arasında kızlar için bulunmuştur. Bilişsel yetenekler yönünden farklılıklar ayrıca yüksek erkeksi-düşük kadınsı ve düşük

erkeksi-yüksek kadınsı gruplar arasında bulunmuştur. Bu sonuçlar kişilerin bilişsel yeteneklerinin cinsiyet kimliği açısından farklılaştığının göstermektedir.

Archer (1989) kimlik statülerindeki cinsiyet farklarını, kimlik alanları, kimlik gelişim örüntüleri ve kimliğin zamanlaması değişkenleri açısından karşılaştırmıştır. Araştırmaya 160 kişi katılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre zamanlama ve örüntüler açısından cinsiyetler arasında farka rastlanmamıştır. Ancak kimlik alanları açısından kadınların daha çok aile rolü ve kişilerarası ilişkiler alanlarına odaklandıkları belirlenmiştir.

Kroger (1988) çalışmasında cinsiyet açısından kimlik statüsünün belirlendiği alanlarında fark olup olmadığını boylamsal yöntem kullanarak incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre mesleki ve politik alanlarda başarılı kimlik statüsüne doğru bir ilerleme olduğu ancak cinsiyet açısından farklılıkların olmadığı görülmüştür.

Cinsiyet ve yaş değişkenine göre yapılan çalışmalara bakıldığında yaşın ilerlemesi ile üst kimlik statülerine geçildiği saptanmıştır. Kimlik yapıları bakımından kızlarla erkekler arasında farklar belirlenmemiştir.

Kimliği Sosyo-Kültürel Çevre Bağlamında İnceleyen Araştırmalar

Borus (1989) yaptığı çalışmada Amerika'da yaşayan değişik etnik kökene sahip ergenlerin kimlik statülerindeki etnik farklılıkları araştırmıştır. Araştırmaya 330 lise öğrencisi (%23 beyaz Amerikalı, %30 siyah Amerikalı, %28 Portorikolu, %19 Filipinli) katılmıştır. Araştırma sonucunda beyaz öğrencilerin askıya alınmış kimlik statüsü puanlarının azınlık grubundakilerden yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca üst sınıf düzeylerinde ipotekli ve dağınık kimlik statü puanlarında azalma olduğu görülmüştür.

Taylor ve Oskay (1995) yaptıkları çalışmada Türk ve Amerikalı üniversite öğrencileri kimlik statüleri ve ailesel özellikleri açısından karşılaştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre Türk ailelerinin daha otoriteriyen olduğu ve özerkliğe izin vermeyen tutumlar gösterdiği, bu nedenle gençlerde daha fazla ipotekli kimlik statülerinin olduğu bulunmuştur.

Kimliği sosyo-kültürel çevre bağlamında inceleyen çalışmalara baktığımızda kültürler arasında kimlik yapıları açısından farklılıklara rastlanmıştır.

Kimlik, Bilişsel Gelişim ve Başarıya İlişkin Araştırmalar

Berzonsky ve Ferrari (1996) yaptıkları çalışmada kimlik biçimleri ve karar stratejileri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmaya yaşları 18-21 arasında değişen 338 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre bilgi yönelimli bireyler sistematik, tutarlı karar verme biçimlerine yönelirken, kaçınma yönelimli bireyler, kaçma, bahane bulma gibi karar biçimlerine yöneldikleri ve norm yönelimli bireylerin de bilgi yönelimli bireylere göre daha çok ertelemeyi kullandıkları ancak kaçınma yönelimli bireylere göre daha tutarlı ve planlı oldukları bulunmuştur.

Berzonsky (1994) yaptığı çalışmada kimlik statüleri ve sosyal biliş özelliklerini araştırmıştır. Araştırmaya yaş ortalaması 19,1 olan 560 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre başarılı ve askıya alınmış kimlik statüsünde bulunan deneklerin daha fazla kişisel bilgi kullandıkları bulunmuştur.

Berzonsky ve arkadaşları (1999) yaptıkları çalışmada kimlik statüleri ile bilişsel ve yükleme stratejileri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmaya 198 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kaçınma yönelimli kişiler uyumsuz stratejileri kullanmışlardır. Bilgi yönelimli kişiler ise norm ve kaçınma yönelimli kişilerden daha fazla stratejik planlamayı kullanmışlardır.

Nurmi ve arkadaşlarının (1997) çalışmasında kimlik statüleri ile benlik kavramı ve iyi olma duygusu arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Araştırmaya 109 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre bilgi yönelimli kimlik statüsündekilerin en yüksek benlik saygısına sahip oldukları, norm yönelimli kimlik statüsüne sahip olanların çok sabit bir benlik kavramına sahip oldukları ve kaçınma yönelimli kimlik statüsüne sahip olan kişilerin ise en yüksek depresif belirtileri gösterdikleri bulunmuştur.

Berzonsky (1999) yaptığı çalışmada farklı kimlik statülerindeki insanların bilgi edinirken hipotez test etme biçimlerini incelemiştir. Çalışmaya 76 kişi katılmıştır. Bu çalışmada hipotez test etme biçimi ikiye ayrılmıştır. Doğrulayıcı önyargılı (Confirmation bias) test etmede kişiler sistematik olarak bilgiyi aradıkları ancak onların test ettiği yapıyla uyuşmayan bilgileri göz ardı ettikleri ortaya çıkmıştır. İkincisi ise doğrulayıcı olmayanda (disconfirmatory) ise sistematik bilgi arama vardır bilginin test edilen yapıyla uyuşup uyuşmadığına bakılmaksızın bütün bilgiler göz önünde bulundurulur. Çalışmanın sonuçlarına göre norm yönelimli ve bilgi yönelimli kimlik statüsüne sahip kişiler doğrulayıcı önyargılı test etme biçimini kullandıkları, kaçınma yönelimli kimlik statüsüne sahip kişilerin ise hipotez test biçimlerinde herhangi bir farklılık göstermedikleri bulunmuştur.

Wagner (1987) yaptığı çalışmada ego kimliği ile soyut düşünce arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmaya 120 kişi katılmıştır. Araştırma sonucunda ego kimliği ile soyut düşünce arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Ancak yaşın ilerlemesiyle soyut düşünce ve kimlik statü puanlarında artış olduğu bulunmuştur.

Klaczynski, Fauth ve Swanger (1989) yaptıkları çalışmada kimlik statüleri ile rasyonel bilgi süreci (bilinçli, çaba gösteren, analitik, bağımsız içerikleri kullanan, karar vermek için akılcı veriler isten), deneysel (experiential) bilgi süreci (bilinçsiz, otomatik, sezgisel) arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmaya 49 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda başarılı kimlik statüsündeki bireylerin daha çok rasyonel bilgi süreçlerini kullanırken, dağınık kimlik

statüsündeki bireylerin daha çok deneysel bilgi sürecini kullandıkları belirlenmiştir.

Boyes ve Chandler (1992) yaptıkları çalışmada bilişsel gelişim, bilgisel (epistemik) şüphe (Bilgisel şüpheciliğe göre ergenler formal soyut işlem evresine gelene kadar bir çok bilişsel değişim yaşarlar. Bu değişim dört evreden oluşur; Gerçekçilik evresi, savunmacı gerçekçilik evresi, dogmaik-şüphecilik eksenli evre, şüphe sonrası akılcılık evresi) ve kimlik biçimlenmesi arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmaya 96 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda bilişsel gelişimle bilgisel şüphecilik gelişimi arasında ilişki bulunmuştur. Ayrıca bilgisel tutumla ego kimliği statüleri arasındaki ilişkiyi destekleyecek sonuçlar bulunmuştur. Bilgisel şüphecilik gelişimin son evresine ancak askıya alınmış ve başarılı kimlik statüsündeki bireylerin geldiği bulunmuştur.

Kimlik, bilişsel gelişime ilişkin çalışmalara bakıldığında kimlik statülerinin bilişsel yapıları açısından birbirinden farklılaştığı belirlenmiştir.

Türkiye’de Kimlikle İlgili Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de kimlikle ilgili çalışmalara baktığımızda çoğunlukla kimlik cinsiyet, sosyoekonomik düzey ya da öğrenim görülen bölüme göre fark gösterip göstermediği açısından karşılaştırılmıştır.

Varan (1992) yaptığı çalışmada kimlik statülerini sosyo-kültürel açıdan araştırmıştır. Araştırmaya Tarsus’ta bulunan üç liseden (üst-orta-alt sosyo kültürel düzeyi ifade eden) 638 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre yaşın ilerlemesiyle üst kimlik statülerine geçişlerin arttığını saptamıştır. Süreksiz değişkenlerden elde edilen verilerin analizi sonucunda kimlik statülerinin genel dağılımında cinsiyetin anlamlı bir farklılık oluşturmadığı bulunmuştur. Ancak sürekli değişkenlerden elde edilen veriler sonucunda cinsiyetin başarılı ve ipotekli kimlik statüleri puanları üzerinde anlamlı düzeyde etkisi olduğu saptanmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre erkeklerin başarılı kimlik puanları kızların başarılı kimlik puanlarından yüksek çıkmıştır. İpotekli kimlik statüsü boyutunda ise erkeklerin ipotekli kimlik puanları kızların ipotekli kimlik puanından yüksek olduğu saptanmıştır

Gavaş (1998) yaptığı çalışmada dört farklı okulda bulunan 160 ergeni aile alanına ilişkin kimlik gelişimini araştırma ve karar boyutlarında incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre yaş yönünden karar boyutunda farka rastlanmamıştır. Cinsiyet açısından ise karar boyutunda fark olmadığı ancak kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla araştırma sürecinde olduğu bulunmuştur. Okul türü yönünden bir farka rastlanmamıştır.

Eryüksel (1987) yaptığı çalışmada yaş, cinsiyet, üniversitede farklı bölümlerde eğitim görme açısından kimlik statülerini incelemiştir. Araştırmaya 1. ve 4. sınıf öğrencilerinden toplam 364 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre üniversitede geçirilen eğitim süresi ve eğitim farklılığı açısından kimlik statülerinde bir farklılığa rastlanmamış ancak cinsiyet açısından kız öğrencilerin daha çok ipotekli kimlik statüsünde olduğu bulunmuştur. Üniversitede geçirilen süre ile bir üst kimliğe geçiş arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır.

Köker (1997) yaptığı çalışmada kimlik duygusunun kazanılması açısından ergen, genç yetişkin ve yetişkinleri yaş, cinsiyet ve öğrenim görülen eğitim kurumları ve meslek açısından karşılaştırmıştır. Araştırmaya toplam 600 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre yaşla birlikte kimlik duygusu puanlarında fark görülmüş ancak cinsiyet, meslek ve öğrenim kurumu açısından bir farklılığa rastlanmamıştır.

Uçar (1999) yaptığı çalışmada intihar düşüncesini ortaya çıkaran etkenler ile intihar düşüncesinin kimlik statüleri ile ilişkisini incelemiştir. Araştırmaya 300 kişi katılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre kimlik statüleri ile intihar düşüncesi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ancak kimlik statüleri arasında aile işlevleri,

semptomlar, stresle başa çıkma, olumsuz benlik, kendine güvensiz ve boyun eğici yaklaşımlar açısından fark bulunmuştur.

Ünlü (2001) yaptığı çalışmada lise öğrencilerinin içinde buldukları ego kimlik statüleri ile aile, arkadaş ve öğretmenden algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişkinin sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını araştırmıştır. Araştırmaya 849 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre ego kimlik statülerinden kimlik arayışı ve bağımlı kimlik statülerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma olduğu, ancak başarılı ve kargaşalı kimlik statülerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur. Öğretmen ve arkadaştan algılanan sosyal destekte cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma olduğu ancak aileden algılanan sosyal destekte cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur.

Özdemir (1995) yaptığı çalışmada kural yönelimli ergenlerde kimlik gelişimi ile formal düşünce arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmaya 100 ergen katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kural yönelimliliğin artmasıyla formal düşünce yeteneğinin azaldığı tersi durumda ise formal düşünce yeteneğinin arttığı bulunmuştur.

Solmaz (2002) yaptığı çalışmada lise son sınıf öğrencilerinin kimlik statüleri ile anne-baba tutumları algılamaları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmaya 392 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre ergen kimlik gelişiminde cinsiyetin, moratoryum, bağımlı ve kargaşalı kimlik statülerinde önemli bir farklığa neden olduğu, babanın öğrenim düzeyinin ise ergenin bağımlı ve kargaşalı kimlik statülerinde önemli bir farklığa neden olduğu saptanmıştır. Ancak kardeş sayısı, doğum sırası, annenin öğrenim düzeyi gibi değişkenlerin önemli bir farklılık yaratmadığı belirlenmiştir.

Süslü (2002) yaptığı çalışmada çalışan ve öğrenci ergen gruplarında kimlik duygusu kazanımı yönünden yaşa ve cinsiyete bağlı bir farkın olup olmadığını araştırmıştır. Araştırmaya 240 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre yaş ve

cinsiyet açısından fark bulunmamıştır. Fakat öğrenci ergenlerin kimlik duygusu puanları çalışan ergenlerin kimlik duygusu puanlarından daha yüksek bulunmuştur.

Uzman (2002) yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin arkadaşlarından ve ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerine göre kimlik statüleri arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Araştırmaya 1611 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin kimlik statülerinin aileden ve arkadaşlardan algıladıkları sosyal destekten etkilendiği görülmektedir. Başarılı ve bağımlı kimlik statüsünde yer alan kişiler ailelerini yüksek düzeyde destekleyici olarak algılamışlardır. Kimlik arayışı statüsündeki bireyler ise ailelerini daha az destekleyici algılamışlardır. Kimlik kargaşası statüsünde aileden algılanan sosyal destek düzeyleri açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Çelen ve Kuşdil'in (2000) yaptığı çalışmada çocuk yetiştirme stilleri (otoriter ve yetki verici) ve bireyin sosyo-bilişsel kimlik yapısını oluşturan dört kimlik stili (bilgi yönelimli, norm yönelimli, karmaşa/kaçınma yönelimli ve kararlı kimlik) arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya 219 kız ve 183 erkek olmak üzere toplam 402 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, Berzonsky'nin ileri sürdüğü dört kimlik statüsü arasındaki korelasyonlar bilgi ve norm yönelimli kimlik stilleri ile kararlı kimlik arasında olumlu; karmaşa/kaçınma yönelimli kimlik stili ile puanı arasında olumsuz ilişkiler bulunmuştur. Yetki verici aile biçimi dört kimlik statüsünü de beklenen yönlerde yordamıştır; kararlı ve bilgi yönelimli kimlik statülerine ilişkin puanlar artan yetki vericilikle norm ve karmaşa/kaçınma statülerinin puanları ise bu tür anababa algısını azalmasıyla birlikte yükselmektedir. Genel olarak, otoriter anababa stili norm yönelimli ve karmaşa/kaçınma kimlik statüleri ile; başarılı ve bilgi yönelimli kimlik stilleri ise yetki verici aile örüntüsüyle ilişkilendirilmiştir. Cinsiyete göre bakıldığında, erkeklerin kızlara göre daha fazla kaçınma yönelimli kimlik stiline ve kızlarında erkeklere göre daha fazla kararlı kimlik yönelimine sahip olma eğiliminde oldukları görülmüştür.

Kimlikle ilgili ölçme aracı geliştirme çalışmalarının da literatürde önemli yer tuttuğu görülmektedir.

Dereboy ve arkadaşları (1994) yaptıkları çalışmada Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracının (KDDA) geçerlilik ve güvenilirliğini ve kendilik imgesi ve kendilik saygısı ile bu ölçeğin karşılaştırmasını yapmışlardır. Araştırmaya 182 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucuna göre KDDA'nın diğer iki ölçeğin puanları ile yüksek korelasyonlar gösterdiğini saptayan araştırmacılar, kendilik saygısı ve kendilik imgesi ile kimlik duygusunun kavramsal düzeyde birbirlerine oldukça yakın olduğunu belirtmişlerdir.

Dereboy ve arkadaşları (1999) yaptıkları çalışmada KDDA ile Benlik Kimliği Objektif Ölçüm Skalası Genişletilmiş Formu'nun (EOM-EIS) kurultu ve ölçüt geçerlilikleri yanısıra güvenilirliklerinin karşılaştırmalı biçimde incelenmiştir. Araştırmaya 757 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre KDDA, ölçüt ve uyuma geçerliliği bulunan, ayrıca güvenilirliği yüksek bir ölçek görünümü vermektedir. EOM-EIS'de ise kimlik statülerinden hangisinin olumsuzluğa işaret ettiği belirsizdir. Bu sonuçlardan da kimlik bocalaması içindeki gençleri belirlemek açısından KDDA'nın daha kullanışlı bir araç olduğu belirtilmiştir.

Türkiye'de yapılan çalışmalara baktığımızda kimlik konusunda çok fazla çalışmanın olmadığı görülmektedir. Burada aktarılan çalışmalara genel olarak baktığımızda kimlik yapılarının cinsiyet ve yaş değişkenleri açısından farklılaştığı saptanmıştır. Aşağıda bağlanma ile ilgili yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

BAĞLANMA İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bağlanma psikoloji literatüründe çok çalışılan bir alandır. Bağlanma ile ilgili yapılan çalışmalarda farklı bağlanma stillerine sahip kişilerin çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı ve ilk yaşlarda oluşturulan bağlanma

biçimlerinin zaman içerisinde sürdürülüp sürdürülmediğine ilişkin çalışmalar yapılmıştır. Aşağıda bağlanmayla ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Lapsley, Varshney ve Aalsma (2000) yaptıkları çalışmada patolojik bağlanma örüntüleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmaya yakın bir ilişkisi bulunan 200 ergen katılmıştır. Araştırma sonucunda psikiyatrik semptomolojinin güçlü belirleyicisi olan patolojik bağlanma örüntüleri ile güvensiz bağlanma stili arasında ilişki bulunmuştur.

Harvey ve Byrd (2000) yaptıkları çalışmada üniversite öğrencilerinin aileleri ile bağlanmalarını ve sorun durumlarında aileleri ile nasıl bir ilişki kurduklarını incelemiştir. Çalışmaya 95 kişi katılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre güvenli bağlanma stiline sahip kişiler ailelerini daha olumlu ve sorun durumlarında ailelerine yönelmeye ve onların desteğini almaya daha eğilimli olduklarını saptamışlardır. Kaygılı kararsız bağlanma stiline sahip kişiler ise sorun durumlarında ailelerine pek fazla yönelmedikleri, onların desteğini almak için çok çaba harcamadıklarını saptamışlardır.

Henderson ve arkadaşları (1997) yaptıkları çalışmada istismar edilen eşin, eşinden ayrılırken duygusal olarak ne kadar başarılı olduğunu bağlanma biçimleri açısından değerlendirmiştir. Çalışmaya eşlerinden kısa bir süre önce ayrılan 63 kadın katılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre altı ay sonunda çalışmaya katılan kadınlarda en fazla görülen bağlanma stilleri korkulu ve saplantılı bağlanma stilleridir. Saplantılı bağlanma stiline sahip kişilerde daha kısa süreli ilişkilerle bulunma eğilimi, ayrıldığı eşi ile daha fazla duygusal bağları sürdürme eğilimi ve ayrıldığı eşiyle daha fazla cinsel ilişkiye girme sıklığı olduğu saptanmıştır. Bu yönüyle istismar eden eşinden ayrılan kadınlar arasında saplantılı bağlanma stiline sahip kadınların daha fazla risk altında oldukları söylenebilir.

Hamilton (2000) yaptığı çalışmada bebeklik döneminde oluşan bağlanma biçimlerinin ergenlik döneminde farklılaşıp farklılaşmadığını ve farklılaşma varsa

bunun nedenlerini araştırmıştır. 30 kişinin katıldığı çalışmanın sonuçlarına göre yaşamın ilk yıllarında oluşan bağlanma biçiminin ergenlik dönemine aktarıldığı ortaya çıkmıştır. Bağlanma biçiminde meydana gelen farklılıkların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklandığını belirtmiştir.

Davila, Burge ve Hammen (1997) yaptıkları çalışmada bağlanma stillerinin neden değiştiğini incelemişlerdir. Çalışmaya 155 kadın katılmıştır. Araştırmada dört sonuç bulunmuştur. İlki, bazı insanların bağlanma stillerinde dalgalanmaya eğilimli olduğu, ikinci olarak bağlanma stillerindeki dalgalanmanın güvensiz bağlanmayla ilişkili olduğu, nc sonuç olarak güvensiz bağlanmayla psikopatoloji arasında güçlü bir bağ olduğunu ve son olarak da bireysel rahatsızlıklarla güvensiz bağlanma arasında ilişki olduğudur.

Weimer, Kerns, Oldenburg (2004) yaptıkları çalışmada bağlanma stilleri ile arkadaşlık ilişkileri ve arkadaşlık ilişkisinin niteliği arasındaki bağı incelemişlerdir. Araştırmaya 44 ift ergen katılmıştır. Araştırma sonucunda iki güvenli partnerin bulunduğu çiftlerde daha fazla yakınlığı araştırma davranışı ve daha yüksek arkadaşlık ilişkisi niteliği bulunmuştur. Korkulu ve kayıtsız çiftlerde daha düşük düzeyde yakınlığı arama davranışı ve daha düşük arkadaşlık niteliği bulunmuştur.

Wilkinson ve Walford (2001) yaptıkları çalışmada ergenlerin psikolojik sağlığında bağlanmanın rolünü araştırmışlardır. Çalışmaya 404 ergen katılmıştır. Araştırma sonucuna göre anababaya olan bağlanmanın niteliği iyi olma düzeyini artırmaktadır. Anababa bağlanması psikolojik sağlığı etkilerken akran bağlanmasının psikolojik sağlığı etkileyip etkilemediği konusunda net sonuçlar elde edilememiştir.

Miller ve Hoicowitz (2004) yaptıkları çalışmada bağlanma stillerini arkadaşlık ve romantik ilişkileri açısından incelemiştir. Araştırmaya 118 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre bağlanma stilleri güçlü bir biçimde arkadaşlık ve romantik ilişkileri belirlemektedir. Düşük kaygı ve kaçınma yüksek

nitelikli ilişkilerle, düşük düzeyde kaçınma daha uzun süreli ilişkilerle ilişkili bulunmuştur. Anababaya bağlanma özellikle anneye bağlanma ergenin yakın ilişkilerinde önemli bir rol oynar. Arkadaşlarla olan bağlanma önemli ancak daha düşük düzeyde role sahiptir.

Mikulincer, Florian ve Tolmacz (1990) yaptıkları çalışmada bağlanma stilleri ile ölüm korkusu arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmaya 80 kişi katılmıştır. Araştırma sonucunda bağlanma stilleri ile ölüm korkusu arasında ilişki bulunmuştur. Kaygılı bağlanma stiline sahip bireyler güvenli ve kaçınan bağlanma stiline sahip bireylerden daha fazla ölüm korkusu göstermiştir. Kaçınan bağlanma stiline sahip bireyler ise güvenli bağlanma stiline sahip bireylerden daha güçlü ölüm korkusu göstermişlerdir. Güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin güvensiz bağlanma stiline sahip bireylerden daha az ölüm korkusu yaşadıkları ortaya konmuştur.

Larose ve arkadaşları (2005) yaptıkları çalışmada bağlanma stilleri ile öğrenme biçimleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmaya 62 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre güvenli bağlanma stiline sahip kişiler kayıtsız ve saplantılı bağlanma stiline sahip kişilerden daha iyi öğrenme biçimleri ortaya koymuşlardır. Güvenli bağlanma stiline sahip kişilerin saplantılı ve kayıtsız bağlanma stiline sahip kişilerden daha iyi bilgiyi yapılandırdıkları ve kullandıkları saptanmıştır.

Haim ve arkadaşları (2002) yaptıkları çalışmada bebeklikteki bağlanmayla ilk ergenlik dönemindeki kişisel alan düzenleme (personal space regulation) arasındaki ilişkiyi araştırmak için boylamsal bir çalışma yapmıştır. Çalışmaya 64 kişi katılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre çocuğun kişisel alan davranışındaki farklılıkların bebeklikteki bağlanma biçimleri ile ilintili olduğu saptanmıştır. Bebek-baba bağlanma örüntüsünün ergenlikte kişisel alan belirlemediğini saptamışlardır. Anneye ya da profesyonel bakıcılara bağlanmanın kişisel alanın boyutlarının sınırlarını belirlemediği ancak başkalarının ergenin kişisel alanına zorla girmesini tolere etmesinde farklılıklar yarattığı saptanmıştır. Annelerine ya

da profesyonel bakıcılara bağlanan kişilerin kişisel alanlarına zorla girilmesine güvenli bağlanan kişilerden daha fazla tolerans gösterdikleri saptanmıştır.

Davila ve arkadaşları (2004) yaptıkları çalışmada ergenlik döneminde bağlanma stilleri, romantik ilişkiler ve depresif semptomlar arasındaki ilişkiyi iki aşamalı bir çalışmayla incelemişlerdir. İlk çalışmaya 96 ikinci çalışmaya da 80 kişi katılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre romantik ilişkilerin depresyanla ilişkili olduğu saptanmıştır. Bağlanma stillerinde de saplantılı bağlanma stiline sahip kişilerin romantik ilişkileri ve depresyon semptomları arasında ilişki bulunmuştur.

Türkiye’de Bağlanma İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de bağlanma ile ilgili yapılan çalışmaların sayısı oldukça azdır. Bazı çalışmalar üçlü bağlanma modelini kullanırken son zamanlarda yapılan çalışmalar genellikle dörtlü bağlanma modelini kullanmışlardır. Yapılan çalışmalar bağlanma stilleri ile farklı değişkenler arasındaki ilişkileri incelemişlerdir.

Keskingöz (2002) yaptığı çalışmada üniversite öğrencileri ile anoreksiya nevroza tanısı alan ve almayan bireylerde bağlanma biçimleri, kişilerarası şemalar ve yeme örüntüleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırma iki aşamadan oluşmuştur. İlk çalışmaya 430 kişi katılmıştır. İlk araştırmanın sonuçlarına göre farklı bağlanma biçimleri ve sağlıklı yeme örüntüleri arasında anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasına çeşitli hastanelerde anoreksiya nevroza tanısı alarak tedavi görmekte olan 17 kişi katılmıştır. İkinci araştırmanın sonuçlarına göre, anoreksiya nevroza tanısının varlığı ve kişilerarası şemaların çeşitli boyutları arasında anlamlı farklılıklar gözlenmiştir.

Konyalıoğlu (2000) yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin duygusal ilişki bağlanma tarzları ile kimlik tipleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya 600 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre erkek öğrencilerin kaçınarak bağlanma, güvenli bağlanma ve endişeli bağlanma özelliklerine kız öğrencilerden

daha fazla olduğu sahip olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre evli bireyler bekarlara göre daha güvenli bağlanmaktadır. Yüksek gelirli öğrenciler güvenli bağlanma özelliğine en fazla sahip olan gruptur. Orta gelirli öğrenciler ise bu özelliğe en az sahip olan grup olarak görülmektedir. Düşük gelirli öğrenciler endişeli bağlanma özelliğine sahip olan grup olduğu bulunmuştur.

Karakurt'un (2001) yaptığı çalışmada temel bağlanma boyutları ile romantik kıskançlıktaki temel süreçler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışmaya 306 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçları bağlanma stillerinin davranışsal kıskançlık üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu gösterirken, duygusal ve bilişsel kıskançlığın bağlanma stillerini anlamlı düzeyde etkilemediği bulunmuştur. Korkulu bağlanma stiline sahip olanların güvenli stile sahip olanlardan daha yüksek düzeylerde davranışsal kıskançlık gösterdikleri saptanmıştır. Genel olarak, saplantılı bağlananlarda güvenli bağlananlardan anlamlı olarak daha yüksek düzeylerde olumsuz duygular ve yetersizlik duygusu rapor ettikleri bulunmuştur.

Tolan (2002) yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinde kaygı belirtileri ve bağlanma biçimleri ile kişilerarası şemalar arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışmaya 406 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre olumlu kişilerarası şemaların olumlu benlik modeli, güvenli bağlanma ile olumsuz kişilerarası şemaların olumsuz benlik modeli, güvensiz bağlanma biçimleri ve yüksek kaygı ile ilişkili olabileceği sonucuna varılmıştır.

Kart (2002) yaptığı çalışmada yetişkin bağlanma stillerinin bazı bilişsel süreçlerle bağlantısını örneklemi sağlık personeli olan araştırma grubu üzerinde incelemiştir. Çalışmaya 420 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre özel ve üniversite hastanesi hekimlerinin iş doyumunun diğerlerine göre daha yüksek olduğunu; saplantılı bağlanan hekimlerin stres düzeyinin görece daha yüksek düzeyde bulunduğunu ve iş-aşk arasındaki dengesizliklerden daha çok endişe ettikleri gözlenmiştir.

Güngör (2000) yaptığı çalışmada bağlanma ve anababalık stilleri kavramları çerçevesinde bağlanma bilişsel modellerinin kuşaklararası aktarımında anababalık davranışlarının rolünü incelemiştir. Araştırmaya 657 lise öğrencisi ve bu öğrencilerin 246'sının annesiyle 137'sinin babası oluşturmuştur. Araştırma sonuçlarına göre anababa ile ergenlerin bağlanma bilişsel modelleri arasında beklenenden daha zayıf ilişkiler olduğu ancak, anababaların bağlanmada kaçınma düzeylerinin kabul/ilgi anababalık boyutuyla, kaygı düzeylerinin sıkı denetim anababalık boyutuyla güçlü ilişkiler gösterdiği bulunmuştur. Kaçınma ve kaygı düzeyleri temelinde yapılan bağlanma sınıflandırmasına göre güvenli bağlanan ergenlerin güvensiz bağlananlara (korkulu, saplantılı ve kayıtsız) oranla, benlik değerlendirmeleri, psikolojik belirtiler, problem davranışlar ve akademik başarı açısından en avantajlı grubu oluşturdukları bulunmuştur.

Sümer ve Güngör (1999) yaptıkları çalışmada yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerini Türk örneklem üzerinde psikometrik açıdan değerlendirmiş ve kültürler arası bir karşılaştırma yapmışlardır. Araştırma üç aşamadan oluşmuştur. İlk çalışmaya 126 kişi, ikinci çalışmaya 313 kişi ve üçüncü çalışmaya da 655 kişi katılmıştır. Birinci çalışmada, tek maddeli ölçümlere dayanan ilişki anketinin ve çok maddeyle ölçülen ilişki ölçekleri anketinin Türk örnekleminde yeterli düzeyde güvenilirlik, değişmezlik ve birleşen geçerlik gösterdiği ancak bu iki ölçeğin katılımcıları bağlanma stilleri içinde gruplandırma açısından yeterli düzeyde çakışmadığı bulunmuştur. İkinci çalışma sonuçlarına göre birinci çalışmanın bulguları tekrarlanmış ve dört bağlanma stilinin Türk kültüründe de dörtlü bağlanma modeli çerçevesinde tanımlanabileceği gösterilmiştir. Üçüncü çalışmanın sonuçlarına göre de Türkiye ve A.B.D.'deki üniversite öğrencileri karşılaştırılarak her iki kültürde de ölçeklerin benzer psikometrik özelliklere sahip olduğu bulunmuştur.

Hortaçsu ve arkadaşları (1993) aileli ve yetiştirme yurtlarında yaşayan çocukları bağlanma stilleri ve depresyon düzeyleri açısından karşılaştırmışlardır. Çalışmaya 20 kişi katılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre yetiştirme yurtlarında

yaşayan çocuklarda anabaları ile yaşayan çocuklardan daha düşük düzeyde güvenli bağlanma stili saptanmıştır. Depresyonun ise güvensiz bağlanma stili ile olumlu, güvenli bağlanma stili ile de olumsuz ilişki içerisinde olduğunu belirlenmiştir.

Gezer (2001) yaptığı çalışmada ergenlerin bağlanma stilleri ile aile yapıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 408 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre yüksek ve düşük uyuma sahip ailelerden gelen öğrencilerden oluşan grupların bağlanma stilleri arasında önemli farklar olduğu bulunmuştur. Düşük uyuma sahip aile atmosferinde yetişmiş olan bireylerin korkulu, saplantılı ya da kayıtsız, yüksek uyuma sahip ailelerde yetişmiş olan bireylerin ise güvenli bağlanma stiline sahip oldukları bulunmuştur.

Türkiye’de yapılan çalışmalar bağlanma stillerinin bazı değişkenler açısından birbirinden farklılaşmakta olduğunu göstermektedir. Güvenli bağlanma stiline sahip kişilerin güvensiz bağlananlardan farklı değişkenler açısından daha olumlu özelliklere sahip oldukları saptanmıştır.

KİMLİK BAĞLANMA İLİŞKİSİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Psikoloji literatüründe bu çalışmada kullanılan dörtlü bağlanma modelini kullanarak, kimlikle bağlanma arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmaların sayısı pek fazla değildir. Yapılan çalışmaların çoğu anababaya bağlanmayla kimlik yapıları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Aşağıda kimlik statüleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bazı çalışmalara yer verilmiştir.

Sümer ve Cozzarelli (1994) yaptıkları çalışmada ego kimlik statüleri ile bağlanma stilleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmaya 177 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda ego kimlik statüleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki bulunmuştur. Korkulu bağlanma stiline sahip bireylerde dağınık kimlik statüsü diğer bağlanma gruplarından yüksek çıkmıştır.

Saplantılı bağlanma stilindeki bireylerde askıya alınmış kimlik statüsü, güvenli bağlanma stilindeki bireylerden yüksek çıkmıştır. Kaçınan bağlanma stilindeki bireylerde, saplantılı ve korkulu bireylerden daha düşük düzeyde ipotekli kimlik statüsü bulunmuştur. Olumlu benlik modeline sahip bireylerin benlik saygılarının ve benlik kavramı belirginlik düzeylerinin olumsuz benlik modeline sahip bireylerden daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Samuolis, Layburn, Schiaffino (2001) yaptıkları çalışmada anababaya bağlanma ile kimlik gelişimi arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmaya 100 üniversite birinci sınıf öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda kızların erkeklerden daha yüksek düzeyde araştırma ve bağlanma düzeyine sahip olduğu bulunmuştur. Kızların kimlik gelişiminin anababaya bağlanma ile özellikle anneye bağlanma ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Erkeklerde ise kimlik gelişimi anne ya da babaya bağlanma ile ilişkili olduğu bulunmamıştır.

Lapsley, Rice, Fitzgerald (1990) yaptıkları çalışmada ergenlikte bağlanmanın kimlikle olan ilişkisini araştırmıştır. Çalışmaya 130 birinci sınıf kolej öğrencisiyle, 123 üst sınıftaki öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre birinci sınıf öğrencileri ile bir üst sınıftaki öğrenciler arasında anne-babaya ya da arkadaşlara bağlanma açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır. Kızlar arkadaşları ile güven ve iletişim yönünden erkeklerden daha yüksek puan almışlardır. Araştırma sonucuna göre ergenin anne-babaya ve arkadaşlarına bağlanması kişisel kimliğin gelişmesini kolaylaştırır.

Matos, Barbosa, Almeida, Costa (1999) yaptıkları çalışmada anababaya bağlanma ile kimlik arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmaya 361 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kızlar erkeklere göre daha fazla annelerine bağımlıdır. Erkeklerle karşılaştırıldığında kızlar anababaya daha yüksek düzeyde yakın duygusal bağlanma ve ayrılma kaygı düzeyi göstermişlerdir. Araştırma sonucunda sadece ipotekli kimlik statüsü bağlanma boyutları ile tahmin ediliyor. Dağınık kimlik statüsündeki bireylerde güvensiz anababa bağlanması ve düşük düzeyde ayrılık kaygısı yaşadıkları bulunmuştur.

Meeus, Oosterwegel, Vollebergh (2002) yaptıkları çalışmada anababaya ve arkadaşlara bağlanmayla kimlik gelişimi arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmaya çeşitli etnik gruptaki 148 ergen katılmıştır. Araştırma sonucunda anne-babaya ve arkadaşlara bağlanmayla kimlik gelişimi arasında ilişki bulunmuştur. Anababaya bağlanmanın gelecekle ilgili kararları etkilediğini, arkadaşlara bağlanmanın ise şimdiki yaşamla ilgili kararları etkilediği ortaya konmuştur.

Grotevant ve Cooper (1985) yaptıkları çalışmada ergenlikte aile ilişkilerinde iletişim örüntüleri ile kimlik keşfinin gelişimi arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışmaya 84 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre aile ilişkilerindeki iletişim örüntüleri ile kimlik keşfi arasında ilişki bulunmuştur. İletişim örüntüleri kız ve erkek ergenler için farklılık gösterdiği saptanmıştır. Kızlar için ergen-anne, ergen-baba, ergen-kardeş, evlilikle ilgili iletişim örüntüleri kimlik keşfi ile ilişkiliyken, erkekler için sadece ergen-baba iletişiminin kimlik keşfiyle ilişkili olduğu saptanmıştır.

Zimmermann ve Stoll (2002) yaptıkları çalışmada ergenlik döneminde bağlanma stillerinin sürekliliğini ve ego kimlik statüleri ile olan ilişkisini araştırmıştır. Araştırma boylamsal bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Çalışmaya 16 ve 18 yaşlarında uygulama yapılan 43 ergen katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre 16-18 yaş dilimi arasında bağlanma stillerinin süreklilik gösterdiği bulunmuştur. Güvenli bağlanma stiline olumlu bir biçimde başarılı kimlik statüsü ile ilişkili olduğu; kayıtsız kimlik bağlanma stiline ise dağınık kimlik statüsü ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Kroger (1985) yaptığı çalışmada ego kimlik statülerinin altında yatan içpsişik (intrapsychic) yapıları ayrılma-bireyleşme örüntüsü yönünden incelemiştir. Çalışmaya 140 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre üst kimlik statüleri (başarılı ve askıya alınmış) güvenli bağlanmalardan daha az kaygı tepkisi göstermiştir. Alt kimlik statülerinde (ipotekli ve dağınık) bağlanma stilleri açısından herhangi bir farka rastlanmamıştır.

Yapılan çalışmalara baktığımızda kimlik yapıları ile bağlanma stilleri birbiri ile ilişkili görünmektedir. Kimlik statülerinin bağlanma biçimleri açısından farklılaştığı, kimlik statülerinin anababaya bağlanma açısından cinsiyetler açısından farklılaştığı görülmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Kimlik ile ilgili yapıların ortaya çıkarılması bireyleri anlamamızda önemli bir adımdır. Erikson'un Psikososyal gelişim kuramına baktığımızda kimlik yapılanması tüm yaşam içersine yayılmasına rağmen, kimlik gelişiminin en önemli evresi ergenlik dönemidir. Ergenlik döneminde kimlikle ilgili yapıların ortaya çıkarılması hem ergenliği hem de kimlik gelişimini ile ilgili yapıları anlamamıza yardımcı olacaktır. Kimlik statüleri ilgili yapıların ortaya çıkarılmasında bağlanma yapıları önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle bu çalışmanın temel amacı kimlik statülerinin bağlanma stilleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesidir.

Bu amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

SORULAR

- 1- Kimlik statüleri bağlanma stilleri açısından farklılaşmakta mıdır ?
- 2- Kimlik statüleri bakımından cinsiyetler arasında fark var mıdır?
- 3- Kimlik statüleri bakımından lise ve üniversite grubu arasında fark var mıdır?
- 4- Bağlanma stilleri bakımından cinsiyetler arasında fark var mıdır?
- 5- Bağlanma stilleri bakımından lise ve üniversite grubu arasında fark var mıdır?

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

İnsan tüm canlılar arasında belirli bir türe mensup bir organizmadır. Ancak, insan tüm canlılar arasında kendini tanımlama ve bir kimlik kavramı ihtiyacı içinde olan tek varlıktır. Bu ihtiyacın bir sonucu olarak ta, hemen hemen

varoluşundan bu yana ben kimim, biz kimiz, tüm insanlık nedir, sorularını sormuş ve bu sorulara verdiği cevaplara göre çeşitli düzeylerde çeşitli sorunlar geliştirmiştir (Uzunöz, 1988).

Herkes yaşamının çeşitli anlarında “ben kimim” sorusunu sormaktadır. “Ben kimim” sorusu özellikle ergenlik döneminde sorulan bir sorudur. Myers’in (1980) deyişiyle, yaşamımızı, mutlu veya mutsuz, üretken veya kısır görmemiz bu sorunun cevabına bağlıdır (Akt.Bilgin, 1994).

Kimlik ergenlik döneminde yoğun biçimde yapılandırılan bir yapıdır. Kimlik yapılarını oluşturmada araştırmanın, yeni roller denemenin önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Yapılan çalışmalar (Sümer, Cozzarelli, 1994; Lapsley, Rice, Fitzgerald, 1990; Zimmermann, Stoll, 2002; Grotevant, Cooper, 1985; Meeus, Vollebergh, 2002; Matos, Barbosa, Almeida, Costa, 1999) kimlik statüleri ile bağlanma stilleri arasında ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışmaların ortaya çıkardığı ilişkiye baktığımızda da başarılı kimlik statüsünde yer alan bireylerin güvenli bağlanma stilline sahip oldukları bulunmuştur. Dağınık kimlik statüsünde yer alan bireylerin ise güvensiz bağlanma stilline sahip oldukları bulunmuştur. Bu yönüyle de etkin araştırma sürecinde güvenli bağlanmanın önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle Türkiye’deki ergen grubu üzerinde kimlik statüleriyle, bağlanma stilleri arasında nasıl bir ilişki yönünün olduğunun belirlenmesi önem kazanmaktadır.

Türkiye genç nüfusuyla dikkat çekmektedir. Böylesi büyük ergen nüfusunun bulunduğu Türkiye’de ergenliğin temel konularından kimlik ile ilgili çalışmalar daha önem kazanmaktadır. Türkiye’de kimlik ile ilgili çalışmaların az olması ve özellikle kimlik statüleri ile bağlanma stillerini birlikte inceleyen çalışmanın bulunmaması bu çalışmayı önemli kılmaktadır. Bu çalışmanın bu konudaki eksikliği gidereceği düşünülmektedir.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

- 1- Araőtirmada ergenlik dönemi lise 2. sınıfındaki öğrencilerle, üniversite 1. sınıftaki öğrenci grubuyla temsil edilmiştir.
- 2- Araőtirma grubu Ankara'da bulunan iki lise (Batıkent Lisesi, Mustafa Kemal Lisesi) ile Ankara Üniversitesinin öğrencileri ile sınırlıdır.
- 3- Araőtirma verileri Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği (BKSÖ) ile İlişki Ölçekleri Anketi'ne (İÖA) verilen yanıtlar ile sınırlıdır.

TANIMLAR

Kimlik Statüsü: Marcia'nın ideoloji ve kişilerarası alanda bireylerin seçenekleri araőtirması ve bağlanmalarını göz önüne alarak yaptığı sınıflamadır.

Bağlanma Stili: Bartholomew ve Horowitz'in Bireyin kendisi ve başkaları hakkında olumlu yada olumsuz temsillere sahip olmasına göre yaptığı sınıflamadır.

II. BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırma modeli

Bu araştırma kimlik statülerinin bağlanma stillerine göre farklılaşp farklılaşmadığının inceleneceği betimsel bir araştırmadır.

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu, 2004-2005 eğitim-öğretim yılında Ankara ili içerisinde bulunan iki lisenin 2. sınıf öğrencileri ve bir üniversitenin 1. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmada lise grubunu temsilen Ankara Yenimahalle içerisinde bulunan Batıkent Lisesi ve Mustafa Kemal Lisesi Süper Lise 2. sınıfına devam eden 116 kız, 84 erkek olmak üzere toplam 200 öğrenci araştırmaya alınmıştır. Liseler seçilirken benzer sosyo ekonomik düzeylerde olmalarına dikkat edilmiştir.

Araştırmada üniversite grubunu temsilen de Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Hukuk Fakültesi 1. sınıfta okuyan 128 kız, 73 erkek öğrenci araştırmaya katılmıştır.

Araştırmada lise grubuyla üniversite grubunun benzer sosyoekonomik özelliklere sahip olmasına dikkat edilmiştir.

Lise ve üniversite grubu birlikte alındığında 244 kız, 157 erkek olmak üzere toplam 401 öğrenci araştırmaya alınmıştır.

Araştırma grubuna bakıldığında kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla sayıda olduğu görülmektedir. Bunun nedenlerinden ilki uygulama yapılan liselerin Süper Lise bölümlerinde daha fazla kız öğrenci bulunmasından ve aynı zamanda kız öğrencilerin derslere devam oranının daha fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde üniversite grubunda da özellikle Eğitim Bilimleri Fakültesinin uygulama yapılan bölümlerinde kız öğrenci sayısının daha

fazla olması ve kız öğrencilerin derslere daha fazla devam etmesinden kaynaklanmaktadır.

Araştırma grubunun cinsiyet, lisede ve üniversitede öğrenci olma özelliklerine göre dağılımları Tablo 4’de verilmiştir.

TABLO 4

Araştırma Grubunun Cinsiyet, Lise ve Üniversite Öğrencisi Olmaya Göre Dağılımları

Cinsiyet	Eğitim	
	Lise	Üniversite
Kız	116	128
Erkek	84	73
TOPLAM	200	201

Tablo 4’de görüldüğü gibi lise grubu 116 kız, 84 erkek olmak üzere toplam 200 kişiden oluşmaktadır. Üniversite grubu ise 128 kız, 73 erkek olmak üzere toplam 201 kişiden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada kimlik statülerini belirlemek amacı ile Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği (BKSÖ) kullanılmıştır. BKSÖ Bennion ve Adams (1986) tarafından geliştirilmiştir. BKSÖ, ergenlerin Marcia (1966), tarafından tanımlanan dört ayrı kimlik statüsünden (başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağınık) hangisinde bulunduğunu belirlemeye yönelik, 64 maddeden oluşan bir kağıt-kalem ölçeğidir.

Ölçekte İDEOLOJİK alanda meslek, din, politika ve gelecekle ilgili yaşam planları olmak üzere dört konu; KİŞİLERARASI alanda arkadaşlık, flört, aile ilişkileri ve boş zaman uğraşları olmak üzere dört konu yer almaktadır. Her

maddede de ergenlerin o konu ile ilgili yaşadıkları bunalım ve gerçekleştirdikleri bağlanmalar incelenmektedir.

BKSÖ’de deneklerin tepkileri, ağırlığı 6 puan olan “çok doğru” dan, ağırlığı 1 puan olan “çok yanlış”a doğru sıralanan 6 noktalı bir değerlendirme ölçeği üzerinde sıralanmaktadır. Her kimlik statüsü için 16 soru sorulduğu ve her sorunun en düşük 1 ve en yüksek 6 puanla değerlendirildiği göz önüne alındığında, herhangi bir kimlik statüsünde (alt ölçekte) elde edilecek en düşük puan 16, en yüksek puan ise 96 olarak belirmektedir.

BKSÖ’nin alt-ölçeğini oluşturan kimlik statülerinden her biri, sekiz alanda sorulan ikişer sorudan oluşmak üzere 16 soru ile araştırılmaktadır. Bu durumda, ideoloji alt-ölçeğinde dört kimlik statüsünün her biri için 8, en yüksek 48 puan alınmaktadır. Aynı şekilde kişilerarası alt-ölçeğinde de dört ayrı kimlik statüsünün her biri için en düşük 8, en yüksek 48 puan alınmaktadır. Her bir kimlik statüsü için ise (ideoloji ve kişilerarası alt-ölçekleri birarada olmak üzere) en düşük 16, en yüksek 96 puan alınmaktadır.

Katılımcıların dört kimlik statüsünden hangisinde olduğunun saptanması Adams, Shea ve Firtch (1979) tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde yapılmaktadır. Bu kuralların uygulanabilmesi için, her kimlik statüsünün ortalama puan, standart kayma ve kesme noktası (cut off point) değerinin hesaplanması gerekmektedir. Kimlik statülerinin ortalama puanları her kimlik statüsü için, tüm deneklerin o statüyle ilgili puanlarının toplanarak denek sayısına bölünmesi ile hesaplanır. Kesme noktası değerinin saptanabilmesi için, statü ortalamalarına ek olarak, her statü için standart kaymanın hesaplanması gerekmektedir. Statünün kesme noktası, ortalama puan ile standart kayma değerinin toplanması ile belirlenir. Diğer bir deyişle, ortalamanın bir standart kayma üstü, statünün kesme noktasını oluşturmaktadır.

Deneğin kimlik statüsünün belirlenmesi, dört statüden elde ettiği puanların kesme noktası değerleri ışığında değerlendirilmesiyle gerçekleştirilir. Bu değerlendirme, aşağıda belirtilen kurallar çerçevesinde yapılır.

1-Bir deneğin dört ayrı kimlik statüsünden elde ettiği puanlardan biri ile ilgili statüye ait ortalamanın en az bir standart kayma yukarısında, diğer üç statü puanı kendilerine ait kesme noktalarının altında ise, deneğin kimlik statüsü, ortalamadan en az bir standart kayma yukarıda bulunan kimlik statüsü olarak kabul edilir. Diğer bir deyişle dört kimlik statüsü puanından biri kendine ait kesme noktasını geçer, diğerleri ise kendilerine ait kesme noktalarının altında kalırsa, karar, kesme noktasını geçen kimlik statüsü doğrultusunda verilir.

2-Bir deneğin dört ayrı kimlik statüsünün her birinden elde ettiği puanlar, ilgili kimlik statülerine ait kesme noktalarının altında ise, deneğin askıya alınmış kimlik statüsünde olduğu kabul edilir.

3-Bir deneğin dört kimlik statüsü puanından birden fazlası kesme noktasının üstünde ise, deneğin “geçiş” kategorisinde olduğuna karar verilir (Eryüksel, Varan, 1999).

BKSÖ'nün Türkçeye uyarlaması Eryüksel ve Varan (1999) tarafından yapılmıştır. Eryüksel ve Varan (1999) , Bennion ve Adams (1986) tarafından geliştirilmiş olan “Benlik Kimliği Statüleri Objektif Ölçeği Geliştirilmiş Formu’nu (Extended Version of Objective Measure of Ego Identity Status: EOMS-EIS) kullanarak yaptıkları çalışmalardan (Eryüksel, 1987; Varan, 1990; Eryüksel ve Varan, 1999) elde ettikleri veriler doğrultusunda , EOM-EIS'in maddeler arası korelasyon katsayılarını, alt ölçeklerin faktör analizi yüklerini ve her maddenin anlaşılabilirliğini göz önüne alarak sorunlu maddelerini belirlemişlerdir.

EOM-EIS'de kimliğin “ideolojik” boyutunun ölçüldüğü dört alandan “Felsefi Yaşam Biçimi “ alanının yerini “Gelecekle ilgili Yaşam Planları” alanı almıştır. Kimliğin “Kişilerarası ilişkiler” boyutunun değerlendirildiği dört alandan biri olan “Cinsiyet Rolü” alanı yerine BKSÖ'de “Aile İlişkileri” alanı yer almıştır.

EOM-EIS'in temel kuramsal yapısına uygun olmakla birlikte, sekiz alt alandan ikisinin değiştirilmesi, ayrıca, diğer maddelerin yeniden ele alınarak gençler tarafından daha kolay anlaşılacak şekilde yeniden yazılması sonucunda ortaya

çıkan yeni formun EOM-EIS olarak adlandırılmayacağı düşünülmüş ve bu haliyle ölçeğe Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği adı verilmiştir.

BKSÖ'nün güvenilirlik ve geçerliği, İzmir ve Hatay illerinde çeşitli ilköğretim, lise ve üniversiteye devam eden toplam 337 kişilik bir örneklemeden elde edilen verilerle incelenmiştir.

BKSÖ'nün iç tutarlılık katsayıları Başarılı Kimlik Statüsü için .83; İpotekli Kimlik Statüsü için .87; Askıya Alınmış Kimlik Statüsü için .83 ve Dağınık Kimlik Statüsü için .84 olarak bulunmuştur. Daha sonra İzmir'de çeşitli lise ve fakültelere devam eden 101 deneğe BKSÖ tekrar verilerek ölçeğin psikometrik özellikleri incelenmiştir. Bu haliyle BKSÖ'nün iç tutarlılık katsayıları Başarılı Kimlik Statüsü İçin .86; Askıya Alınmış Kimlik Statüsü için .86; İpotekli Kimlik Statüsü için .94 ve Dağınık Kimlik Statüsü içinde .88 olarak bulunmuş ve ölçeğin iç tutarlılık değerlerinin BKSÖ'nün ilk formuna göre daha da arttığı görülmüştür.

BKSÖ'nün alt ölçeklerinin analize sokulduğu faktör analizi sonucunda BKSÖ'nün faktör analizi sonucunda BKSÖ'nün varyansın %81'ini açıklayan dört faktörden oluştuğu görülmüştür (Eryüksel ve Varan, 1999).

Araştırmada bağlanma stillerini belirlemek için İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA) kullanılmıştır. İÖA Griffin ve Bartholomew'un (1994a) geliştirdiği ilişki ölçekleri anketi 30 maddeden oluşmaktadır ve farklı maddeler toplanarak dört bağlanma prototopini ölçmek amaçlanmaktadır. İÖA Hazan ve Shaver'ın (1987) bağlanma ölçümündeki paragraflarından, Bartholomew ve Horowitz'in (1991) İlişki Anketi ve Collins ve Read'in (1990) yetişkin bağlanma ölçeğinde kullanılan maddelerden oluşturulmuştur. Katılımcılar her bir maddenin kendilerini ve yakın ilişkilerindeki genel tutumlarını ne derece tanımladığını 7 basamaklı bir ölçek üzerinde işaretlemişlerdir (1=beni hiç tanımlamıyor; 7=tamamıyla beni tanımlıyor). Güvenli ve kayıtsız bağlanma stilleri beşer maddeyle ölçülürken, saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri dörder madde ile ölçülmektedir. Dört bağlanma stilini yansıtan sürekli puanlar bu stilleri ölçmeyi hedefleyen maddeleri toplanmasından

ve bu toplamın her bir alt ölçekteki madde sayısına bölünmesinden elde edilmektedir. Böylece alt ölçeklerden alınabilecek puanlar 1 ile 7 arasında değişmektedir. Bu yolla elde edilen sürekli puanlar katılımcıları bağlanma stilleri içerisinde gruptandırmak için de kullanılmaktadır. Gruplandırma sürecinde her bir katılımcı en yüksek puana sahip olduğu bağlanma kategorisine atanmaktadır (Sümer ve Güngör, 1999).

İÖA Türkçe'ye Sümer ve Güngör (1999) tarafından kazandırılmıştır. Anketin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Sümer ve Güngör (1999) tarafından 123 öğrencinin katıldığı çalışmayla yapılmıştır. Varimax rotasyon kullanılarak yapılan analizlerde her iki yöntem içinde özdeğeri birin üzerinde iki faktör elde edilmiştir. İÖA ile yürütülen analizde birinci faktör varyansın %43'ünü, ikinci faktör ise %33'ünü açıklamaktadır. Birinci faktörde güvenli stil -.84, korkulu stil .80 faktör yükü ile ikinci faktörde ise kayıtsız bağlanma stili .76, saplantılı bağlanma stili -.84 faktör yükü ile yer almıştır.

Anketin iç tutarlılık katsayılarına bakıldığında ise (Alfa) .27 ile .61 arasında değişmektedir. İÖA test tekrar test güvenilirliği her iki zamanda da ankete cevap veren 92 kişilik alt grupta değerlendirilmiştir. Bağlanma stilleri arasındaki korelasyonlar .54 ile .78 arasında değişmektedir.

İÖA iç tutarlılık puanları düşük gözükmemektedir. Kuzey Amerika'da yapılan çalışmalarda, İÖA alt ölçeklerinin görece düşük düzeyde iç tutarlılık katsayılarına sahip oldukları bulunmuştur. Örneğini, Griffin ve Bartholomew'un (1994a) araştırmasında, İÖA alt ölçeklerinin alfa değerleri .41 ila .71 arasında değişmiştir. Ancak, düşük iç tutarlılıklarına rağmen, İÖA alt ölçeklerinin kabul edilir düzeyde test tekrar test güvenilirliğine sahip oldukları saptanmıştır. Griffin ve Bartholomew, İÖA alt ölçeklerinin iç tutarlılık katsayılarının düşük bulunmasının İÖA alt ölçeklerin az sayıda maddeden oluşmasından veya ölçeklerin psikometrik kalitesinin yetersizliğinden değil, alt ölçeklerin hem benliğe hem de başkalarına

ilişkin iki modeli birlikte içermesinden kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir. Griffin ve Bartholomew, İÖA alt ölçeklerinin faktör yapıları açısından bir karmaşıklık yaratmasına rağmen bu yolla elde edilen bağlanma stillerinin yine de yapı geçerliliğine sahip olduğunu saptamışlardır (Sümer ve Güngör, 1989).

Verilerin Toplanması

Araştırmanın uygulama aşamasında ilk olarak liselerde uygulama yapmak için Milli Eğitim Bakanlığında uygulama yapmak için izin alınmıştır. Daha sonra okul müdürlükleri ile görüşülerek araştırma hakkında, öğrenci sayısı, süre ve uygulama ile ilgili bilgi verilmiş ve izin alınmıştır.

Liselerde öğrencilere yapılan uygulamada, ders öğretmeni ile sınıflara girilerek öğrencilere toplu halde açıklama yapıldıktan sonra veri toplama işlemi uygulanmıştır.

Benzer şekilde üniversite de dersi yöneten öğretim elamanı ile birlikte sınıflara girilerek öğrencilere toplu halde açıklama yapıldıktan sonra veri toplama işlemi uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesinde SPSS (10.0 versiyonu) bilgisayar programı kullanılmıştır. Araştırma verileri cinsiyet, yaş ve eğitim değişkenlerine göre SPSS programına kayıt edilmiştir. Veriler Manova, tek yönlü varyans analizi ve t testiyle çözümlenmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkeni kimlik statülerinin bağlanma stillerine göre farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesinde kimlik statüleri bağımsız değişkeni ise bağlanma stilleridir. Kimlik statülerinin cinsiyete ve eğitime göre incelenmesinde bağımlı değişken kimlik statüleri, bağımsız değişkenler ise cinsiyet ve eğitimidir. Bağlanma stillerinin cinsiyete ve eğitime göre incelenmesinde bağımlı değişken bağlanma stilleri, bağımsız değişkenler ise cinsiyet ve eğitimidir.

III. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde ilk olarak araştırma grubunun Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği ve İlişki Ölçekleri Anket'ine göre dağılımları lisede ve üniversitede öğrenci olmayla ve cinsiyet değişkenine göre verilmiştir. Araştırmaya 401 kişi katılmıştır. Araştırmaya katılan 32 kişinin verdikleri yanıtlar değerlendirildiğinde, dört kimlik statüsünden birden fazlası kesme noktasının üstünde olduğu için 32 kişi dört kimlik statüsünden herhangi birine yerleştirilememiştir. Bu nedenle veri analizi kimlik statüleri için 369 kişi üzerinden gerçekleştirilmiştir. BKSÖ'ye göre sınıflandırılmış araştırma grubunun cinsiyete göre dağılımı Tablo 5'te gösterilmiştir.

TABLO 5

Araştırma Grubunun Cinsiyete Göre BKSÖ dağılımı

Cinsiyet	Kimlik Statüleri	f	%
Kız	Başarılı	33	%14,3
	İpotekli	16	% 7
	Askıya alınmış	168	% 73
	Dağınık	13	% 5,7
	Toplam	230	%100
Erkek	Başarılı	5	% 3,6
	İpotekli	8	% 5,4
	Askıya alınmış	94	% 67,6
	Dağınık	32	% 23
	Toplam	139	%100

Tablo 5'e göre kızlar ve erkekler arasında en fazla görülen kimlik statüsü askıya alınmış kimlik statüsüdür. Kızlarda ikinci sırada başarılı kimlik statüsü gözlenirken erkeklerde ikinci sırada dağılık kimlik statüsü olduğu görülmektedir. Kızlarda en az görülen kimlik statüsü dağılık kimlik statüsüdür iken erkekler arasında başarılı kimlik statüsüdür.

BKSÖ'ye göre sınıflandırılmış araştırma grubunun lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre dağılımları Tablo 6'da gösterilmiştir.

TABLO 6

Araştırma Grubunun Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre BKSÖ Dağılımları

Eğitim	Kimlik Statüleri	f	%
LİSE	Başarılı	17	% 9,3
	İpotekli	16	% 8,7
	Askıya alınmış	118	% 64,5
	Dağılık	32	% 17,5
	Toplam	183	%100
ÜNİVERSİTE	Başarılı	21	% 11,3
	İpotekli	8	% 4,3
	Askıya alınmış	144	% 77,4
	Dağılık	13	% 7
	Toplam	186	%100

Tablo 6'ya göre lise ve üniversite grubu arasında en fazla gözlenen kimlik statüsü askıya alınmış kimlik statüsüdür. Lise grubunda ikinci sırada yer alan kimlik statüsü dağınık kimlik statüsü iken, üniversite grubunda ikinci sırada yer alan kimlik statüsü başarılı kimlik statüsüdür. Lise ve üniversite grubunda en az görülen kimlik statüsü ise ipotekli kimlik statüsüdür.

Araştırmaya 401 kişiden 29 kişinin verdikleri yanıtlar değerlendirildiğinde dört bağlanma stilleri puanlarının birbirine yakın ya da aynı olması nedeniyle herhangi bir bağlanma stili içine yerleştirilememiştir. Bu nedenle veri analizi bağlanma stilleri için 372 kişi üzerinde yapılmıştır. İÖA'ya göre sınıflandırılmış araştırma grubunun cinsiyete göre dağılımları tablo 7'de gösterilmiştir.

TABLO 7

Araştırma Grubunun Cinsiyete Göre İÖA Dağılımları

Cinsiyet	Bağlanma Stilleri	f	%
Kız	Güvenli	55	% 27,7
	Korkulu	55	% 27,7
	Saplantılı	51	% 22,9
	Kayıtsız	62	% 27,8
	Toplam	223	%100
Erkek	Güvenli	50	% 33,6
	Korkulu	18	%12,1
	Saplantılı	40	% 26,8
	Kayıtsız	41	% 27,5
	Toplam	149	%100

Tablo 7'ye göre kızlar arasında en fazla gözlenen bağlanma stili kayıtsız bağlanma stili iken erkekler arasında en fazla gözlenen bağlanma stili güvenli bağlanma stilidir. Kızlar arasında ikinci sırada güvenli ve korkulu bağlanma stilleri yer alırken erkekler arasında ikinci sırada yer alan bağlanma stili kayıtsız bağlanma stilidir. Kızlar arasında en az görülen bağlanma stili saplantılı bağlanma stili iken erkekler arasında en az görülen bağlanma stili korkulu bağlanma stilidir.

İÖA'ya göre sınıflandırılmış araştırma grubunun lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre dağılımları Tablo 8'de gösterilmiştir.

TABLO 8

Araştırma Grubunun Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre İÖA Dağılımları

Eğitim	Bağlanma Stilleri	Toplam	
Lise	Güvenli	40	% 22,2
	Korkulu	43	% 23,9
	Saplantılı	40	% 22,2
	Kayıtsız	57	% 31,7
	Toplam	180	% 100
Üniversite	Güvenli	65	% 33,9
	Korkulu	30	% 15,6
	Saplantılı	51	% 26,6
	Kayıtsız	46	% 24
	Toplam	192	%100

Tablo 8'e göre lise grubunda en fazla gözlenen bağlanma stili kayıtsız bağlanma stili iken üniversite grubunda en fazla gözlenen bağlanma stili güvenli bağlanma stilidir. Lise grubunda ikinci sırada korkulu bağlanma stili yer alırken üniversite grubunda ikinci sırada yer alan bağlanma stili saplantılı bağlanma stilidir. Üniversite grubunda en az görülen bağlanma stili korkulu bağlanma stili iken lise grubunda güvenli ve saplantılı bağlanma stilleridir.

Kimlik Statülerinin Bağlanma Stillerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığının Analizi

Kimlik statülerinin bağlanma stillerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için BKSÖ ve İÖA'dan elde edilen puanlara Çok Değişkenli Varayans Analizi (MANOVA) uygulanmıştır.

Araştırma grubunun bağlanma stillerine göre kimlik statüleri ortalaması ve standart sapmaları Tablo 9'da gösterilmiştir.

TABLO 9

BKSÖ'ye Göre İÖA Ortalamaları ve Standart Sapma Puanları

	N	\bar{X}	SS	
BAŞARILI	Güvenli	105	72.13	11.51
	Korkulu	73	70.82	9.71
	Saplantılı	91	71.04	10.07
	Kayıtsız	103	71.40	10.24
	Toplam	372	71.40	10.45
İPOTEKLİ	Güvenli	105	55.03	11.38
	Korkulu	73	55.97	12.12
	Saplantılı	91	55.89	11.70
	Kayıtsız	103	55.68	13.82
	Toplam	372	55.61	12.28
ASKIYA ALINMIŞ	Güvenli	105	59.15	10.66
	Korkulu	73	61.97	10.19
	Saplantılı	91	65.69	10.84
	Kayıtsız	103	63.58	10.48
	Toplam	372	62.50	10.80
DAĞINIK	Güvenli	105	42.43	13.52
	Korkulu	73	43.26	11.23
	Saplantılı	91	41.47	13.32
	Kayıtsız	103	44.43	12.49
	Toplam	372	42.91	12.76

BKSÖ ve İÖA'dan elde edilen kimlik statüleri ve bağlanma stilleri puanları üzerinde yapılan MANOVA sonuçları tablo 10'da gösterilmiştir.

TABLO 10

Kimlik Statülerinin Bağlanma Stillere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan MANOVA Sonuçları

Kaynak	Bağımlı Değişken	Kareler Toplamı	Sd	F	P
Doğrulanmış Model	Başarılı	92.37	3	.280	.840
	İpotekli	51.72	3	.114	.952
	Askıya Alınmış	2188.46	3	6.533	.000
	Dağınmık	460.49	3	.941	.421
Ortak etki (İntercept)	Başarılı	1854662.82	1	16879.95	.000
	İpotekli	1228100.01	1	7425.59	.000
	Askıya Alınmış	1426463.54	1	12775.79	.000
	Dağınmık	67051.01	1	4110.18	.000
Bağlanma Stilleri	Başarılı	92.37	3	.280	.840
	İpotekli	51.72	3	.114	.952
	Askıya Alınmış	2188.46	3	6.553	.000
	Dağınmık	460.49	3	.941	.421
Hata	Başarılı	40433.51	368		
	İpotekli	55906.75	368		
	Askıya Alınmış	41088.51	368		
	Dağınmık	60033.92	368		
Toplam	Başarılı	1937424.00	372		
	İpotekli	1206367.00	372		
	Askıya Alınmış	1496777.00	372		
	Dağınmık	745659.00	372		
Doğrulanmış Toplam	Başarılı	40225.89	371		
	İpotekli	55958.48	371		
	Askıya Alınmış	43276.97	371		
	Dağınmık	60494.41	371		

BKSÖ ve İÖA'dan elde edilen kimlik statüleri ve bağlanma stilleri puanları üzerinde yapılan MANOVA sonuçları bağlanma grupları açısından kimlik statüleri puanlarının farklılaştığını göstermektedir [Wilks Lambda (Λ) = .935, F (12, 965.99) = 2.06, $p < .05$].

Bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını saptamak için tek yönlü varyans analizi ve çoklu karşılaştırma testi (post-hoc test) uygulanmıştır. Sonuçlar aşağıda her kimlik statüsü için ayrı ayrı verilmiştir.

Başarılı kimlik statüsünün bağlanma stillerine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 11'de gösterilmiştir.

TABLO 11

Başarılı Kimlik Statüsünün Bağlanma Stillerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

Kaynak	KT	sd	KO	F	p
Gruplar arası	92,376	3	30,792	,280	,840
Gruplar içi	40433,516	368	109,874		
Toplam	40525,892	371			

Tablo 11'de analiz sonuçlarına göre başarılı kimlik statüsü boyutunda bağlanma stilleri açısından anlamlı fark bulunmamıştır (F ₍₃₋₃₆₈₎ = ,280, $p > ,05$).

İpotekli kimlik statüsünün bağlanma stillerine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 12'de gösterilmiştir.

TABLO 12

İpotekli Kimlik Statüsünün Bağlanma Stillerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

Kaynak	KT	sd	KO	F	p
Gruplar arası	51,729	3	17,243	,114	,952
Gruplar içi	55906,752	368	151,921		
Toplam	55958,481	371			

Tablo 12’de analiz sonuçlarına göre İpotekli kimlik statüsü boyutunda bağlanma stilleri açısından anlamlı fark bulunmamıştır ($F_{(3-368)} = ,114$, $p > ,05$).

Dağınık kimlik statüsünün bağlanma stillerine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 13’te gösterilmiştir.

TABLO 13

Dağınık Kimlik Statüsünün Bağlanma Stillerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

Kaynak	KT	sd	KO	F	p
Gruplar arası	46,493	3	153,498	,941	,421
Gruplar içi	60033,924	368	163,136		
Toplam	60494,417	371			

Tablo 13’te analiz sonuçlarına göre dağınık kimlik statüsü boyutunda bağlanma stilleri açısından anlamlı fark bulunmamıştır ($F_{(3-368)} = ,941$, $p > ,05$).

Askıya alınmış kimlik statüsünün bağlanma stillerine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 14’te gösterilmiştir.

TABLO 14

Askıya Alınmış Kimlik Statüsünün Bağlanma Stillerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

Kaynak	KT	sd	KO	F	p
Gruplar arası	2188,464	3	729,488	6,533	,000
Gruplar içi	41088,512	368	111,654		
Toplam	43276,976	371			

Tablo 14’te analiz sonuçlarına göre Askıya Alınmış kimlik statüsü boyutunda bağlanma stilleri açısından anlamlı fark bulunmuştur ($F_{(3-368)} = 6,533$, $p < ,05$). Askıya alınmış kimlik statüsündeki bireylerin bağlanma stilleri dağılımına baktığımızda askıya alınmış kimlik statüsünde saplantılı bağlanma stili ($\bar{X} = 65,59$) , güvenli ($\bar{X} = 59,15$) , korkulu ($\bar{X} = 61,97$) ve kayıtsız ($\bar{X} = 63,58$) bağlanma stillerinden daha fazla görülmektedir.

Çoklu karşılaştırma (Post- hoc test) sonuçlarına göre de sadece askıya alınmış kimlik statüsü boyutunda bağlanma stilleri arasında farklılık saptanmıştır. Çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre askıya alınmış kimlik statüsü boyutunda güvenli bağlanma stili ($\bar{X} = 59,15$) ile saplantılı bağlanma stili ($\bar{X} = 65,59$) arasında ($p < ,05$) saplantılı bağlanma lehine anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Güvenli bağlanma stili ($\bar{X} = 59,15$) ile kayıtsız bağlanma stili ($\bar{X} = 63,58$) arasında da ($p < ,05$) kayıtsız bağlanma lehine anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Bu

sonuçlara göre saplantılı bağlanma stiline sahip kişilerin askıya alınmış kimlik statüsü puanları güvenli bağlanma stiline sahip kişilerin askıya alınmış kimlik statüsü puanlarından anlamlı biçimde yüksek olduğu saptanmıştır. Kayıtsız bağlanma stiline sahip kişilerin askıya alınmış kimlik statüsü puanlarının da güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin askıya alınmış kimlik statüsü puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

Kimlik Statülerinin Cinsiyete Göre Analizi

Kimlik statülerinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacı ile t testi yapılmıştır. t testi sonuçları her kimlik statüsü için ayrı ayrı aşağıda verilmiştir.

Başarılı kimlik statüsünün cinsiyete göre t testi sonuçları Tablo 15'te gösterilmiştir.

TABLO 15

Başarılı Kimlik Statüsünün Cinsiyete Göre t testi sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Kız	244	72,54	9,90	399	3,278	,001
Erkek	157	69,14	10,45			

Tablo 15'te göre başarılı kimlik statüsü puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(399)} = 3,278$, $p < ,05$). Buna göre kızların başarılı kimlik puanları ($\bar{X} = 72,54$) erkeklerin başarılı kimlik puanlarından ($\bar{X} = 69,14$) daha yüksektir. Bu sonuç başarılı kimlik statüsünün kızlar arasında erkeklerden daha yaygın olduğunu göstermektedir.

İpotekli kimlik statüsünün cinsiyete göre t testi sonuçları Tablo 16’da gösterilmiştir.

TABLO 16

İpotekli Kimlik Statüsünün Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Kız	244	54,97	12,06	399	-1,492	,136
Erkek	157	56,83	12,34			

Tablo 16’ya göre ipotekli kimlik statüsü puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t_{(399)} = -1,492$, $p > ,05$).

Askıya alınmış kimlik statüsünün cinsiyete göre t testi sonuçları Tablo 17’de gösterilmiştir.

TABLO 17

Askıya Alınmış Kimlik Statüsünün Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Kız	244	63,25	10,81	399	1,033	,302
Erkek	157	62,11	10,61			

Tablo 17’ye göre askıya alınmış kimlik statüleri puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t_{(399)} = 1,033$, $p > ,05$).

Dağınık kimlik statüsünün cinsiyete göre t testi sonuçları Tablo 18’de gösterilmiştir.

TABLO 18

Dağılık Kimlik Statüsünün Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Kız	244	40,20	11,27	399	-6,213	,000
Erkek	157	47,95	13,48			

Tablo 18'e göre dağılık kimlik statüleri puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(399)} = -6,213$, $p < ,05$). Buna göre erkeklerin dağılık kimlik statüsü puanları ($\bar{X} = 47,95$) kızların dağılık kimlik statüsü puanlarından ($\bar{X} = 40,20$) daha yüksektir. Bu sonuç dağılık kimlik statüsünün erkekler arasında kızlardan daha yaygın olduğunu göstermektedir.

Kimlik Statülerinin Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre Analizi

Kimlik statülerinin lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacı ile t testi yapılmış ve t testi sonuçları her kimlik statüsü için ayrı ayrı aşağıda verilmiştir.

Başarılı kimlik statüsünün lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre t testi sonuçları Tablo 19'da gösterilmiştir.

TABLO 19

Başarılı Kimlik Statüsünün Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre t Testi Sonuçları

Eğitim	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Lise	200	71,12	9,49	399	-,179	,858
Üniversite	201	71,30	10,96			

Tablo 19'a göre başarılı kimlik statüsü puanları eğitime göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t_{(399)} = -1,179$, $p > ,05$).

İpotekli kimlik statüsünün lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre t testi sonuçları Tablo 18'de gösterilmiştir.

TABLO 20

İpotekli Kimlik Statüsünün Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre t Testi Sonuçları

Eğitim	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Lise	200	58,50	11,26	399	4,71	,000
Üniversite	201	52,91	12,46			

Tablo 20'ye göre ipotekli kimlik statüleri puanları eğitime göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(399)} = 4,71$, $p < ,05$). Buna göre lise grubunun ipotekli kimlik statüleri puanları ($\bar{X} = 58,50$) üniversite grubunun kimlik statüleri puanlarından ($\bar{X} = 52,91$) daha yüksektir. Bu sonuç ipotekli kimlik statüsünün lise grubunda üniversite grubundan daha yaygın olduğunu göstermektedir.

Askıya alınmış kimlik statüsünün lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre t testi sonuçları Tablo 21'de gösterilmiştir.

TABLO 21

Askıya Alınmış Kimlik Statüsünün Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre t Testi Sonuçları

Eğitim	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Lise	200	63,31	10,11	399	,938	,349
Üniversite	201	62,30	11,33			

Tablo 21'e göre askıya alınmış kimlik statüleri puanları eğitime göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t_{(399)} = ,938$, $p > ,05$).

Dağılık kimlik statüsünün lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre t testi sonuçları Tablo 22'de gösterilmiştir.

TABLO 22

Dağılık Kimlik Statüsünün Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre t Testi Sonuçları

Eğitim	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Lise	200	46,20	13,07	399	4,768	,000
Üniversite	201	40,29	11,72			

Tablo 22'ye göre dağılık kimlik statüleri puanları eğitime göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(399)} = 4,768$, $p < ,05$). Buna göre lise grubunun dağılık kimlik statüleri puanları ($\bar{X} = 46,20$) üniversite grubunun dağılık kimlik statüleri puanından ($\bar{X} = 40,29$) yüksektir. Bu sonuç dağılık kimlik statüsünün lise grubunda üniversitede grubundan daha yaygın olduğunu göstermektedir.

Bağlanma Stillерinin Cinsiyete Göre Analizi

Bağlanma stillerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacı ile t testi yapılmıştır. t testi sonuçları her bağlanma stili için ayrı ayrı aşağıda verilmiştir.

Güvenli bağlanma stili için cinsiyete göre t testi sonuçları Tablo 23'te gösterilmiştir.

TABLO 23

Güvenli Bağlanma Stilinin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Kız	244	4,08	,97	399	-,738	,461
Erkek	157	4,15	,92			

Tablo 23'e göre güvenli bağlanma stili puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t_{(399)} = -,738$, $p > ,05$).

Korkulu bağlanma stilinin cinsiyete göre t testi sonuçları Tablo 24'te gösterilmiştir.

TABLO 24

Korkulu Bağlanma Stilinin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Kız	244	4,11	1,19	399	3,442	,001
Erkek	157	3,70	1,17			

Tablo 24'e göre korkulu bağlanma stili puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(399)} = 3,442$, $p < ,05$). Buna göre kız öğrencilerin korkulu bağlanma stili puanları ($\bar{X} = 4,11$) erkek öğrencilerin korkulu bağlanma stili puanlarından ($\bar{X} = 3,70$) daha yüksektir. Bu sonuç korkulu bağlanma stilinin kızlar arasında erkeklerden daha yaygın olduğunu göstermektedir.

Saplantılı bağlanma stilinin cinsiyete göre t testi sonuçları Tablo 25'te gösterilmiştir.

TABLO 25

Saplantılı Bağlanma Stilinin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Kız	244	4,15	1,00	399	1,096	,274
Erkek	157	4,04	1,05			

Tablo 25'e göre saplantılı bağlanma stilleri puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t_{(399)} = 1,096$, $p > ,05$).

Kayıtsız bağlanma stilinin cinsiyete göre t testi sonuçları Tablo 26'da gösterilmiştir.

TABLO 26

Kayıtsız Bağlanma Stilinin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Kız	244	4,36	1,02	399	,943	,346
Erkek	157	4,27	,95			

Tablo 26'ya göre kayıtsız bağlanma stilleri puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t_{(399)} = ,943$, $p > ,05$).

Bağlanma Stillerinin Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre Analizi

Bağlanma stillerinin lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacı t testi yapılmış ve t testi sonuçları her bağlanma stili için ayrı ayrı aşağıda verilmiştir.

Güvenli bağlanma stilinin lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre t testi sonuçları Tablo 27’de gösterimiştir.

TABLO 27

Güvenli bağlanma Stilinin Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre t Testi Sonuçları

Eğitim	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Lise	200	4,03	,93	399	-1,583	,114
Üniversite	201	4,18	,97			

Tablo 27’ye göre güvenli bağlanma stili puanları eğitime göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t_{(399)} = -1,583$, $p > ,05$).

Korkulu bağlanma stilinin lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre t testi sonuçları Tablo 28’de gösterilmiştir.

TABLO 28

Korkulu Bağlanma Stilinin Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre t Testi Sonuçları

Eğitim	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Lise	200	3,91	1,02	399	2,973	,003
Üniversite	201	4,30	,99			

Tablo 28’e göre korkulu bağlanma stili puanları eğitime göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(399)} = 2,973$, $p < ,05$). Buna göre üniversite grubunun

korkulu bağlanma stili puanları ($\bar{X} = 4,30$) lise grubunun korkulu bağlanma stili puanlarından ($\bar{X} = 3,91$) daha yüksektir. Bu sonuç korkulu bağlanma stilinin üniversite grubunda lise grubundan daha yaygın olduğunu göstermektedir.

Saplantılı bağlanma stilinin lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre t testi sonuçları Tablo 29’da gösterilmiştir.

TABLO 29

Saplantılı Bağlanma Stilinin Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre t Testi Sonuçları

Eğitim	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Lise	200	3,91	1,02	399	-3,878	,000
Üniversite	201	4,30	,99			

Tablo 29’a göre saplantılı bağlanma stili puanları eğitime göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(399)} = -3,878$, $p < ,05$). Buna göre üniversite grubunun saplantılı bağlanma stili puanları ($\bar{X} = 4,30$) lise grubunun saplantılı bağlanma stili puanlarından ($\bar{X} = 3,91$) daha yüksektir. Bu sonuç saplantılı bağlanma stilinin üniversite grubunda lise grubundan daha yaygın olduğunu göstermektedir.

Kayıtsız bağlanma stilinin lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre t testi sonuçları Tablo 30’da gösterilmiştir.

TABLO 30

Kayıtsız Bağlanma Stilinin Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre t Testi Sonuçları

Eğitim	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Lise	200	4,41	1,004	399	1,630	,104
Üniversite	201	4,24	,98			

Tablo 30'a göre kayıtsız bağlanma stili puanları lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t_{(399)} = 1,630$, $p > ,05$).

IV. BÖLÜM

BULGULARIN TOPLUCA DEĞERLENDİRİLMESİ VE TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular sırası ile kimlik statülerinin bağlanma stillerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının değerlendirilmesi ve tartışılması, kimlik statülerinin ve bağlanma stillerinin cinsiyet ve eğitim değişkenlerine göre değerlendirilmesi ve tartışılması şeklinde olacaktır.

Kimlik Statülerin Bağlanma Stillerine Göre Farklılıklarının İncelenmesi

Bu araştırmada kimlik statüsü puanları ile bağlanma stilleri puanları karşılaştırıldığında kimlik statülerinin bağlanma stillerine göre farklılaştığı bulunmuştur. Bu sonuç kimlik statülerinin bağlanma stillerine göre farklılaştığı önermesini doğrulamaktadır. Kuramsal bilgiler açısından değerlendirildiğinde Erikson'un (1968) kimlik kuramı, hem de Bowlby'nin (1973) bağlanma kuramına baktığımızda iki kuramcıda gelişimsel açıdan yaşamın ilk dönemlerini önemli görmüşlerdir.

Erikson (1968) yaşamın ilk dönemini temel güvene karşı güvensizlik olarak belirlemiştir. Bu dönemde bakıcının çocuğa karşı tepkileri tutarlı olursa çocuk temel bir güven oluşturacaktır. Benzer şekilde Bowlby'de (1973) yaşamın ilk döneminde bakıcıların davranışlarının çocukta güvenli ya da güvensiz bağlanmanın oluşacağını belirtmiştir ve oluşan bağlanma stiline pek fazla değişime uğramadan yaşamın daha sonraki evrelerine aktarıldığını belirtmiştir.

Erikson (1968) kimlik kuramında sekiz evre belirlemiştir. Bir evrenin nasıl geçirileceği ondan önceki evrelerin nasıl geçirildiği ile ilgilidir. Ergenlik döneminde, ergenlerin kimlik duygusuna karşı- rol karışıklığı çatışmasını çözmesi

gerekir. Bu çatışmanın nasıl çözüleceği önceki evrelerin nasıl geçirildiği ile ilgilidir. Araştırmadan elde edilen sonuçlarda kimlik statülerinin oluşumunun bağlanma biçimiyle ilintili olduğunu desteklemektedir.

Kimlik statülerinin bağlanma stillerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelendiği araştırmalardan (Sümer ve Cozzarelli, 1994; Samuolis, Layburn, Schiaffino, 2001; Lapsley, Rice, Fitzgerald, 1990; Matos, Barbosa, Almeida, 1999; Meeus, Oosterwegel, Volleberg, 2002; Grotevant, Cooper, 1985; Zimerman, Stoll, 2002; Kroger, 1985; Schultheiss, Blustein, 2001; Reich, Siegel, 2002; Faber ve ark., 2003; Ashley, 2003; Benson, Haris, Rogers, 1992) elde edilen sonuçlara baktığımızda bu araştırmada elde edilen kimlik statülerinin bağlanma stillerine göre farklılaştığı sonucunu desteklemektedir. Buna karşın Quintina ve Lapsley (1987, Çalışma 1 ve 2) yaptıkları çalışma sonucunda kimliğin bağlanma stillerine göre farklılaşmadığını bulmuştur (Akt. Meeus, Oosterwegel, Volleberg, 2002).

Bu araştırmanın tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre sadece askıya alınmış kimlik statüsü boyutunda bağlanma stilleri açısından farklılık olduğu bulunmuştur. Bu sonuç Sümer ve Cozzarelli (1994) ve Kroger'in (1985) yaptıkları çalışmalarla farklılık göstermektedir. Sümer ve Cozzarelli (1994) yaptıkları çalışmada başarılı kimlik statüsü dışında diğer üç kimlik statüsünün bağlanma stilleri açısından farklılaştığını saptamışlardır. Kroger (1985) yaptığı çalışmada ise sadece başarılı kimlik statüsü ve askıya alınmış kimlik statülerinde bağlanma stillerinin farklılaştığını saptamıştır. İpotekli ve dağınık kimlik statüleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Sümer ve Cozzarelli'nin (1994) çalışmasında askıya alınmış kimlik statüsünde saplantılı bağlanma stili diğer üç bağlanma stili ortalamasından yüksek bulunmuştur. Bu çalışmanın çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre saplantılı bağlanma stiline sahip kişilerin askıya

alınmış kimlik statüsü ortalaması güvenli bağlanma stiline sahip kişilerin askıya alınmış kimlik statüsü puanlarından yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç Sümer ve Cozzarelli'in çalışmasının sonuçları ile farklılaşmaktadır. Sümer ve Cozzarelli (1994) çalışmalarında kayıtsız bağlanma stiline sahip kişilerin ipotekli kimlik statüsü boyutunda korkulu ve saplantılı bağlanma stiline sahip kişilerin ipotekli kimlik statüsü ortalamalarından yüksek olduğu saptanmıştır. Bu çalışmada ise askıya alınmış kimlik statüsü boyutunda kayıtsız bağlanma stiline sahip kişilerin askıya alınmış kimlik statüsü ortalaması güvenli bağlanma stiline sahip kişilerin askıya alınmış kimlik statüsü ortalamasından yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçta Sümer ve Cozzarelli'nin yaptıkları çalışmanın sonuçları ile farklılaşmaktadır.

Benson, Haris, Rogers (1992) yaptıkları çalışmada anne ve babaya bağlanmayla kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre başarılı kimlik statüsü anneye bağlanmayla ilişkili bulunmuştur. Reich ve Siegel (2002) yaptıkları çalışmada yüksek ego gelişimi ile güvenli bağlanma arasında anlamlı ilişki bulunmuşlardır. Matos, Barbosa, Almeida, Costa (1999) yaptıkları çalışmada anne babaya bağlanmayla kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada anne ile ilişki erkek çocuklar için ipotekli kimlik statüsüne eğilimi ortaya çıkarmaktadır. Dağınık kimlik statüsündekiler ise en düşük güvenli bağlanma örüntüsü oluşturmaktadırlar. Zimmermann ve Stoll'un (2002) yaptıkları çalışmanın sonucunda güvenli bağlanmayla başarılı kimlik statüsü arasında ve kayıtsız bağlanma stili ile dağınık kimlik statüsü arasında ilişki bulunmuştur.

Bu çalışmada sadece askıya alınmış kimlik statüsü boyutunda bağlanma stilleri açısından farklılığın bulunmasının kullanılan ölçme araçlarının özellikleri ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada bağlanma stillerini

belirlemek için İÖA kullanılmıştır. İÖA'nın iç tutarlılık puanlarının bir ölçüde düşük (Alfa .27 ile .61 arasında değişmektedir) olması dört bağlanma stilinin tamamen ortaya konmamasına neden olabilir. Bu da farklılığın tek statüde oluşmasına neden olmuş olabilir. Bu çalışmada kimlik statülerini belirlemek amacı ile BKSÖ kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen kimlik statüleri dağılımına baktığımızda araştırmaya katılan 401 kişiden 262'si askıya alınmış kimlik yer almıştır. Askıya alınmış kimlik statüsünün diğer üç kimlik statüsünden yüksek olmasına diğer çalışmalarda da (Varan, 1992; Eryüksel, 1987) rastlanmıştır. Bu durum kimlik statülerinin belirlenmesinde kullanılan yöntemle yakından ilişkilidir. Yöntem bölümünde de belirtildiği gibi kimlik statüsünü belirlerken, dört kimlik statüsü puanından biri kendine ait kesme noktasını geçer, diğerleri ise kendilerine ait kesme noktalarının altında kalırsa, karar kesme noktasını geçen kimlik statüsü doğrultusunda verilir. Ayrıca bir katılımcının dört ayrı kimlik statüsünün her birinden elde ettiği puanlar, ilgili kimlik statülerine ait kesme noktalarının altında ise, katılımcının askıya alınmış kimlik statüsünde olduğu kabul edilir (Eryüksel, Varan, 1999). Varan'a (1992) göre askıya alınmış kimlik statüsünün değerlendirilmesinde iki ayrı yaklaşımın kullanılması BKSÖ için önemli bir sorun yaratmaktadır. Abraham (1983) düşük profillerin "saf" askıya alınmışlarla aynı tutulmaması gerektiğini ileri sürmüştür. Saf kararsızlar ile düşük profillerin, Marcia (1966) tarafından tanımlanmış olan askıya alınmış kimlik statüsünü ne derece yansıttığı henüz açık değildir. Ölçeği geliştiren araştırmacılarda, henüz konuya bir açıklık getirmemişlerdir. Bu durumda bazı araştırmacılar (Örn., Jones ve Hartmann) askıya alınmış kimlik statüsüne ilişkin bulguları saf askıya alınmışlar ve düşük profiller olarak ayrı ayrı vermekte ancak bu da bulguların değerlendirilmesini zorlaştırarak sonuçları daha karmaşık hale getirmektedir (Varan, 1992). Bu çalışmada da askıya alınmış kimlik statüsünün yarısından çoğu düşük profiller olarak adlandırılan gruptan oluşmaktadır.

Yukarıdaki iki ölçme aracına ait bilgiler göz önünde bulundurulduğunda farklılığın sadece askıya alınmış kimlik statüsünde oluşması ölçme araçlarının özelliğinden kaynaklanmış olabilir.

Sonuç olarak kimlik statülerinin bağlanma stilleri açısından farklılaştığı ve bu farklılaşmanın da sadece askıya alınmış kimlik statüsünde olduğu saptanmıştır. Bu sonuç bazı çalışmaların sonuçları ile benzerken bazılarının sonuçları ile de farklılaşmaktadır.

Kimlik Statülerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Kimlik statülerini cinsiyet açısından karşılaştırması sonucunda, başarılı ve dağıntık kimlik statülerinin cinsiyet açısından anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. İpotekli ve askıya alınmış kimlik statüleri boyutunda ise cinsiyet açısından anlamlı bir fark saptanmamıştır. Başarılı kimlik statüsü boyutunda kızların başarılı kimlik puanlarının erkeklerin başarılı kimlik puanlarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Dağıntık kimlik statüsü boyutunda ise erkeklerin dağıntık kimlik statüsü puanlarının kızların dağıntık kimlik statüsü puanlarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuç başarılı kimlik statüsünün kızlar arasında erkeklerden daha yaygın ve dağıntık kimlik statüsünün de erkekler arasında kızlardan daha yaygın olduğunu göstermektedir.

Erikson'a göre kızlar ve erkekler gelişim yönü açısından birbirinden farklı değildir. Daha doğrusu kızlar ve erkekler benzer gelişimsel süreçlerden ve benzer gelişimsel yollardan geçerler (Lacombe, Gay, 1997). Bu çalışmada ise farklı sonuçlar belirlenmiştir.

Kimlik statülerinin cinsiyet değişkeni açısından farklılaşması bir çok araştırmanın sonuçları ile tutarlıdır (Varan, 1992; Eryüksel, 1987; Uzman, 2002; Gavas, 1988; Hicran, 2001; Solmaz, 2002; Çakır, 2001). Varan (1992) çalışmasında da süresiz değişkenlerden elde edilen verilerin analizinde kimlik statülerinin

genel dağılımında cinsiyetin anlamlı bir farklılık oluşturmadığını saptamıştır. Ancak sürekli değişkenlerden elde edilen veriler sonucunda cinsiyetin başarılı ve ipotekli kimlik statüleri puanları üzerinde anlamlı düzeyde farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre erkeklerin başarılı kimlik puanları kızların başarılı kimlik puanlarından yüksek çıkmıştır. İpotekli kimlik statüsü boyutunda ise erkeklerin ipotekli kimlik puanları kızların ipotekli kimlik puanından yüksek olduğu saptanmıştır. Eryüksel (1987) yaptığı çalışmada kimlik statülerinin cinsiyete göre farklılaştığını saptamıştır. Araştırma sonuçlarına göre kız ve erkeklerde birinci derecede sıklıkla gözlenen statü askıya alınmış kimlik statüsüdür. Kızlarda ikincil derecede gözlenen kimlik statüsü ipotekli kimlik statüsü iken erkeklerde başarılı kimlik statüsüdür. Dağınık kimlik statüsü ise her iki cinsiyette de benzer sıklıkta görülmüştür. Uzman (2002) yaptığı çalışmada kimlik statülerinin cinsiyete göre farklılaştığını saptamıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre kızların askıya alınmış kimlik statüleri puanları erkeklerin askıya alınmış kimlik statüleri puanlarından yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca erkeklerin dağınık kimlik statüsü puanları kızların dağınık kimlik statüsü puanlarından yüksek olduğu saptanmıştır. Bu çalışmanın sonuçları da yukarıdaki çalışmalarla benzerlik göstermektedir.

Gavas (1998) yaptığı çalışma sonucunda kimlik statüleri açısından kızların en fazla ipotekli ve başarılı kimlik statülerinde olduğu, erkeklerin ise başarılı ve dağınık kimlik statüsünün olduğunu belirlemiştir. Hicran (2001) yaptığı çalışmada ise ego kimlik statülerinden askıya alınmış kimlik ve ipotekli kimlik statülerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma olduğunu ancak, başarılı ve dağınık kimlik statülerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulmuştur. Solmaz (2002) yaptığı çalışmada ise başarılı kimlik statüsü dışında diğer kimlik statülerinde cinsiyet açısından farklılık olduğunu saptamıştır. Çakır (2001) kızların başarılı ve askıya alınmış kimlik statüsünde erkeklere göre anlamlı düzeyde

yüksek puanlar aldıklarını erkeklerin ise ipotekli kimlik statüsünde kızlardan anlamlı düzeyde yüksek puanlar aldıklarını göstermiştir. Bu çalışmanın sonuçları da yukarıdaki çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Köker (1997) ve Süslü'nün (2002) çalışmalarında cinsiyet açısından kimlik gelişiminde herhangi bir farklılık saptanmamıştır. Bu sonuçlar bu çalışmanın sonuçları ile farklılık göstermektedir.

Kimlik statülerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştıran çalışmalara genel olarak baktığımızda bazı çalışmalarda farka rastlanırken bazılarında ise herhangi bir farklılık saptanmamıştır.

Lacombe ve Gay (1998) yaptıkları çalışmada kızların erkeklerden daha yüksek kimlik puanlarına sahip olduklarını saptamışlardır. Jones ve Streitmatter (1987) tarafından yapılan çalışmada erkeklerin dağınık kimlik statü puanlarının yüksek olduğu saptanmıştır. Kızların ise başarılı ve askıya alınmış kimlik statüsü puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Goosens'un (2001) yaptığı çalışmada kimlikle cinsiyet arasında ilişki saptanmıştır. Çalışmanın sonucunda alan odaklı kimlik (meslek, din, politika) statüsünde cinsiyet açısından farklılığa rastlanırken genel kimlik (ideoloji) statüsünde herhangi bir farklılık saptanmamıştır.

Lapsley, Rice ve Fitzgerald (1990) kızların kişisel ve sosyal kimlik ortalamalarının erkeklerden yüksek olduğunu saptamışlardır.

Kroger (1989); Archer (1989); Lewis (2003) kimlik boyutunda cinsiyet açısından herhangi bir farklılık saptamamışlardır. Bu çalışmanın sonuçları bu çalışmalarla farklılaşmaktadır.

Bulgular kısmında da gösterildiği gibi ipotekli kimlik statüsü boyutunda daha yüksek puan alması beklenen kızların, ipotekli kimlik statüsü puanları erkeklerin ipotekli kimlik statüsü boyutunda anlamlı biçimde farklılaşmamaktadır. Başarılı kimlik statüsü boyutunda ise Türk toplumunu geleneksel yapısını göz önünde bulundurduğumuzda erkeklerin başarılı kimlik statüsü boyutu puanlarının

kızlardan yüksek olması beklenirken, kızların başarılı kimlik statüsü puanları erkeklerin başarılı kimlik statüsü puanlarından yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuç Türk toplumunda kızların durumunun değiştiğine işaret edebilir.

Sonuç olarak bu çalışmanın sonuçlarına göre başarılı ve dağılık kimlik statüleri boyutunda cinsiyet açısından farklılıklar saptanırken, ipotekli ve askıya alınmış kimlik statüsü boyutlarında herhangi bir farklılık saptanmamıştır. Bu çalışmanın sonuçları bazı araştırmaların sonuçları ile benzeşirken bazıları ile de farklılaşmaktadır.

Kimlik Statülerinin Lisede ya da Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre Karşılaştırılması

Kimlik statülerinin lisede veya üniversitede öğrenci olmaya göre karşılaştırılması sonucunda ipotekli ve dağılık kimlik statülerinde anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Başarılı ve askıya alınmış kimlik statüleri boyutunda ise anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. İpotekli kimlik statüsü boyutunda lise grubunun ipotekli kimlik statüsü puanları üniversite grubunun ipotekli kimlik statüsü puanlarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Dağılık kimlik statüsü boyutunda ise lise grubunun dağılık kimlik statüleri puanları üniversite grubunun dağılık kimlik statüleri puanından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuç ipotekli ve dağılık kimlik statülerinin lise grubunda üniversitede grubundan daha yaygın olduğunu göstermektedir.

Erikson (1968, 1984) yaşın artışına paralel olarak kimlik duygusunun daha kalıcı hale geleceğini, kimlik duygusunun kazanımında bir artışın olacağını ileri sürmüştür. Erikson (1968) üniversite yaşamının kimlik yapılarını oluşturmada önemli bir ortama olarak görmüştür. Üniversite ortamı farklı rollerin edinildiği

ve farklı deneyimlerin yaşandığı bir ortam olarak kimlik biçimlenmesinde önem kazanmaktadır. Bu çalışmanın bulguları da bu önermeyi doğrulamaktadır.

Literatürdeki çalışmalar eğitim düzeyinden çok yaşlar göz önünde bulundurularak kimlik statüleri arasında farklılıkların olup olmadığını araştırmıştır. Aşağıda hem yaş hem de eğitim düzeyi açısından yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Lisede ve üniversitede olmaya göre kimlik statülerinin farklılaşması bazı araştırmaların sonuçları ile tutarlıdır (Varan, 1992; Uzman, 2002). Varan'ın (1992) lise öğrencileri ile yaptığı çalışmasının sonuçlarına göre kimlik statülerinin dağılımını sınıfa (yaşa) bağlı olarak farklılaştığını saptamıştır. Başarılı ve askıya alınmış kimlik statülerinin oranları ilerleyen yaşla artarken, dağınık ve ipotekli kimlik statüsü oranları yaşın artışıyla birlikte azalmaktadır. Uzman (2002) üniversite birinci ve dördüncü sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre birinci ve dördüncü sınıfta olmanın kimlik statüleri üzerinde anlamlı etkisinin olduğunu saptamıştır. Birinci sınıfların askıya alınmış kimlik statüleri ortalamaları dördüncü sınıflarda yüksektir. Birinci sınıfların dağınık kimlik statüsü puanları dördüncü sınıfların puanlarından yüksektir. Başarılı kimlik statüsü boyutunda dördüncü sınıfların puanlarının birinci sınıfların puanlarından yüksek olduğu saptanmıştır. Birinci ve dördüncü sınıfların ipotekli kimlik statüsü puanlarında anlamlı bir farklılaşma saptanmamıştır. Köker (1997) ergenler, genç yetişkinler ve yetişkinler üzerinde yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre ergenleri kimlik duygusu puanları genç yetişkinler ve yetişkinlerden anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir. Ergen grubu diğer iki gruptan kimlik duygusu puanları yönünden anlamlı düzeyde düşük puanlar almışlardır. Gavas (1998) yaptığı çalışmada 14-16 ve 17-19 yaş düzeylerini karşılaştırmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre 14-16 yaş ergenlerde en fazla ipotekli, dağınık ve başarılı kimlik statülerinin olduğu , askıya alınmış kimlik statüsünün en az yaşandığını saptamıştır.

17-19 yaş ergenlerde ise en fazla başarılı ve askıya alınmış kimlik statülerinin yaşandığını belirlemiştir ve çalışmaların sonuçları bu çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Eryüksel (1987) yaptığı çalışmada kimlik statülerinin yaşla birlikte farklılaşmadığını belirlemiştir. Süslü (2002) 15-16 ve 17-18 yaş grubuyla yaptığı çalışma sonucunda kimlik duygusu puanları açısından gruplar arasında farklılık belirlememiştir ve bu sonuçlar bu çalışmanın sonuçları ile farklılaşmaktadır.

Konuyla ilgili yabancı çalışmalara baktığımızda birbirinden farklı sonuçlar bulunmuştur. Lewis'in (2003) yaptığı çalışma sonucunda yaşın ilerlemesi ile kimlik statüleri arasında farklılıklar yaşandığını saptamıştır. Askıya alınmış ve ipotekli kimlik statülerinin yaşın ilerlemesi ile azaldığını, başarılı kimlik statüsünde yaşla birlikte herhangi bir farklılaşmanın olmadığı saptanmıştır. Wires, Barocas ve arkadaşları (1994) yaptıkları çalışma sonucunda erken yaşlarda alt kimlik statüleri görülürken yaşla birlikte daha üst kimlik statülerine doğru bir gelişme olduğu bulunmuştur. Kroger (1988) yaptığı çalışmada yaşın ilerlemesiyle üst kimlik statülerine doğru bir geçişin olduğunu belirlemiştir.

Sonuç olarak bu çalışmanın sonucunda lisede ve üniversitede öğrenci olmayla dağınık ve ipotekli kimlik statüleri boyutlarında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Başarılı ve askıya alınmış kimlik statülerinde herhangi bir anlamlı farklılık saptanmamıştır. Bu sonuç literatürdeki bazı çalışmalarla benzeşirken bazıları ile de farklılaşmaktadır. Dağınık ve ipotekli kimlik statülerindeki puanların üniversite öğrencilerinde daha düşük düzeyde yaşanması Erikson'un psikososyal gelişim kuramını desteklemektedir.

Bağlanma Stillerin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Bağlanma stillerinin cinsiyete göre karşılaştırılması sonucunda sadece korkulu bağlanma stili boyutunda farklılık saptanmıştır. Güvenli, saplantılı ve

kayıtsız bağlanma stilleri boyutunda farklılık saptanmamıştır. Kızların korkulu bağlanma stilleri puanları erkeklerin korkulu bağlanma stili puanlarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuç korkulu bağlanma stiline kızlar arasında erkeklerden daha yaygın olduğunu göstermektedir.

Konyalıoğlu'nun (2000) üçlü bağlanma modelini kullanarak yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre bağlanma stillerinin cinsiyete göre farklılaştığını saptamıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre kaçınarak bağlanma stili boyutunda erkeklerin puanlarının kızların puanından yüksek olduğu saptanmıştır. Güvenli bağlanma stili boyutunda erkeklerin puanlarının kızların puanlarından yüksek olduğu saptanmıştır. Endişeli bağlanma stili boyutunda erkeklerin endişeli bağlanma puanları kızların puanlarından yüksek olduğu saptanmıştır. Bu çalışmada ise dörtlü bağlanma modeli kullanılmıştır. Kuramsal bölümde de aktarıldığı gibi Bartholomew ve Horowitz (1991) kaçınan bağlanma stiline bireylerin farklı davranış biçimlerine sahip olduğunu belirtmektedirler. Bundan dolayı da kaçınan bağlanma stilini kayıtsız ve korkulu olarak ikiye ayırmıştır. Konyalıoğlu'nun (2000) çalışmasında güvenli ve endişeli (dörtlü bağlanma modelinde saplantılı bağlanmanın karşılığı) bağlanma stili boyutlarında farklılık saptanması bu çalışmanın sonuçları ile farklılık göstermektedir. Dörtlü bağlanma modelinde yer alan korkulu ve kayıtsız bağlanma stillerinin kaçınan bağlanma stili içinde yer aldığını göz önünde bulundurduğumuzda da sonuçlar farklılaşmaktadır. Bu çalışmada kızların korkulu bağlanma stili ortalamaları erkeklerin ortalamasından daha yüksekken Konyalıoğlu'nun (2000) çalışmasında sonuç bunun tam tersidir.

Bekiroğlu (1996) üçlü bağlanma modelini kullanarak yaptığı çalışmanın sonucunda bağlanma stillerinin farklılaşmadığını saptamıştır. Gezer (2001) dörtlü bağlanma modelini kullanarak yaptığı çalışmada da bağlanma stillerinin cinsiyete

göre farklılaşmadığını saptamıştır. Bekiroğlu (1996) ve Gezer'in (2001) çalışmalarının sonuçları bu çalışmanın sonuçları ile farklılık göstermektedir.

Matos, Barbosa ve arkadaşlarının (1999) yaptıkları çalışmanın sonuçlarına göre kızlar babalarından daha çok anneleri ile kurmaya çaba harcarlar. Erkeklerle karşılaştırıldığında kızlar daha fazla duygusal ilişkilere zaman harcarlar. Aynı zamanda kızlar ayrılık anksiyetesine daha fazla tepki verirler. Lapsley, Rice ve Fitzgerald (1990) yaptıkları çalışmanın sonuçlarına göre kızların erkeklere göre arkadaşlarına karşı daha az yabancılık hissettikleri ve kızların erkeklere göre arkadaşları ile daha güvenilir ve daha iyi iletişim ağlarına sahip olduğu saptanmıştır. Ammaniti ve arkadaşlarının (2000) yaptıkları çalışmanın sonucunda ise çocukluktan ergenliğe geçişte bağlanma boyutu açısından cinsiyet açısından farklılıkların olmadığı saptanmıştır.

Sonuç olarak bu çalışmanın sonucunda bağlanma stilleri yönünden sadece korkulu bağlanma stili boyutunda kızlarla erkekler arasında fark belirlenmiştir.

Bağlanma Stillerinin Lisede ve Üniversitede Öğrenci Olmaya Göre Karşılaştırılması

Bağlanma stillerinin lisede veya üniversitede öğrenci olmaya göre karşılaştırılması sonucunda korkulu ve saplantılı bağlanma stilleri boyutunda anlamlı farklılık saptanmıştır. Güvenli ve kayıtsız bağlanma stilleri boyutunda herhangi bir farklılık saptanmamıştır. Korkulu bağlanma stili boyutunda üniversite grubunun puanları lise grubunun puanlarından daha yüksektir. Saplantılı bağlanma stili boyutunda üniversite grubunun puanları lise grubunun puanlarından daha yüksektir. Bu sonuçlar korkulu ve saplantılı bağlanma stillerinin üniversite grubunda lise grubundan daha yaygın olduğunu göstermektedir.

Literatürde bağlanma stillerini eğitim değişkenine göre inceleyen çalışmalara araştırmacı tarafından rastlanmamıştır. Bağlanma ile ilgili araştırmalar yaşamın ilk yıllarında oluşan bağlanma biçimlerinin yaşamın daha sonraki evrelerine benzer şekilde aktarılıp aktarılmadığı ile ilgili çalışmalar yapmışlardır.

Hamilton (2000) yaptığı çalışmada yaptığı çalışmada bebeklik döneminde oluşan bağlanma biçimlerinin ergenlik döneminde farklılaşıp farklılaşmadığını ve farklılaşma varsa bunun nedenlerini araştırmıştır. Çalışmada yaşamın ilk yıllarında oluşan bağlanma biçiminin ergenlik dönemine aktarıldığı bulunmuştur. Bağlanma biçiminde meydana gelen farklılıkların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklandığını belirtmiştir. Güvensiz bağlanma stilinde yer alan bireylerinde olumsuz olayları yaşamaya ve bundan daha fazla etkilenmeye daha yatkın olduklarını saptanmıştır. Davila, Burge ve Hammen (1997) yaptıkları çalışmanın sonuçlarından ilki bazı insanların bağlanma stillerindeki dalgalanmaya eğilimli olduğu, ikinci olarak bağlanma stillerindeki dalgalanmanın güvensiz bağlanmayla ilişkili olduğu, üçüncü sonuç olarak güvensiz bağlanmayla psikopatoloji arasında güçlü bir bağ olduğunu ve son olarak da bireysel rahatsızlıklarla güvensiz bağlanma arasındaki ilişkidir. Aktarılan iki çalışmada boylamsal olarak yapılmıştır. Bu çalışmada ise lise ikinci ve üniversite birinci sınıftan kesitler alınmıştır. Bu nedenden dolayı lise ve üniversite grubu arasındaki farkın neden kaynaklandığı hakkında herhangi bir yorum yapmayı zorlaştırmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışmanın sonucunda sadece korkulu ve saplantılı bağlanma stili boyutunda lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre farklılık olduğu saptanmıştır.

V. BÖLÜM

ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER

ÖZET

Ergenlik, Erikson'un psikososyal gelişim kuramında kimlik yapılarının oluşturulduğu dönem olarak belirlenmiştir. Hem Erikson'un psikososyal gelişim kuramına, hem de Bowlby'nin Bağlanma kuramına baktığımızda iki kuramcıda gelişimsel açıdan yaşamın ilk dönemlerini önemli görmüşlerdir .

Erikson yaşamın ilk dönemini temel güvene karşı güvensizlik olarak belirlemiştir. Bu dönemde bakıcının çocuğa karşı tepkileri tutarlı olursa çocuk temel bir güven oluşturacaktır. Benzer şekilde Bowlby de yaşamın ilk döneminde bakıcıların davranışlarının bebekte güvenli veya güvensiz bağlanmanın oluşmasını sağlayacağını belirtmiştir

Bağlanma kuramına göre bağlanma ve keşfetme birbiriyle bağlantılıdır. Kimlik oluşturma sürecinde de temel etkinlik bireyin yeni roller denemesi yani keşif etkinliğini ortaya koymasıdır. Bu yönleriyle kimlik ve bağlanma birbiriyle yakından ilişkili görünmektedir .Bu çalışmada Türkiye'deki ergenlerin kimlik statüleri ve bağlanma stilleri, Psikososyal Gelişim Kuramı ve Bağlanma Kuramı çerçevesinde ele alınmıştır. Bu araştırmada kimlik statülerinin bağlanma stillerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı, kimlik statülerinin ve bağlanma stillerinin cinsiyete göre ve lisede, üniversitede öğrenci olmaya göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırmada lisede ve üniversitede okuyan toplam 401 kişiye ulaşılmıştır. Araştırma grubunu Ankara'da 2004-2005 eğitim öğretim yılında Batıkent ve Mustafa Kemal Lisesine devam eden lise 2. sınıf öğrencileri ile Ankara üniversitesinin çeşitli bölümlerinde okuyan 1. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Araştırma verilerinin toplanmasında Eryüksel ve Varan (1999)

tarfindan Türkiye uyarlaması yapılan Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği (BKSÖ) ve Sümer ve Güngör (1999) tarafından Türkiye uyarlaması yapılan İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA) kullanılmıştır. Verilerin analizinde Manova, tek yönlü varyans analizi ve t testi kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre Kimlik statülerinin bağlanma stillerine göre farklılaştığı ancak bu farklılaşmanın sadece askıya alınmış kimlik statüsü boyutunda olduğu saptanmıştır. Kimlik statülerinin ve bağlanma stillerinin cinsiyete göre farklılaştığı ve aynı zamanda lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre de farklılaştığı saptanmıştır. Bu sonuçlar kuramsal bilgiler ve araştırma sonuçları ile karşılaştırılarak tartışılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma ergenlik döneminde kimlik statülerinin bağlanma stilleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığını ve kimlik statülerinin, bağlanma stillerinin cinsiyete ve lisede, üniversitede öğrenci olmaya göre farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen bir çalışmadır.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre;

Kimlik statülerinin bağlanma stilleri açısından farklılaştığı ancak bu farklılaşmanın sadece askıya alınmış kimlik statüsü boyutunda olduğu saptanmıştır. Askıya alınmış kimlik statüsü boyutunda da saplantılı bağlanma stiline sahip kişilerin güvenli bağlanma stiline sahip kişilerden askıya alınmış kimlik statüsü boyutunda daha yüksek puan aldığı; kayıtsız bağlanma stiline sahip kişilerinde yine askıya alınmış kimlik statüsü boyutunda yüksek puan aldığı saptanmıştır.

Cinsiyet açısından başarılı ve dağınık kimlik statüleri boyutunda kızlarla erkekler arasında farklılık saptanmıştır. Kızların başarılı kimlik statüsü puanı erkeklerinkinden yüksektir. Erkeklerin dağınık kimlik statüsü puanı kızların puanından yüksektir. İpotekli ve askıya alınmış kimlik statülerinde kızlarla erkekler arasında herhangi bir farklılık saptanmamıştır.

Lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre bakıldığında ipotekli ve dağınık kimlik statüleri boyutunda farklılık saptanmıştır. Lisede okuyan öğrencilerin ipotekli kimlik statüsü puanları üniversitede okuyanlardan yüksektir. Lisede okuyan öğrencilerin dağınık kimlik statüsü puanları üniversitede okuyanlardan yüksektir. Başarılı ve askıya alınmış kimlik statüsü boyutlarında herhangi bir farklılık saptanmamıştır.

Cinsiyet açısından sadece korkulu bağlanma stili boyutunda farklılık saptanmıştır. Kızların korkulu bağlanma stili puanı erkeklerin korkulu bağlanma stili puanından yüksektir. Güvenli, saplantılı ve kayıtsız bağlanma stili boyutlarında herhangi bir farklılık saptanmamıştır.

Lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre korkulu ve saplantılı bağlanma stili boyutlarında farklılık saptanmıştır. Üniversitede okuyan öğrencilerin korkulu bağlanma stili puanı lisede okuyan öğrencilerin korkulu bağlanma stili puanından yüksektir. Üniversitede okuyan öğrencilerin saplantılı bağlanma stili puanı lisede okuyan öğrencilerin saplantılı bağlanma stili puanından yüksektir. Güvenli ve kayıtsız bağlanma stillerinde lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre herhangi bir farklılık saptanmamıştır.

Bu çalışmanın sonuçları Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği (BKSÖ) ve İlişki Ölçekleri Anketine (İÖA) verilen yanıtları ve toplam 401 kişiden alınan yanıtlar ile sınırlıdır. Bundan sonraki çalışmaların daha büyük gruplarla

yapılması ve özellikle bağlanma stillerini belirlemek için daha farklı ölçme araçlarının geliştirilerek kullanılması yararlı olacaktır. Bununla birlikte kimlik statülerinin bağlanma stilleri yanında bağlanma boyutları açısından incelenmeside yararlı olacaktır.

Kimlik statülerinin bağlanma stillerine göre farklılaştığı sonucu yaşamın ilk dönemlerinde anababaların ya da çocuklara bakan kişilerin çocuğa karşı daha duyarlı, davranışlarında çocuğa karşı tutarlı olmaları gerektiği sonucunu göstermektedir.

Türkiye’de ergen nüfusunun yüksek olduğu göz önüne alındığında bu çalışmanın sonuçları daha da önemli hale gelmektedir. Kendi kimlik yapılarını oluşturmaya çalışan ergenlerle yaşayan ve ergenlere yardımda bulunan kişilerin, ergenlerin kimlikle ilgili problemlerine yardımcı olmak isterken ergenin nasıl bir bağlanma yapısı içerisinde olduğunu belirleyip ona göre davranış biçimleri geliştirmelidirler.

Ergenliğin kimlik yapılarının oluşturulduğu ve Türkiye’de ergen nüfusunun yüksek olması ergenlere başarılı kimlik yapılarının oluşturulması için ergenlere yeni deneyimler edineceği ve yeni roller deneyebileceği koşullar ve ortamlar sağlanmalıdır.

Bu çalışmanın sonuçlarının okullarda ve farklı alanlarda ergen grupları ile çalışan kişilerin karşılaştıkları sorunlarla başetmelerinde yararlı olacağı düşünülmektedir.

SUMMARY

Adolescence has been viewed as the period of identity constructions in Erikson's Psychosocial developmental theory. When we look at both Erikson's Psychosocial theory and Bowlby's attachment theory we can find out that both theorists see the early period of life as important in terms of developmental process. Erikson determined the early period of life "trust versus mistrust". In this period, if the reactions of caregiver are consistent, the child will form basic trust. Similarly, Bowlby pointed out that the behaviors of caregivers during early period of life provide the formation of secure or insecure attachment of infancy.

According to attachment theory, attachment and exploration are interrelated. The basic activity in the process of identity formation is trying new roles, in other words demonstration of exploration activity. These characteristics show that identity and attachment are interrelated. In this study, identity status and attachment styles of adolescence in Turkey have been investigated under the perspectives of psychosocial developmental theory and attachment theory. In this study, if identity status make a difference according to attachment styles or not and was investigated. Also this study investigated if identity status and attachment styles were differentiated according to gender, being a high school and University student.

In this research, 401 participants were reached who attended to high school and university. The research group was composed of second grade students who attended Batıkent and Mustafa Kemal High Schools in Ankara and first year students of different departments and faculties of Ankara University. To collect the data EOM-EIS (Extended Version of Objective Measure of Ego Identity) which was

adapted to Turkish by Eryüksel and Varan (1999) and RSQ (Relationship Scale Questionnaire) which was adapted to Turkey by Sümer and Güngör (1999) were administered. In order to analysis the data, Manova (Multivariate Anova), One-way Anova and t tests were used. According to data analysed it was found out that identity status differentiated by attachment styles but this difference was only observed in moratorium identity status dimension. In this study, it was also found out that identity status and attachment styles were differentiated by gender and being a high school or University student. Findings were discussed in the light of Pschosocial Developmental Theory of Erikson, Attachment Theory of Bowbly and other research findings.

KAYNAKÇA

Adams, G.R. (1992). Introduction and overview, G.R. Adams, R.M. Montemayor,(Eds), **Adolescent Identity Formation**, Newbury Park Sage pub.,1-8.

Ainsworth, M. D. (1989). Attachment beyond infancy, **American Psychologist**, 44, (4), 709-716.

Allen, J.P., Hauser, S.T., Bell, K. L. and O'Connor, T. G. (1994). Longitudinal assesment of autonomy and relatedness in adolescent family interactions as predictors of adolescent ego development and self esteem, **Child Development**, 65, 179-194.

Allen, J. P. and Land, D. (1999). Attachment in adolescence, J. Cassidy, P. R. Shaver (Eds), **Handbook of Attachment Theory, Research and Clinical Applications**, Gullford Press. New York.

Ammaniti, M., Ijzendoorn, M. H., Speranza, A. M. and Tambelli, R. (2000). Internal working models of attachment during late childhood and early adolescence: an exploration of stability and change, **Human Development**, 2, (3), 328-346.

Archer, S.L. (1989). The lover age boundaries of identity development, **Child Development**, 53, 1551-1556.

Arnett, J. (1999). Adolescent storm and stress, reconsidered, **American Psychologist**, 54 (5), 317-326.

Arnett, J. (2000). Emerging adulthood, **American Psychologist**, 55 (5), 469-480.

Ashley, M. (2003). Primary school boys' identity formation and the male role model: an exploration of sexual identity and gender identity in the UK through attachment theory, **Sex Education**, 3, (3), 257-270.

Bartholomew, K. and Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adolescents, **Journal of Personality and Social Psychology**, 61, 226-244.

Bekiroğlu, B. (1996). Attachment style family environment depression and anxiety, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Benson, M. J., Haris, P. B., and Rogers, C. S. (1992). Identity consequences of attachment to mothers and fathers among late adolescents, **Journal of Research on Adolescence**, 2, (3), 187-204.

Bernard, M., Boyle, G. J. and Jackling, B. F. (1990). Sex-role identity and mental ability, **Personality and Individual Differences**, 11(3), 213-217.

Berzonsky, M. (1992). A process perspective on identity and stress management, G.R. Adams, R.M. Montemary (Eds), **Adolescent Identity Formation**, Newbury park Sage pub., 193-215.

Berzonsky, M. (1994). Ego identity status and identity processing orientation: The moderating role of commitment, **Journal of Research in Personality**, 28, 425-435.

Berzonsky, M. and Ferrari, J. (1996). Identity orientation and decisional strategies, **Personality and Individual Differences**, 20 (5), 597-606.

Berzonsky, M. and Adams, G. (1998). Reevaluating the identity status paradigm: still useful after 35 years, **Developmental Review**, 19, 557-590.

Berzonsky, M. D., Nurmi, J. E., Kinney, A. and Tammi, K. (1999). Identity processing style and cognitive attributional strategies: similarities and difference across different contexts, **European Journal of Personality**, 13, 105-120.

Berzonsky, M. D. (1999). Identity styles and hypothesis- testing strategies, **The Journal of Social Psychology**, 139, (6), 784-789.

Bilgin, N. (1994) **Sosyal Bilimlerin Kavşagında Kimlik Sorunu**, İzmir, Ege Yayıncılık.

Borus, M. J. (1989). Ethnic differences in adolescents' identity status and associated behaviour problems, **Journal of Adolescence**, 12, 361-374.

Bosma, H. A. (1992). Identity in adolescence managing commitments, G.R. Adams, R.M.Montemayor (Eds), **Adolescent Identity Formation**, Newbury Park Sage Pub., 91-121.

Bosma, H. A. (1994). **Identity and Development: an interdisciplinary approach**, Thousand Oaks, Calif.

Bosma, H. A. (1995). Identity development in adolescence coping with commitments, Unpublished Doctoral Dissertation, University of Groningen, The Netherlands.

Boyes, M. and Chandler, M. (1992). Cognitive development, epistemic doubt and identity formation in adolescence, **Journal of Youth and Adolescence**, 21 (3), 277-204.

Bowlby, J. (1973). **Attachment and Loss: Vol.2 Separation** New York, Basic Books.

Bretherton, I. (2000). The origins of attachment theory, S. Goldbergs, R. Muir, R. Kerr (Eds) **Attachment Theory Social, Developmental and Clinical Perspectives**, The Analytic Press, Inc. London.

Brenan, K. A. and Morris, K. A. (1997). Attachment styles, self esteem and patterns of seeking feedback from romantic partners, **Personality and Social Psychology Bulletin**, 23 (1), 23-32.

Cassidy, J. N. and Berlin, L. J. (1994). Insecure / ambivalent pattern of attachment: Theory and research, **Child Development**, 65, 971-991.

Coleman, J. and Hendry, L. (1995). **The Nature of Adolescence**, Routledge, New York

Cote, J. M. and Levine, C. (1987). A formulation of Erikson's theory of ego identity formation, **Developmental Review**, 7, 273-325.

Çakır, S. G. (2001). The relationships of identity status with parental attitudes, family type and parental education level in adolescents, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çelen, N. ve Kuşdil, M. (2000). Başarılı kimlik gelişimi, kimlik statüleri ve aile kontrol örüntüleri arasındaki ilişkiler, Uludağ Üniversitesi Araştırma Fonu Projesi, Yayınlanmamış Rapor.

Davilla, J., Burge, D. and Hammen, C. (1997). Why does attachment style change?, **Journal of Personality and Social Psychology**, 73 (4), 826-838.

Davila, J., Steinberg, S. J., Kachadourian, L., Cobb, R. and Fincham, F. (2004). Romantik involvement and depressive symptoms in early and late adolescence: The role of a preoccupied relational style, **Personal Relationships**, 11, 161-178.

Dereboy, F., Dereboy, Ç., Coşkun, B. ve Coşkun, A. (1994). Özdeğer duygusu, öz imgesi ve kimlik duygusu-2, **Çocuk ve Ergen Ruh sağlığı Dergisi**,1 (2), 61-69.

Dereboy, F. (1996). Kimlik: Nesne ilişkilerinin üçüncü ve en üst düzeyi, **Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Dergisi**, 4 (2), 114-120.

Dereboy, F., Dereboy, Ç., Sevinçok, L. ve Kaynak, H. (1999). Gençlerde kimlik gelişimi sürecini değerlendirmekte kullanılan iki ölçeğin psikometrik özellikleri: Karşılaştırmalı bir çalışma, **Türk Psikiyatri Dergisi**, 10 (2), 9-101.

Dusek, J. (1987). **Adolescent Development and Behaviour**, Prentice- Hall, New York..

Elkind, D. (1979). Erik Erikson: İnsanda gelişimin sekiz evresi, (Çev. A. Dönmez), A.Ü. **Eğitim Fakültesi Dergisi**, 12 (4), 27-38.

Erikson, E.H. (1963). **Childhood and Society**, New York Norton.

Erikson, E.H. (1968). **Identity: Youth and Crisis**, New York, Norton.

Erikson, E.H. (1984). **İnsanın sekiz çağı**. (Çev: V. Şar ve B. Üstün), Ankara, Birey ve Toplum Yayınları

Eryüksel, G. (1987). Ergenlerin kimlik statülerinin incelenmesine yönelik kesitsel bir çalışma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, H. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Eryüksel, G. N. ve Varan, A. (1999). Benlik Kimliği Statülerinin Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Makale.

Evans, R., I. (1981). **Dialogue with Erik Erikson**, Praeger Publishes, New York.

Faber, A. J., Edwards, A. E., Bauer, K. S. and Wetchler, J. L. (2003). Family structure: Its effects on adolescent attachment and identity formation, **The American Journal of Family Therapy**, 31, 243-255.

Gavas, A. (1998). Kimlik gelişimi sırasında ergenin anne-baba ile ilişki düzeyinin saptanması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Gezer, Z., Ü. (2001). The relationship between attachment styles of adolescents and their family environments, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Goldberg, S. (2002). **Attachment and development**, Oxford University Press.

Goossens, L. (2001). Global versus domain-specific in identity research: a comparison of two self-report measures, **Journal of Adolescence**, 24, 681-689.

Güngör, D. (2000). Bağlanma stillerinin ve zihinsel modellerin kuşaklararası aktarımında anababalık stillerinin rolü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, A. Ü: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Grotevant, H., D. and Cooper, C. (1985). Patterns of interaction in family relationships and the development of identity exploration in adolescence, **Child Development**, 56, 415-428.

Haim, Y. B., Aviezee, O., Berson, Y. and Sagi, A. (2002). Attachment in infancy and personal space regulation in early adolescence, **Human Development**, 4, (1), 68-83.

Hamilton, C. E. (2000). Continuity and discontinuity of attachment from infancy through adolescence, **Child Development**, 71, (3), 690-694.

Harvey, B. and Byrd, M. (2000). Relationships between adolescents attachment styles and family functioning, **Adolescence**, 35 , 345-357.

Hazan, C. and Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process, **Journal of Personality and Social Psychology**, 52 (3), 511-524.

Hazan, C. and Shaver, P.R. (1990). Love and work: An attachment theoretical perspective, **Journal of Personality and Social Psychology**, 59 (2), 270-280.

Hazan, C. and Shaver, P.R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships, **Psychology Inquiry**, 5, 1-22.

Henderson, A. J. Z., Bartholomew, K. and Dutton, D. G. (1997). He loves me; he loves me not: Attachment and separation resolution of abused women, **Journal of Family Violence**, 12, (2), 169-191.

Hesse, H. (1994). **Sidarta**, (Çev. K. Şipal), Afa yayınları, İstanbul.

Hortaçsu, N., Cesur, S. and Oral, A. (1993). Relation between depression and attachment styles in parent- and institution-reared Turkish children, **The Journal of Genetic Psychology**, 154, (3), 329-337.

Howard, M. S. and Medway, F. J. (2004). Adolescent' attachment and coping with stres, **Psychology in Schools**, 41, (3), 391-402.

Karakurt, G. (2001). The impact of adult attachment styles on romantic jealousy, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kart, N., M. (2002). Yetişkin bağlanma stillerinin bazı bilişsel süreçlerle bağlantısı: Sağlık personeliyle yapılan bir çalışma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Keskingöz, B. (2002). Üniversite öğrencileri ile anoreksiya nevroza tanısı alan ve almayan bireylerde bağlanma biçimleri, kişilerarası şemalar ve yeme örüntüleri arasındaki ilişkiler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Klacynzski, P. A., Fauth, J.M. and Swanger, A. (1998). Adolescent identity: Rational vs experiential processing, formal operations and critical thinking beliefs, **Journal of Youth and Adolescence**, 27 (29), 185-207.

Kobak, R. and Sceery, A. (1988). Attachment in late adolescence: Working models, affect regulation and representations of self and others, **Child Development**, 59, 135-146.

Konyalıoğlu, A., P. (2000). Üniversite öğrencilerinin duygusal ilişki bağlanma tarzları ile kişilik tipleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Köker, S. (1997). Kimlik duygusunun kazanılması açısından ergenlerin, genç yetişkinlerin ve yetişkinlerin karşılaştırılması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kroger, J. (1985). Separation-Individuation and ego identity status in New Zealand university students, **Journal of Youth and Adolescence**, 14, 2, 133-147.

Kroger, J. (1988). A longitudinal study of ego identity status interview domains, **Journal of Adolescence**, 11, 361-374.

Kroger, J. and Haslet, S., J. (1987). Separation-individuation and ego status in late adolescence: A two-year longitudinal study, **Journal of Youth and Adolescence**, 17, 1, 59-79.

Kroger, J. (1989). **Identity in Adolescence: The balance between self and other**, New York: Routledge.

Kroger, J. (2000). Ego identity status research in the new millenium, **International Journal Of Behavioral Development**, 24, (2), 145-148.

Lacombe, A. C. and Gay, J. (1998). The role of gender in adolescent identity and intimacy decision, **Journal of Youth and Adolescence**, 27, (6), 795-802.

Lapsley, D., K., Rice, K., R. and Fitzgerald, D., P. (1990). Adolecent attachment, identity and adjustment to college: implication for the continuity hypothesis, **Journal of Counseling and Development**, 68, 561-565.

Lapsley, D., K., Varshney, N., M. and Aalsma, M. C. (2000). Pathological Attachment and Attachment Style in Late Adolescence, **Jouranal of Adolescence**, 23, 137-155.

Larose, S., Bernier, A. and Tarabulsy, G. M. (2005). Attachment state of mind, learning dispositions, and academic performance during the college transition, **Developmental Psychology**, 41, (1), 281-289.

Lewis, H. L. (2003). Differnces in ego identity among college students across age, ethnicity, and gender, **An International Journal of Research**, 3, (2), 159-189.

Liebert, R., M., Poulos, R., W. and Marmor, G., S. (1977). **Developmental Psychology**, by Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey.

Jones, R. M. and Streitmatter, J. L. (1987). Validity and relliability of the EOM-EIS for early adolescents, **Adolescence**, 22, (87), 647-659.

Maccoby, E., E. and Masters, J., C. (1970). Attachment and Dependency, P. H. Mussen, (Eds), **Carmichael's Manual of Child Psychology**, John Wiley & Sons, Inc., New York.

Marcia, J. (1989). Identity and intervention, **Journal of Adolescence**, 12, 401-410.

Marcia, J. (1994). The empirical study of ego identity, H.A. Bosma (Eds), **Identity and Development: On Interdisciplinary approach**, Thousand Oaks, Calif, 67-80.

Markstrom, C. and Adams, G. (1992). A consideration of intervening factors in adolescent identity formation, G. R. Adams, R. M: Montemayor (Eds) **Adolescent Identity Formation** , Newbury Park Sage Pub., 173-192.

Matos, M., M., Barbosa, S., Almeida, H., M. and Costa, M., C. (1999). Parental attachment in Portuguese late adolescents, **Journal of Adolescence**, 22, 805-818.

Meeus, W., Oosterwegel, A. and Vollebergh, W. (2002). Parental and peer attachment and identity development in adolescence, **Journal of Adolescence**, 25, 93-106.

Mikulincer, M., Florian, V. and Tolmacz, R. (1990). Attachment styles and fear of personal death: A case of effect regulation, **Journal of Personality and Social Psychology**, 58 (2), 273-280.

Miller, J. B. and Hoicowitz, T. (2004). Attachment contexts of adolescent friendship and romance, **Journal of Adolescence**, 27, 191-206.

Muuss, R. E. (1988). **Theories of adolescence**, New York; Mc Graw-Hill.

Nurmi, J. E., Berzonsky, M. D., Tammi, K. and Kinney, A. (1997). Identity processing orientation, cognitive and behavioural strategies and well-being, **International Journal of Behavioral Development**, 21, (3), 555-570.

Özdemir, İ. (1995). Kural yönelimli ergenlerde kimlik gelişimi ile formal düşünce arasındaki ilişki, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, U. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Öztürk, O. (1997). **Ruh Sağlığı ve Bozuklukları**, 7. Baskı, Ankara: Hekimler Birliği.

Patterson, S., Sochting, I. and Marcia, J. (1992). The inner space and beyond: Women and identity, G.R. Adams, R. M: Montemayor (Eds), **Adolescent Identity Formation**, Newbury Park sage pub., 9-22.

Reich, W. A. and Seigel, H. (2002). Attachmnet, ego identity development and exploratory interest in university students, **Journal of Social Psychology**, 5, 125-134.

Samuolis, J., Layburn, K. and Schiaffino, K., M. (2001). Identity development and attachment te parents in college students, **Journal of Youth and Adolescence**, 30, 3, 373-384.

Schultheiss, D. P. and Blıstein, D, L. (1994). Contributions of family relationship factors to the identity formation process, **Journal of Counseling and Development**, 73, 159-166.

Sümer, N. and Cozzarelli, C. (1994). Attachment style differences in ego identity status and self concept. Paper presented at the 66th Annual Convention of the Midwestern Psychological Association, Chicago, II.

Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma, **Türk Psikoloji Dergisi**, 14 (43), 71-106.

Süslü, D.P. (2002). Çalışan ve öğrenci ergenlerde kimlik duygusu kazanımının araştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.,

Solmaz, F. (2002). Lise son sınıf öğrencilerinin kimlik statüleri ile anne-baba tutumları algılamaları arasındaki ilişkinin incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Steinberg, L. (2002). **Adolescence**, Third Ed, New York: Mcgraw Hill Inc.

Taylor, R. and Oskay, G. (1995). Identity formation in Turkish and American late adolescents, **Journal of Cross Cultural Psychology**, 26 (1), 8-22.

Tolan, Ö., Ç. (2002). Üniversite öğrencilerinde kaygı belirtileri ve bağlanma biçimleri ile kişilerarası şemalar arasındaki ilişkiler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Trinke, S. J. and Bartholomev, K. (1997). Hierarchies of attachment relationships in young adulthood. **Journal of Social and Personal Relationships**, 14 (5), 603-625.

Uçar, N. (1999). Coralates of suicideideation and relation to ego identity status among adolescents, Unpublished Master's Thesis, The Middle East Tecnical University, Ankara.

Uzman, E. (2002). Sosyal destek düzeyleri farklı üniversite öğrencilerinin bazı değişkenlere göre kimlik statüleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Uzunöz, A. (1988). Kimlik kavramı, varolmanın ikilemleri, psikolojik sorunlar ve psikoterapi, **Psikoloji Dergisi**, VI, 22, 52-58.

Ünlü, H. (2001). Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal desteğin ve ego kimlik statülerinin sosyo ekonomik düzey ve cinsiyete göre incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, G. Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Varan, A. (1992). Liseli gençlerin kimlik statülerinin cinsiyet, yaş ve sosyo-kültürel çevre açısından incelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, H.Ü: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Wagner, J. A. (1987). Formal operations and ego identity in adolescence, **Adolescence**, 22, (85), 21-35.

Waterman, A.S. (1995). Identity development from adolescence to adulthood: An extension of theory and a review of research, **Developmental Psychology**, 18(39), 341-358.

Waterman, A. (1992). Identity as an aspect of optimal psychological functioning, G.R. Adams, R.M: Montemayor (Eds) **Adolescent Identity Formation**, Newbury Park Sage Pub., 51-72.

Waterman, A. (1999). Identity, the identity statuses, and identity statuses development: A contemporary statement, **Developmental Review**, 591-621.

Weimer, B. L., Kerns, K., A. and Oldenburg, C., M. (2004). Adolescents' interactions with A best friend: associations with attachment style, **Journal of Experimental Child Psychology**, 88, 102-120.

Wilkinson, R., B. and Walford, W. A. (2001). Attachment and personality in the psychological health of adolescents, **Personality and Individual Differences**, 31, 473-484.

Wires, J. W., Baracos, R. and Hollenbeck, A.. R. (1994). Determinants of adolescent identity development: A cross- sequential study of boarding school boys. **Adolescence**, 29 (114), 361-378.

Zimmermann, P. and Stoll, F., B. (2002). Stability of attachment representations during adolescence: the influence of ego-identity status, **Journal of Adolescence**, 25, 107-124.

EKLER

- Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği Formu
- İlişki ölçeği Anketi Formu

